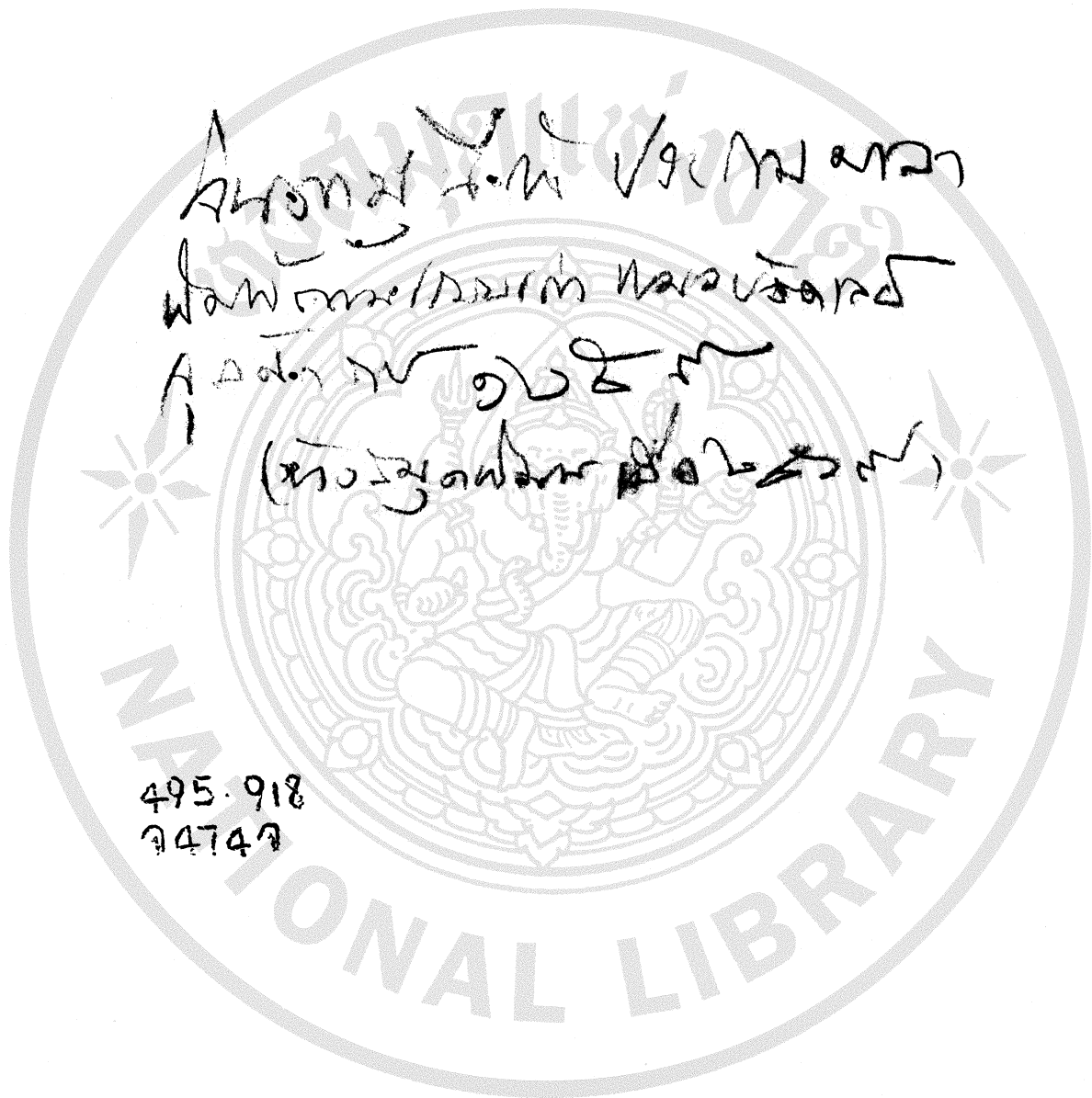
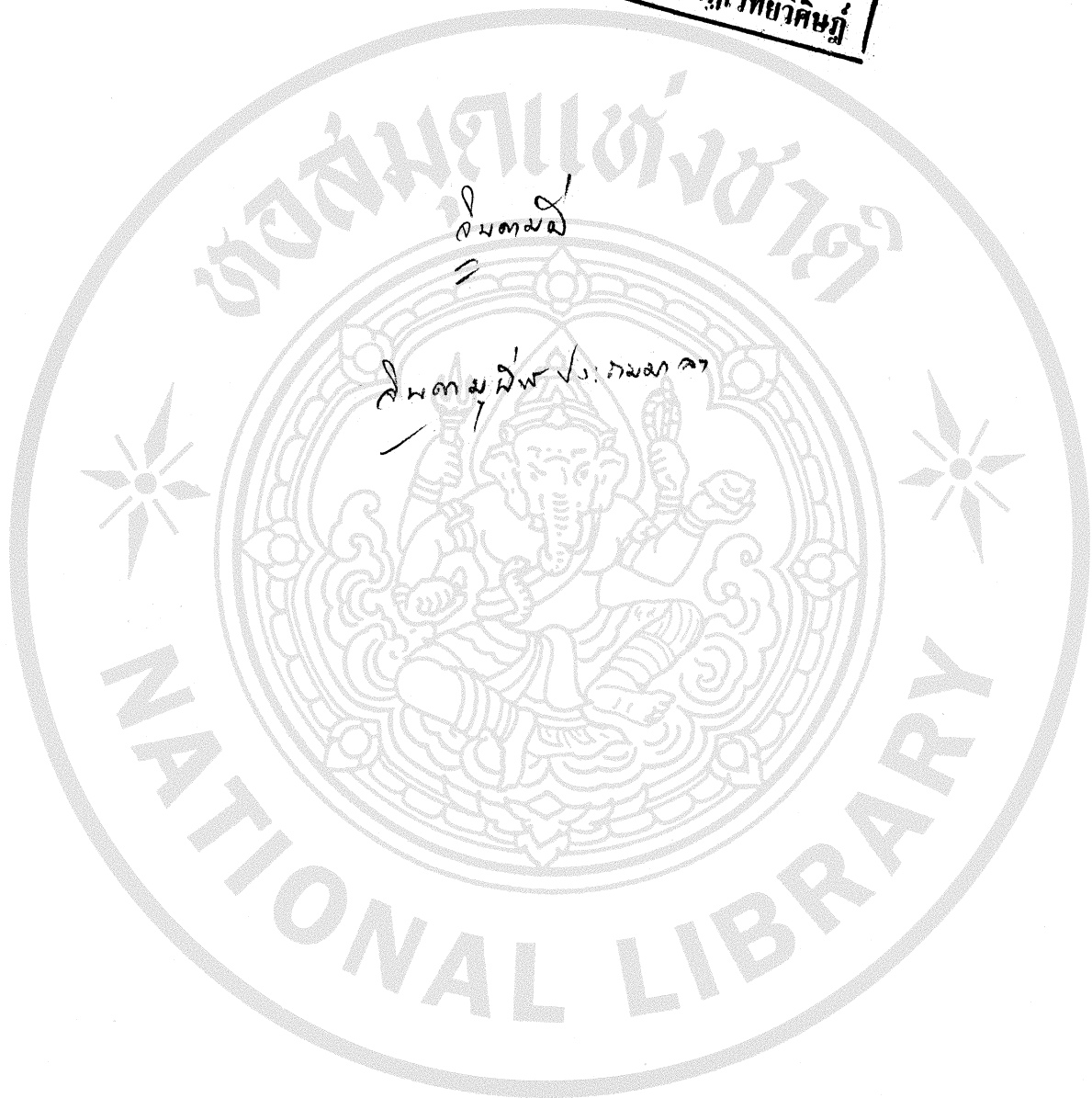

အောင်ဖိုးဖြူမောင်
သက်တမ်း/သက်တမ်းကုန်ဆုံး
အသက် ၁၉၆၈ ခု
(အောင်ဖိုးဖြူမောင်)

495.918
34747

ด้วยอภินันทนาการ
จาก ครอบครัวพระปฤญาติวงศ์

เลขหน้า ๕๑๑

เลขหมู่ 495 918
04747

เลขทะเบียน ๒-๕๓๕๐๖

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ

ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

อ	า	ำ	ั	ิ	ี	ุ	ู	เ	แ	ไ	ย	ร	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห	ฬ	อ	ฮ
ก	กา	กั	กิ	กู	กุ	เก	แก	ไก	เก	เก	กะ	ก	กา	กั	กิ	กู	กุ	เก	แก	ไก	เก
ข	ขา	ขั	ขิ	ขู	ขุ	เข	แฮ	ไข	เ	เ	ชะ	ข	ขา	ขั	ขิ	ขู	ขุ	เข	แฮ	ไข	เ
ฃ	ฃา	ฃั	ฃิ	ฃู	ฃุ	ฃเ	ฃแฮ	ฃไข	ฃเ	ฃเ	ฃชะ	ฃ	ฃา	ฃั	ฃิ	ฃู	ฃุ	ฃเ	ฃแฮ	ฃไข	ฃเ
ค	คา	คั	คิ	คู	คุ	เค	แค	ไค	เค	เค	คะ	ค	คา	คั	คิ	คู	คุ	เค	แค	ไค	เค
ค	คา	คั	คิ	คู	คุ	เค	แค	ไค	เค	เค	คะ	ค	คา	คั	คิ	คู	คุ	เค	แค	ไค	เค
ฅ	ฅา	ฅั	ฅิ	ฅู	ฅุ	ฅเ	ฅแฮ	ฅไข	ฅเ	ฅเ	ฅชะ	ฅ	ฅา	ฅั	ฅิ	ฅู	ฅุ	ฅเ	ฅแฮ	ฅไข	ฅเ
ง	งา	งั	งิ	งู	งุ	เง	แง	งเ	งเ	งเ	งชะ	ง	งา	งั	งิ	งู	งุ	เง	แง	งเ	งเ
จ	จา	จั	จิ	จุ	จู	เจ	แจ	จเ	จเ	จเ	จชะ	จ	จา	จั	จิ	จุ	จู	เจ	แจ	จเ	จเ
ฉ	ฉา	ฉั	ฉิ	ฉู	ฉุ	เช	แช	ไช	เช	เช	ชะ	ฉ	ฉา	ฉั	ฉิ	ฉู	ฉุ	เช	แช	ไช	เช
ช	ชา	ชั	ชิ	ชู	ชู	เช	แช	ไช	เช	เช	ชะ	ช	ชา	ชั	ชิ	ชู	ชู	เช	แช	ไช	เช
ซ	ซา	ซั	ซิ	ซู	ซู	เซ	แซ	ไซ	เซ	เซ	ชะ	ซ	ซา	ซั	ซิ	ซู	ซู	เซ	แซ	ไซ	เซ
ฌ	ฌา	ฌั	ฌิ	ฌู	ฌุ	ฌเ	ฌแฮ	ฌไข	ฌเ	ฌเ	ฌชะ	ฌ	ฌา	ฌั	ฌิ	ฌู	ฌุ	ฌเ	ฌแฮ	ฌไข	ฌเ
ญ	ญา	ญั	ญิ	ญู	ญุ	ญเ	ญแฮ	ญไข	ญเ	ญเ	ญชะ	ญ	ญา	ญั	ญิ	ญู	ญุ	ญเ	ญแฮ	ญไข	ญเ
ฎ	ฎา	ฎั	ฎิ	ฎู	ฎุ	ฎเ	ฎแฮ	ฎไข	ฎเ	ฎเ	ฎชะ	ฎ	ฎา	ฎั	ฎิ	ฎู	ฎุ	ฎเ	ฎแฮ	ฎไข	ฎเ
ฏ	ฏา	ฏั	ฏิ	ฏู	ฏุ	ฏเ	ฏแฮ	ฏไข	ฏเ	ฏเ	ฏชะ	ฏ	ฏา	ฏั	ฏิ	ฏู	ฏุ	ฏเ	ฏแฮ	ฏไข	ฏเ
ฐ	ฐา	ฐั	ฐิ	ฐู	ฐุ	ฐเ	ฐแฮ	ฐไข	ฐเ	ฐเ	ฐชะ	ฐ	ฐา	ฐั	ฐิ	ฐู	ฐุ	ฐเ	ฐแฮ	ฐไข	ฐเ

เรื่อง ก ข ก กา

- ๑ ก ข แด ก กา ให้รู้ล้าให้จำไว้ดี
ทำแต่ก กาน มีได้มีอะไรคะ
- ๑ ใครๆให้รู้ล้า ให้ได้มีมานะ เล่าก กาจำไว้นะ
จำได้จะให้ต่อไป
- ๑ แม่ไก่อยู่ในตระกร้า ใช้ๆมาดีห้าใบ
อ้อมแม่ไก่มาได้ อ้อมแม่ไก่ได้คัก
- ๑ หมาใหญ่ก็ได้เห่า หมูในเล้าแด่ดูหมา
ป้อนนมแด่ป้อน
- ๑ เต่าพาแด่เต่าดำ อยู่ในน้ำกระจะเข้
ปลาช่อนอยู่ทะเล ปลาช่อนเหวไม่ลัด
- ๑ ช่อเขาเบาราคา ปลาช่อนเข้าใช้ผูก
กกว่าเท่านี้ ต่อกต่อไปในนก

จบเรื่อง ก กา แด

—๐๐๐—

๑ หันอากาศ	ใช้อย่างกั	ฤ	ใช้แทน วั
๑ ไม้เอก	ใช้อย่างกั	ฤา	ใช้แทน วั
๑ ไม้โท	ใช้อย่างกั	ฤ	ใช้แทน ติ
๑ กากะบาท	ใช้อย่างกั	ฤา	ใช้แทน ติ
๑ ทักษณฆ	ใช้อย่างด่ง	ทร	ใช้แทน ช
๑ เดชแปด	ใช้อย่างกั	กั	ใช้แทน ศก
๑ เดชเจ็ด	ใช้อย่างเจ็	ชว	ใช้แทน ชว
๑ ฟ้า	ใช้แทนชา	๑ ฟ้า	ใช้แทนข้าพเจ้า

แม่กต

[illegible]

[illegible][illegible]

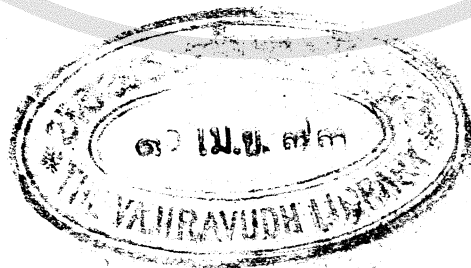
แม่กก

[illegible]

แม็กก

- ๑ ทนจะว่ากก มีชื่อนกกระจอกเด็ก
 ว่าเป็นนกตัวเล็ก ๆ อย่าให้ยกเหยง ออคำนี้
 ๑ นกแดง นกกระด่า แกรวก ๆ มาเวตาตัก
 น้ามาลแต่น้าฎก แด่น้าหมักแต่น้าหมาก
 ๑ ปลาอุก ปลาตุกตัก แด่นักหักแต่นักครกตัก
 ชักเล้าเอาเชือกตาก จะผูกจากให้จักตอก
 ๑ ปลุกก็ไ้ร้อหูก ดูกมดูกตูกมดูก
 ไม้แตกให้ไ้ปลอก ไม้กระบอกแตกออกบูก
 ๑ ชีครอกตอกไ้กตัก มีโรคนักมักแตกจุก
 รักษาให้เบาทุก ได้มีศษตักนัก
 ๑ นกมีปากแต่มปาก ผ่าไม้ชักให้แตกหัก
 ไปปะพวกที่รัก ได้รู้จักหักเรียกแตก
 ๑ เด็ก ๆ ดูกระจก อย่าให้ตักนักจะแตก
 ปลุกเผือก ผักตักหน้าแพวก หน้าคาแฝกอย่าให้รัก
 ๑ เข้าเปลือกแต่น้าตัก เลือกปลาดุกทำห่อหมก
 คำทอต่อตัก ถักศอกออกหักถดา
 ๑ ดูราดูทวาก น้และกกกะกกา
 จำไว้ให้ชื้อคำห้ ทนหนาจะว่ากก

จบเรื่อง กกแต

แม่กอง

[illegible]

[illegible]

แม่ทอง

[illegible]

แม่กง

- ๑ เรื่อง กงตุงแจ้ง
ดุกดำตึงแดหนึ่งตอง
๑ กระถางโองอ่างไห
ยงหนักตองกางมุง
๑ หัดโกงนึ่งหย่องยอง
บึงบางคดงกว้างวี
๑ ชาววังนึ่งในห้อย
ตาชั่งแดตาเต็ง
๑ แมตงป่องแดแมตงผง
กึ่งกึ่งทุกึ่งกง
๑ อึ่งอ้างค่างคก
นกยางย่องจิกปติง
๑ ระฆังตึงห้วงๆ
กลองหนึ่งตึงตึงๆ
๑ นกเดงร้องเพลงพดาง
เอาหัดนึ่งเอียงอิง
๑ เด็กๆอย่าให้ดหลด
ดูปดิงใจฟ้าง
- ดุกมะแว้งแดฟักทอง
ไม้กระบองแดกระบุง
ทองแท่งใหญ่ได้ไถ่ถูง
ไปเมืองกรุงวังพรงนี้
เรียกพวกพ้องแดน้องพี่
เรียกว่าปี่มะโรงมะเส็ง
ชักจ้องหน่องตึงโหนดงหนึ่ง
ทึงกึ่งเกดแดกระทง
ปดาทหนึ่งปดากะตง
ปดากะพงช้อแพงจริง
ทึงจิงจกแดแงงชิง
ผูงค่างตึงว้างอิงอิง
ผ้องใหญ่กว้างครางหึ่งๆ
ตึงกระตึงตึงกริ่งๆ
ตรงนำต่างไขว่ห้างหยิ่ง
มือถือนึงตึงตึงๆ
ดุเรื่องกงกกาบ้าง
เบองนำยั้งจะว่ากต

௭௩

แม่กาด

[illegible]

୧୫

เรื่องกต

- ๑ เรื่องกตกำหนดไว้
ยัตเยียดเบียดได้ยัตยัต
๑ ปลาตลิดตลิตตลิต
เม็ดผดไม่กตพัต
๑ ไข่เป็ดเจ็ดแปดใบ
ตูกดางตาดแตแมงคุด
๑ ตลิตไต่ไม้ตลิตอด
หมอนวดถอยชวดยา
๑ ผู้ชกเกียดกระเดียดกระจาด
ช่อมาสารพัต
๑ นักปราชญ์ฉลาดคิด
จะเกิดประเสริฐยศ
๑ บาทบาทจดยาคถาด
อย่าคดขบถมित्र
๑ แดกกล้าพระอาทิตย์
บุษยเพชรเม็ดไข่มุก
๑ ตกเบ็ดติดเกิดปลา
อัสถิตโมดตาดดี
๑ ถ้อยชดจตุประทัต
มะกรูดชะลูดป่า
๑ ฝักกลาดฝักกาดใหญ่
เดียดไรแดไข่มด
๑ เด็กๆเรื่องกต
พุดจาวาให้ชัต
- จัดเรื่องใหม่มิให้ผิด
เขาช่ออิฐมาทำวัด
ทั้งปลากดแลปลากัด
แดพวกสัตว์พวกมนุษย์
จัดแจงไว้จะให้บุตร
เม็ดตมุดแดพทรา
แดฝักปอดฝักแปดป่า
เปนหวัดก้านักถุยานักถุ
ไปตลิตไม่ตลิต
อย่าตมุดพัตชปด
พดไม่ผิดช่อสัตว์หมด
มิได้ชดแต่ตลิต
ในกระตาดวาดอย่าผิด
จะตองติดโทษในคุด
เดียดใจจิตรไม่มีศษ
ศรัตตลุดชชิตชวงดี
วัดเบ็ดมาปลาโตดหนี
เมืองเทศมีแพงหนักหนา
ไม่ยุงบัตไม้ดัดทำ
กฤษณาแดชะมด
ถาวรพัตใช้ได้ตมุด
ให้กำหนดทุกบันทิต
จำทุกบทอย่าให้ผิด
จึงจะจัดให้อ่านกน

[illegible]

МҮНІ

[illegible]

เรื่องคน

๑ อ่านกนจนสิ้นคำ ให้เพียรจำเหมือนคำกน
 แม้นอ่านอย่าฉงน ทำอย่างปนกกนนั้น
 ๑ หมั่นเพียรเรียนอย่าให้ ให้รู้ว่าสารพัน
 เมตฝนบงลวรงค์ แดพระจันทร์แดวันคืน
 ๑ คนญวนเขมร มอญ ย่นครพินแดนหมื่น
 ขวณกันหมื่นตติพน คนแตกตไปชอมน
 ๑ จนมีเงินทองใช้ โตกพานใหม่ ถาดเขียนชั้น
 กระโถนช้อนกระบี่ เทียนน้ำมันแดหน้าศาล
 ๑ บ้านเรือนเกลื่อนผ้าผืน มั่นทนอมหมอนมุ้งมาน
 เกหาฬากะดาน พนออกชานล่อตาดเตียน
 ๑ เปนเจ้าคุณมีบุญต้น มีผู้คนใช้เลี่ยมย่น
 เปนคนหมั่นเล่าเรียน ให้พากเพียรเขียนทุกคน
 ๑ คนพาดลันดานโง่ เปนคนไซเดินถนน
 ขอทานท่านเลี้ยงตน เดินคั่นคั่นซุกซนไป
 ๑ เรือกสวนหมื่นพรวนดิน คั่นกระถินแดหงอนไก่
 เกวดยัยชนพินไม์ แดบั้นใหม่ไม์แก่นจันทน์
 ๑ ต้นขนุนแดลันได้ก แดต้นโมกแดไม์หมื่น
 คุนบอนแดเผือกมัน ไม้มันตูดูกกระทอน
 ๑ ลูกอินแดต้นจี่ สารภีมีเกสร
 พิกุลยี่ลันช่อน แดไม์ค่อนไม์ท่อนโน้น
 ๑ วันนเขาม้งาน ไต่ลพานไปดูโชน
 กระดานหกตกเปอนโคตน กระโดดโจนลงในเลน
 ๑ ถ้าแม้นทำการหา ให้นั่งผ้าถกเขมร
 ไปในวังต้องใจกระเบน เขากะเกณฑ์ทำกรงาน

เรื่องกน

๑ ถ้า मैं จะเรียนเดช อย่าโหยกเหยก หมั่น คุณ ทาร
 อย่าเดินแปนคนพาด จะยาก นาน คั้น คติ กรวน
 ๑ นอนฝันเห็นกตางวัน ว่าไก่ขันแดคนอ้วน
 กำปั่นผูกเชือกพวน หยกหยิกชวนแดเกาคัน
 ๑ เด็กๆอ่านเรื่องกน ทุกๆคนอย่าให้หมั่น
 เรียนจำคำดาร์พัน จำกนหมั่นจึงอ่านกับ ชะ

จบเรื่องกนแด

๐๐๐๐

๑	หนึ่ง	๑๑	ดื่บเอ็ด	๓๐	ด้ามดื่บ
๒	ดื่บ	๑๒	ดื่บดื่บ	๔๐	ดื่บดื่บ
๓	ด้าม	๑๓	ดื่บด้าม	๕๐	ห้ำดื่บ
๔	ดื่บ	๑๔	ดื่บดื่บ	๖๐	หกดื่บ
๕	ห้ำ	๑๕	ดื่บห้ำ	๗๐	เจ็ดดื่บ
๖	หก	๑๖	ดื่บหก	๘๐	แปดดื่บ
๗	เจ็ด	๑๗	ดื่บเจ็ด	๙๐	เก้าดื่บ
๘	แปด	๑๘	ดื่บแปด	๑๐๐	ร้อย
๙	เก้า	๑๙	ดื่บเก้า	๑๐๐๐	พัน
๑๐	ดื่บ	๒๐	ยี่ดื่บ	๑๐๐๐๐	หมื่น

[illegible]

[illegible]

၆၆

[illegible]

แม่กับ

๑. เด็กกับจบบแบบฉบับนี้ ครึ่งนี้จะกดับ ประดับประดิษฐ์
 กิด กตอน นก กระจาบอาบเคด้าเกดร์ ความแกดบแณดบจร
 ไปจับต้นบวมลุ่มลุ่ม เอาตออดักกบพบตราบ กัดปอด
 ปลาดิบๆ เต็ดออบแลบเจ้บเห้นบชา ผักปลาด ผักตบตะขบป่า
 หัดเย็บตะเข็บผ้า หัดจับให้กดับเร้นบไว้ คานหอกออกรบ
 ทพิใหญ่ ดอบแอบจับได้ คนหยาบใจบาปทุบบอบ ล่ารภาพ
 กราบ นบชบหมอบ เด็กทพิจับกระดอบ บ้างหอบบ้างหาบ
 กดับรบ ผ้าอาบเหม็นดำขลุบอบ จัดจับได้หีบครบ คำ
 พลบ นอนหลับดับไฟ กินกระจำจันดับหมไก่ ฝอบอับ
 ดดับไม้ ล่ำหรับเอาไว้ได้ยา คนเจ้บกระหมับมับนวดหน้า
 จับจอบไปชุดยา บุกป่าลุ่มๆเดินหอบ หียบกินเข้าเกรียบ
 กรอบๆ แดกร้อนไล่งอบ เด็กร้องให้ปดอบชอบใจ กว้าง
 แคมฟ้าแถบเหม่อนไฟ งูขบลุ่มไป เด็กได้ลืบชอบนับปี
 อ่านกบจบบแบบฉบับนี้ อด่าหอยาด อย่านั่นอย่าไปไทดคร
 อาจารย์เร้นกอย่าไขหุ หมันเพยรเร้นรู้ ให้ดูเร้นใหม่ในกม ะ
 จบเร้องกบแด

[illegible]

ແມ່ນ

[illegible]

แม่กม

พม	พัม	ฟาม	พิม	พัม	พัม	พม	เฟม	แฟม	โหม	พอม	พอม	เพม	เพ็ม	เพิม
ภม	ภัม	ภาม	ภิม	ภัม	ภัม	ภม	ภม	ภาม	โหม	ภอม	ภอม	ภยม	ภีม	ภิม
มม	มัม	มาม	มิม	มัม	มัม	มม	เมม	แมม	โมม	มอม	มอม	เมยม	เมียม	เมิม
ยม	ยัม	ยาม	ยิม	ยัม	ยัม	ยม	เยม	แยม	โยม	ยอม	ยอม	เยยม	เยียม	เยิม
รм	รัม	ราม	ริม	รัม	รัม	รм	เรม	แรม	โรม	รอม	รอม	เรยม	เรียม	เริม
ตม	ตัม	ตาม	ติม	ตัม	ตัม	ตม	เตม	แตม	โตม	ตอม	ตอม	เตยม	เตียม	เติม
วม	วัม	วาม	วิม	วัม	วัม	วม	เวม	แวม	โวม	วอม	วอม	เวยม	เวียม	เวิม
คัม	คัม	คาม	คิม	คัม	คัม	คัม	เคม	แคม	โคม	คอม	คอม	เคยม	เคียม	เคิม
ชม	ชัม	ชาม	chim	ชัม	ชัม	ชม	เชม	แชม	โชม	ชอม	ชอม	เชยม	เชียม	เชิม
ดัม	ดัม	ดาม	ดิม	ดัม	ดัม	ดัม	เดม	แดม	โดม	ดอม	ดอม	เดยม	เดียม	เดิม
ทม	ทัม	ทาม	ทิม	ทัม	ทัม	ทม	เทม	แทม	โทม	ทอม	ทอม	เทยม	เทียม	เทิม
พม	พัม	พาม	พิม	พัม	พัม	พม	เฟม	แฟม	โหม	พอม	พอม	เพม	เพิม	เพิม
อม	อัม	อาม	อิม	อัม	อัม	อม	เอม	แอม	โอม	ออม	ออม	เอยม	เอยม	เอยม
ฮม	ฮัม	ฮาม	ฮิม	ฮัม	ฮัม	ฮม	เฮม	แฮม	โฮม	ฮอม	ฮอม	เฮยม	เฮียม	เฮิม
พม	พัม	พาม	พิม	พัม	พัม	พม	เฟม	แฟม	โหม	พอม	พอม	เพม	เพิม	เพิม
อม	อัม	อาม	อิม	อัม	อัม	อม	เอม	แอม	โอม	ออม	ออม	เอยม	เอยม	เอยม
ฮม	ฮัม	ฮาม	ฮิม	ฮัม	ฮัม	ฮม	เฮม	แฮม	โฮม	ฮอม	ฮอม	เฮยม	เฮียม	เฮิม

แม่กม

๑ เรื่อง ความนี้ในนาม กม ชื่อว่ายาขม น้ำนม น้ำดื่ม
 ดื่มนมมะขาม ๑ ชุน นางหนุ่ม ๆ นุ่ง ปม ดงาม ห่ม ผ้า ย้อม คราม
 ไป ถาม ชื่อ ความ ตาม ธรรม เขียม ๑ เจ้ากรรม กัณฐก นั้ พรหม เขียม
 ด หิม เสงี่ยม นั้ เขียม น้ำต่าง ข้าง ริม ๑ เด็ก นอน ผ้า ย้อม
 ย้อม นุ่ม นุ่ม กิณ ชนม ปลากกริม ครัน ย้อม แล้ว ดื่มน้ำ นม ๑ ที่
 หลุม ที่ หลุม เอา ดิน ถม น้ำ ท่วม เตน ตม ตัก น้ำ ได้ ดื่มน้ำ เปี่ยม เต็ม
 ๑ ทบิ ทิม เกิด ริม น้ำ เค็ม คัน แซม คัน แซม มะตุม ด้ก หอม งอม
 งาม ๑ กะท่อม กะท่อม กุ่ม มะขาม มะรุม ชะคราม เหล็ก
 ช่อม มั่งงาม ถ้อง ถ้าม คม ๑ ถูก หนาม มัด พร้า อย่า กิณ ดั้ม ชิม ก
 จัก กรม ระบม หนอง บวม นุ่ม ไป ๑ เป็น หวัด มั กจาม กระแอม
 ไอ ทุ่ม ยาม ตาม ได้ แต่ ไม่ เป็น เหลี่ยม กระเคี่ยม หอม ๑ ปัน
 แหตม แซม ผม แด คน ผอม กำแพง มี บั้ม ด้ร้าง ถ้อม ไว้ วัรอบ เมือง
 ดงาม ๑ ดง น้ำดำ กุ้ง ก้าม กราม แกง ผัก โขม หนาม ย่า
 ยาม ให้ ตาม โคม พร้อม ๑ คน เฒ่า นั้ ด้ก กะท่อม จัก คอก
 ด้าน พ้อม ณะดอม โพด พ้อม แซม ริม ๑ ชื่อ ของ ขอ แกม แยม
 ยม หนึ่ง ด้ือ ด้ พิมพ์ ฝน ตก หิม ๆ พร้า ๆ ๑ อ่าน กม จน
 ด้น จง จำ อย่า ให้ ด้้ม คำ ที่ ทำ เรื่อง กลดอน ด้อน ความ ๑ บท
 ได ด้ง ด้ย ให้ ถาม ครุ จะ บอก ความ ไป ด้ง ด้ก ด้น จน เกย ๑
 จบ บท ด้บ ด้ง เรื่อง กม

[illegible]

၈၀

แม่ยาย

[illegible]

an

[illegible]

என

เรื่องเกบ

บทวิจารณ์นาง ๒๘

๑ อ่านจำคำเกบ เด็กทั้งหลายเอ๋ย ดูให้ทั่วหน้า นก
 แก้วชนเขี้ยว ตัวเดียวเอกา หัดเจรจา คล้ายคนพูดกัน

๑ ดีตัวเนื้อเลื้อวร้าย ดีตัววิ้งดีตัวควาย มากมายหลายพัน
 คั่นด้วยคันอ้อย ปุ๊กกดยกด้วยดี้น ดอกบัวห่มน พืชพรรณเขาเพาะ

๑ ถั่วดำผักยาว ถั่วเขียวถั่วขาว ถั่วแระถั่วเราะ ดิน
 อยู่กลางน้ำ จงจำเรียกเกาะ เยี่ยมหน้าหัวเราะ เยี้ยเยาะก๊วยๆ

๑ ปลาชิวปลาสร้อย เรือยาวใหญ่่น้อย พายัคพายทุย
 ปลาค้าวสวาย ปลาทรายคูกอย คนไล่เลื้อครย คนถุหน้าตาย

๑ คนถ้อยคนชว ทำเงินตะกั่ว ไปเที่ยวชื้อขาย แด้ว
 เปนขโมย เขาไปยด้วยหวาย เพราะเปนผู้ร้าย นิบหายหลายร้อย

๑ นกกระต๊วกระต่าย แมวขาวแมวตาย กัดหนูป้อยๆ
 จะกวดแต่เหยี้ย ไก่เคี้ยไก่ต้อย คนป่วยตะมอย นวก้อยปวดตอ

๑ บางคนเปนง่อย เขาเอาไปปล่อย อดข้าวจนหิว ไม่
 มีดีอะไร หนาวใจหน้าหนาว คนเปนผดผื่น ตะกิดชักเมื่อย

๑ ไปเที่ยวประเดี้ยว เรือน้อยคนเดียวน้ำเขี้ยวพายเหน้อย
 หลายเดียวเปดียวใจ เหือไหลเลื้อเบ้อย ไปชื้อดิวเลื้อย มาทำเรือร้ว

๑ ข้าวสอยข้าวเหนียว กินกับของเปรี้ยว มะนาวมะงั่ว
 งูเขี้ยวเดือยไป บนไม้ชอบร้ว แด้วเดือยออกจั่ว ห้อยหัวลงมา

๑ พันเชือกตักเกดียว หมันขิงหมันเหนียว จิ้งเหนียวหนักหนา
 มะเดื่อมะเขือ มะเกด้อย่อมผ้า คั่นฝ้ายหวายตะค้า ถ้วยชาผ้าตาย

๑ คนใช้คนป่วย หาหมอมารช่วย รักษาให้หาย คน
 แก่ชรา เรียกว่าตายาย ตัวนบ้ายตาย ค้าขายเรือรว

- ๑ ทวายนมอญดาว ไว้ผมยาวๆ ต้องเกล้าผมมวย
ถาม ว่าวหนาวกล้า ต้องห่มผ้าผวย ดาวๆสวยๆ แทงหอยไม้ดี
- ๑ จบคำเกยไ้ ทำย่นคำไว้ มิได้ถ้วนถี่ ด้วย
เป็นคำกลอน เลือกอักษรดี แม้นไม่ถูกที่ เรามิเขียนไว้
- ๑ เด็กๆจงจำ หนังสือทำคำ เป็นภาษาไทย อ่านให้
หลายหน จำจนขึ้นใจ แล้วอ่านอื่นไป ตามใจของเรา
- ๑ เกิดมาเป็นคน หนังสือเป็นต้น วิชาหนาเจ้า ถ้า
แม้นไม่รู้ อุดสู้อยเขา เพื่อนฝูงเยาะเย้า ว่าเง่าว่าโง่
- ๑ บางคนเกิดมา ไม่รู้วิชา เคอะอยู่จนโต ไป
เป็นข้าเขา เพราะเซตาง่าโง่ บ้างเป็นคนไซ่ เทียวชอกก็มี
- ๑ ถ้ารู้วิชา ประเสริฐหนักหนา ชูหน้าราศรี จะ
ไปแห่งใด มีคนปรานี ยากไร้ไม่มี สู้วัดดีมั่งคด ฆะ
- ๑ จบเรื่องเกยแด่ อ่านหนังสืออื่นได้ (จบพระสุบินแด่) ฆะ

แม่ ก ร ต้น ภา เป็น อย่าง

กร กรา กริ กรี้ กรั กรุ กรู เกร แกร ไกร ไกร ไกร เกรา กร้า กระ
กรก กรัก กราก กรึก กรัก กรึก กรึก กรุก กรูก
เกรก แกรก ไกรก กรอก กรวก เกรียก เกรือก เกริก
กรง กรัง กราง กริ่ง กรัง ๑ กรวง เกรียง เกรือก เกริง
กรต กรัด กราด กริด กรัด ๑ กรวด เกรียด เกรือก เกริด
กรน กรัน กราน กริน กรัน ๑ กรวน เกรียน เกรือน เกริน
กรบ กรับ กราบ กริบ กรับ ๑ กรวบ เกรียบ เกรือบ เกริบ
กรม กรัม กราม กริม กรัม ๑ กรวม เกรียม เกรียม เกริม
เกรย กรัย กราย ๑ ไกระ เกราะ กรุม กรรรม กรอ กรือ

แม่ ก ว ต้น กอ เป็น อย่าง

กวด กวา กวิ กวี กวี กวี กวู กวู เกว เกว ไกว ไกว ไกว เกวา กวา กวะ
 กวก กวก กวาก กวิก กวิก กวิก กวิก กวก กวก
 เกวก เกวก ไกวก กวอก กวอก เกวียก เกวียก เกวียก
 กวง กวง กวาง กวง กวง ๆ กวงว เกวียว เกวียว เกวียว
 กวด กวด กวาด กวิต กวิต ๆ กวดด เกวียด เกวียด เกวียด
 กวน กวน กวาน กวิน กวิน ๆ กวนน เกวียน เกวียน เกวียน
 กวบ กวบ กวาบ กวิบ กวิบ ๆ กววน เกวียนบ เกวียนบ เกวียน
 กวม กวม กวาม กวิม กวิม ๆ กววม เกวียนม เกวียนม เกวียน
 เกวษ กวีย กวาช กวาด ๆ ไกวะ เกวาะ กวูม กววม กวช กวช

แม่ ท ร นั้น อ่านสำเนียงเหมือน อักษร ตัว ข

ทว ทวา ทวิ ทวี ทวี ทวี ทวฺ ทวฺ เทว เทว ไทว ไทว ไทว เทวา ทว้า ทวะ
 ทวก ทวก ทวาก ทวิก ทวิก ทวิก ทวิก ทวก ทวก
 เทวก เทวก ไทวก ทวอก ทวอก เทวียก เทวียก เทวีก
 ทรวง ทว้าง ทวาง ทวิง ทวิง ๑ ทรวง เทวียง เทวiong เทวิง
 ทวด ทวัด ทวาด ทวิด ทวัด ๑ ทวด เทวียด เทวียด เทวิด
 ทวน ทวัน ทวาน ทวิน ทวัน ๑ ทวน เทวียน เทวียน เทวิน
 ทวบ ทวบ ทวาบ ทวับ ทวบ ๑ ทวบ เทวียบ เทวียบ เทวียบ
 ทวม ทวม ทวาม ทวม ทวม ๑ ทวม เทวียม เทวียม เทวียม
 เทวย เทวีย ทวาย ทวาด ๑ ไทวะ เทวาวะ ทวุม ทววม ทวอ ทวือ

-----๐๐๐-----

อักษร ด้ร ควบกัน ดังที่ใช้เหมือน ด้ แปลว่าสำเนียง ร ก ถ้า
 อยู่ในคำนั้น เป็นต้นว่า ด้ร้าง ด้รอก ด้ร่า ด้รวม ด้รัม ด้ระ

๑ คำว่าเป็น แดง แดง ไฉน ไถด ถนง เถดิง เป็นต้นนี้ไม่มีใน
 จินตามนี้ แต่เราผู้ชำระหนังสือนี้ได้จัดแจงไว้เพื่อจะให้กฤตกร รู้จัก
 อ่าน ๒ อักษร ควบติดกันอยู่นั้นให้อ่านสำเนียงทั้ง ๒ อักษร เหมือนแดง
 แดง ไฉน ไถด ถนง เป็นต้นนี้ คำใช้เช่นนั้นยังมีอยู่มาก

๑ อนึ่ง กร ดร ทร คร มร เป็นต้นนี้เป็นคำมคธเมื่อจะอ่านเป็น
 คำไทยให้มีสำเนียงตัว อ อยู่กลางเหมือนกอนดอนทอนคอนมอน เช่นนี้

-----๐๐๐-----

๑ อักษรไทย ๔๔ ตัวจัดออกเป็น ๓ จำพวก ๖

จำพวกที่ ๑ มี ๑๑ ตัว

คือ ข ฃ ฉ ถ ฐ ฎ ฬ ศ ษ ฒ ห

จำพวกที่ ๒ มี ๙ ตัว

คือ ก จ ฉ ฎ ฏ ด ค บ ป อ

จำพวกที่ ๓ มี ๒๔ ตัว

คือ ค ค ฆ ง ช ฌ ฉ ญ ท ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว พ ษ

๑ อักษร ๔๔ ตัวนี้ แบ่งออกได้อีกอย่างหนึ่ง เป็นห้าจำพวกคือ

จำพวกที่ ๑ เป็นอักษรที่มีด้นเียงลงคือ เป็น ๑๘ ตัว

คือว่า ก ข ฌ ค ค ฆ ง ณ น ญ ย ร ล ว ห พ ษ

จำพวกที่ ๒ นั้นแรกจะมีเสียงออกจากปากก็มีลมออกนำพังก่อน

คือ ช ฌ ษ ฐ

จำพวกที่ ๓ นั้นมีด้นเียงออกที่เพดาน

คือ จ ญ ช ฌ

จำพวกที่ ๔ มีเสียงออกที่ปลายลิ้น แล่นำพนัก

คือ ต ด ฐ ฏ ฐ ฑ ฒ ถ ท ธ

จำพวกที่ ๕ มีด้นเียงออกริมฝีปาก

คือ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

๑ อันแบ่งอักษรห้าจำพวกเช่นว่ามานี้ ไม่ได้เป็นสำคัญนักแก่
กฤตบุตรที่เป็นไทย แต่จำพวกคนมาแต่ นอก ผู้เป็นนักปราชญ์
ชอบเรียนภาษาไทยเดียด เขาเห็นลุ่มคอรจะแบ่งอักษรไทยเช่นว่า
นี้ เราจึงได้แบ่งออกตามใจเขา จะได้เป็นประโยชน์แก่ฝรั่งบ้าง ชะ

๑ อนึ่ง อักษร ๔๔ ตัวนี้ต้องแบ่งอีกอย่างหนึ่ง คือว่า

จำพวก ๑ ที่มีด้นเียงตัว ษ ถ ฎ ปนออกมานิดหนึ่งดังนี้

คือ ข ฌ ค ค ฌ ช ฐ ฑ ฒ ถ ท ธ ฝ พ ภ เป็น ๑๓ ตัวอักษรด้วยกัน

จำพวกที่ ๒ มีด้นเียงตัว ษ ถ ฎ ปนออกมานิดหนึ่ง

คือ ฌ ฌ ฌ ษ ห ษ เป็น ๖ ตัวด้วยกัน

จำพวกที่ ๓ ไม่มีด้นเียงตัว ษ ถ ปนกลัออกมา

คือ ก ง จ ฌ ญ ฎ ฏ ณ ต ต น บ ป ฝ ฟ ม ย ร ล ว ศ ษ ฐ พ ษ ๒๕ ตัว

๑ ที่แบ่งอักษร เป็นตามจำพวก เช่นว่ามานี้ ก็เป็นสำคัญนัก

กฤตบุตรที่จะหัดพูดหัดอ่าน ต้องตฤกตรองฟังดูให้ดีถ้าจะว่า ก ฤ ฏ ฐ
เป็นต้น ก็อย่าให้มีลำเนียง ๕ กถ้าปน ออกมาด้วยจึงจะชัดตัว
ถ้าจะว่า ค ฤ ฏ ฐ เป็นต้น ต้องให้มีลำเนียง ๕ กถ้าออกมาหน่อย
หนึ่งจึงจะชัดตัว ถ้าจะว่า ข ฤ ฏ ฐ เป็นต้น ต้องให้มีลำเนียง ๕
กถ้าออกมาให้มาก ๆ จึงจะชัดตัว ๖

๑ อักษรจำพวกสูงให้อ่านลำเนียงสูงเสมอกันไป อักษรกลาง
แต่อักษรต่ำนั้นให้อ่านลำเนียงกลางเสมอกันไป ๖

๑ อักษรสูงแต่อักษรกลางให้ใช้ไม้เอกโทเหมือนกัน แต่อักษร
จำพวกต่ำ ใช้ไม้เอกโทต่างกัน เช่นจะว่าต่อไปนี้ ๖

อย่าง อักษร พวกสูง

ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ
ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ
ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ	ฐ	ฏ

อย่าง อักษร พวกกลาง

ก	กา	กิ	กู	แก
ก	กา	กิ	กู	แก
ก	กา	กิ	กู	แก

อย่าง อักษร พวกต่ำ

ค	ค	คา	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค
ค	ค	คา	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค

๑ เดช^๗นี้เรียกว่าไม้ตรีสำหรับใช้ในอักษรกลางเป็นแม่ กก กต
กบ แต่อักษรตายมีกะเป็นต้น ไม้ตรีนั้นบังคับให้ลำเนียงคำที่อยู่เบื้อง
บนเป็นสำคัญนั้น แดงให้เสียงสั้น แดงสูงขึ้นหน่อยหนึ่ง อย่างนี้ว่า ๖

เจก เดก โตะ กก

เจก เดก โตะ กก เป็นต้น

๑ กากระบาท^๘นี้เรียกว่าไม้จัตวา บังคับให้ลำเนียงคำที่อยู่เบื้อง
บนเป็นสำคัญนั้น แดงให้เสียงสูงเสมอจำพวกอักษรสูง อย่างนี้ว่า ๖

ตัวเหมือนนำหน้าอักษรอื่นให้ใช้เอกโทให้เสียง ผ่อง ดง ตาม อักษร ดัง อย่าง
นี้ หนา หนา หนา หนา หนา

หนา หนา หนา หนา หนา

หนา หนา หนา หนา หนา

๑ อนึ่ง อักษร อตางที่ใช้นำอักษรในจำพวกอักษรต่ำ เหมือนนำหน้า
อักษร มีตัวญเป็นต้น ให้อ่านสำเนียง ต้อง กับ อักษร กตาง เหมือนชัก
จูงพวก อักษร ต่ำให้เข้าในพวกอักษร กตาง ใช้เอกโทเหมือนอักษร
พวก กตาง นั้น แต่ตัวอนไม่มีสำเนียง ออกอย่างนี้ ๕

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา อน หนา

ลำดับนี้จะว่าด้วยอักษรตาย

๑ คือคำที่ใช้ไม่เอกไม่โทไม่ได้เพราะผันไม่ได้ เหมือนแม่ กก กต

กบ ๓ แม่ นั้น แต่ อักษร ก ก็ กุ กระ เป็น ต้น แต่ ใน แม่ เกย คือ เกียะ เกื่อะ เกอะ
 เกะ แกะ กัวะ โกะ เกาะ อักษร ตาย เหล่า นี้ ไม่ ต้อง ลง ไม้ เเอก ไม้ โท
 ถ้า แม่ ใน คำ ตาย ๓ แม่ คือ ก ก กต กบ ตัว ต้น เป็น อักษร สูง ถูก ถาง
 ก็มี ดำ เนียง ไม้ เเอก อยู่ใน คำ นั้น เอง อย่าง นี้

ขอ

ขอ ขก ขด ขบ กก กด กบ

เสียง อักษร ๖ คำ นี้ เติม เอก เหมือน กับ ตัว ข ที่ ลง ไม้ เเอก นั้น

ถ้า ใน คำ ตาย ๓ แม่ คือ ก ก กต กบ แม่ ตัว ต้น เป็น อักษร ต่ำ ก็มี
 เสียง ไม้ เเอก อยู่ใน คำ นั้น บ้าง ไม่ มี บ้าง แต่ ดำ เนียง ไม้ เเอก ใน พวก อักษร
 ต่ำ ผิด กัน กับ พวก อักษร สูง อักษร ถาง ถ้า เป็น คำ ยาว จึง มี ดำ เนียง ไม้
 เเอก ถ้า เป็น คำ สั้น ก็ ไม่ มี เสียง เเอก อย่าง นี้ กก กัก กิก กัก

คาก คัก คิก คัก

คก

คก เคก แคก โคก คอก ควก เคียก เคือก เคิก

๑ อักษร ต่ำ ลง ไม้ เเอก นั้น ให้ อ่าน ดำ เนียง ต่อกัน กับ อักษร สูง
 แต่ อักษร ถาง ที่ ลง ไม้ โท เหมือน จะ ดำ แดง ต่อ ไป นี้ ว่า

คาย ข่าย ถ่าย ต่าย ต่าย

ค้าย ข้าย ถ้าย ต้าย ต้าย

เสียง ไม้ เเอก มี แต่ ๒ อย่าง คือ เสียง เเอก สำหรับ อักษร สูง อักษร ถาง
 อย่าง หนึ่ง เสียง เเอก สำหรับ อักษร ต่ำ อย่าง หนึ่ง เป็น ๒ อย่าง ด้วย กัน คือ ว่า
 นี้ อย่าง อักษร สูง แด ถาง ข ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ
 นี้ อย่าง อักษร ต่ำ ค ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ

อักษร สูง กับ อักษร ถาง มี ดำ เนียง เเอก เป็น อัน เดียว กัน ต่ำ สูง
 เติม อักษร ต่ำ นั้น ถ้า ลง ไม้ เเอก ดำ เนียง เเอก ต่าง กัน จาก อักษร
 สูง แต่ อักษร ถาง เช่น ว่า มา นี้ ให้ ถู ดุ ตระ ดั ง กต กำหนด ความ เหล่า นี้ ให้
 มั่น คง ก่อน เพราะ เป็น คำ คัญ

๒๖

ลำดับนี้จะว่าด้วยอักษรติดควบกันอยู่เป็นสองคำ

ถ้าอักษรตัวหน้าเป็นอักษรสูง ต้องแสดงให้อักษรตัวหลังมี ลำเนียง สูงเสมอด้วยอักษรสูง เช่นนี้ ขนม ขนาน ถนน ถ่าน ถิ่น เถื่อน เถื่อน โถน ไถน แดง แดง ไถ ไถ ขนง ถ่ม ขน ขนง เป็นต้น เดี๋ยวนี้ สำหรับอักษรข้างหน้านั้นเลื่อนถึงอักษรหลัง แล้วก็ออกสูงที่นั้น ถ้า แม้นคำเช่นว่านั้น ดังไม้เอกไม้โท ก็อ่านลำเนียงสูงต่ำตามไม้เอก ไม้โทในอักษรสูง อักษรต่ำเช่นนี้ ถ่ม ถ่ม เดี๋ยวนี้ ขยำ ขย่ม เขย่า ขย่น ขย่อน ถ้ามีวิญชะนี้อยู่กับอักษรตัวหน้า ก็ไม่ได้แสดงตัวหลัง อย่าง นี้ สะบาย สะเบียง สะดำ สะตึง สะเตียง สะคม สะคี่ สะเคาะ ฉะง่า ฉะแง ฉะงั้ม ฉะง่อม สะถ่าง สะไฟ ชะมา สะมุก ๗

ถ้าแม้นมีอักษร ก ค บ ถักให้อ่านมีเสียงเอกตาม อักษรสูง เพราะ อักษรตัวหน้าชักจูงตัวหลังขึ้นในพวกอักษรสูง เช่นนี้คือชกชกชกชกชกชก ชโยก ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ถ่ม ๗

นี้จะว่าด้วยอักษรกลางที่ควบกันเป็นสองคำ

ถ้าอักษรตัวหน้าชักจูงตัวหลัง ให้ขึ้นอยู่ในจำพวกอักษรกลาง ให้ อักษรหลังมี ลำเนียง เอกโทตาม อักษรกลาง ถ้าตัวหลังมี ก ค บ ถัก ให้อ่านมี ลำเนียงไม้เอกตาม อักษรที่อยู่หน้านั้นเหมือนเช่นนี้ คดอด โตด คติบ คติบ ปรโยชน์ ตาด ปราด ปรนด ปรอด ปรัด เป็นต้น ถ้า แม้นอักษรตัวหน้าไม่แสดงเสียงตัวหลัง ก็จะต้องอ่านว่าคดอด ตาด ตะโด่ง ตะดับ ปรโยชน์ ปราด ปรนด ปรอด ปรัด ๗

๑ อักษร ๒ คือตัว ง ไร่เป็นหันอากาศได้เช่นนี้ ทั้ง ทง ตั้ง ตั้ง บัน บรร ล้วน ล้วน พัน พร กัม กรรม ๗

ตัว ง ไร่หันหันอากาศอย่างนี้ ะนั้น ะนั้น เช่นนี้ ไร่ น้อย ตัว ง ไร่หันหันอากาศอย่างนี้ ะนั้น ะนั้น เช่นนี้ น้อย หนึ่งใน แมกด เป็นต้น ตัว ง ไร่หันหันอากาศอย่างนี้ ไร่ เป็นพินทุเช่นนี้ เกิด

๑ อึ้งในแม่เกษมบ่เก่าเราได้ตีพิมพ์ไว้แล้ว แต่ทุกวันนี้ฉบับใน
จินตามุนีชำระใหม่ ตัวต้นต้องตัวนั้นคือเกษกัณห์ ก็แต่งเป็นเช่น
เกอยเกย แต่ไม่ว่าจะเห็นใช้แต่ก่อน ทุกวันนี้เป็นที่จะใช้มากอยู่
๒ นี่จะว่าด้วยนิคหิตใช้เป็นตัว ง ในแม่กงเช่นนั้น จง จุ้ คง คู้ แด
อักษรตัว ม ใช้ในแม่กมเช่นนั้น ชุม ชู๋ นุ่ม นื่ เป็นต้นมีบ้าง

แม่กมมีตัวสังเกต ๖ คือตัว ก ข ซ ค ต ฒ เท่านั้น
แม่กตมีตัวสังเกต ๑๕ ตัว คือ ฏ ฐ ฑ ฒ ต ถ ท ธ ช ฌ ศ ษ ส ห ฬ น
แต่ในแม่กนนั้นมีตัวอักษรสังเกต ๖ ตัวคือ น ณ ญ ร ด พ เท่านั้น
แม่กบมีตัวสังเกต ๔ ตัวคือ บ ป ฟ ภ เท่านั้น
แม่กมนนั้นมีตัวสังเกตตัวเดียวแต่ตัว ม เท่านั้น
แม่เกยนนั้นมีตัวสังเกต ๑ ย อ เท่านั้น

ตัว ฤ ใช้แทน รี เช่นนี้ จารึก จาฤก หรีไทย หลู่ไทย กรีก กฤก
 ตริก ตฤก ปรีक्षा ปฤक्षा เปนต้น
 ใช้แทนตัวรี เช่นนี้ วิทธิ ฤทธิ อังกริช อังกฤษ จักกิช จักกฤษ
 ใช้แทนคำเนียงเรืออย่างนี้ เริก ฤษ เกริก เกฤก
 ตัว ฤา ใช้แทน รือ อย่างนี้ หรือ หลฺา
 ตัว ฎา ใช้แทน ดี อย่างนี้ พิติ๊ก พิฎก น้ำดี๊ น้ำฎก
 ตัว ฎา ใช้แทน ดี๋ อย่างนี้ เตื่องดี๋ เตื่องฎา บันดี๋ บันฎา เตี้ยงดี๋ เตี้ยงฎา
 ดิษฐร ฎาษฐร
 ตัว ฬ ใช้แทน ฆ อย่างนี้ บัญฬ บัญฆา ไบฬ ไบฆา ชิงฬ ชิงฆา
 กัณฑา กัณฑา เปนต้น

คัว ซา ใช้แทน ซา อย่างนี้ ซาดง ซาดง ซาใบ ซาใบ พุดซา พุดซา
คัว กา ใช้แทน ศก อย่างนี้ ลำเรทศิก ลำเรทศิก ศก กร ศัก ก้า
คัว ๆ ๆ ๆ ใช้แทนข้าพเจ้าอย่างนี้ พวก ๆ ๆ ๆ จะเป็นศษ ๗๖

—:๐—:๐—:๐—

๑ ที่นี้ จะว่าด้วยเครื่องประดับสำหรับอักษรต่างๆ ที่ยังไม่ได้กล่าว
อย่างนี้ ๑ เรียกว่า ฟองตัน ฟองตันก็ได้ใช้ในต้นบันทึกแรกจะลงมือ
เขียนหนังสือ นั้น ใช้ในต้นบทต้นข้อใหม่
อย่างนี้ ๗ เรียกคนใช้สำหรับต้นบทต้นข้อ เนื้อความหลังที่หนึ่งเช่นนี้ ๗
อย่างนี้จะเรียกว่า วิไลยชะนี้ สำหรับใช้ในที่สุดบันทึกเพื่อจะให้ปลาย
บันทึกทั้งปวงเสมอกัน

อย่างนี้ ๑๗๗๗ เรียกว่า ล้อ สำหรับใช้เมื่อจบสิ้นเรื่องหนังสือ
อย่างนี้ ๗๗๗๗ เรียกว่า บัฏญาน สำหรับใช้ระกกลางความ เช่นนี้
หญุก หญุก หญาก หญิก หญิก ๗๗๗๗ หญวก หญียก หญียอก หญียก
หญงหญงหญงหญงหญง ๗๗๗๗หญงหญงหญงหญงหญงหญง
อย่างนี้ ๗๗๗๗ บัฏญานใหญ่ บอกให้ระใหญ่หลายบทที่ อยู่ในระหว่าง
กลางนั้นเช่นนี้ ๗๗๗๗หญงหญงหญงหญง ๗๗๗๗หญงหญงหญงหญงหญงหญง
กลางที่เร่กันเช่นนี้ ๗๗๗๗เป็นบัฏญานน้อยบ้าง

๑ ขัดกาไว้ อย่างนี้ เมื่อเขียนหนังสือตกไปตั้งแต่ตัวหนึ่งเป็นต้น
ก็ขัดกาไว้เช่นนี้ เขา มาหาเรากำ + น

จะ ๗๖

ที่นี้จะว่าด้วยจุดหมายจึ่งหะความเป็นอย่างอังกฤษ

อย่างนี้ , เรียกว่า คัมมะ ใช้เป็นที่หมายระยะเด็ก เมื่ออ่านให้
ดำเนิน ขาดลงแต่หนึ่งหนึ่ง, เพราะความนั้นยังไม่เต็ม, ใช้ให้
เหมือนที่ไว้ในบันทึกนี้

อย่างนี้ เรียกปริออก เป็นที่หมายระยะใหญ่ ให้ดำเนิน ขาดลง
เหมือนอย่าง ทำไว้ในบันทึกนี้ เพราะได้ความเต็มแล้ว หมาย
ระยะเช่นนี้มีประโยชน์, เพื่อจะฟัง ดนิต หู ๗๖ ความชัด

๑ เครื่องหมายอย่าง อังกฤษ มี อีก หลาย อย่าง ที่เรายังไม่ได้เอามาใช้ในหนังสือไทยคือเช่นนี้

นี้ ; เรียกว่าเซมิโคลอน ระหว่างหยุดพอให้หายใจที่หนึ่ง

นี้ : เรียกว่าโคลอน บอกให้หยุดนานกว่าเซมิโคลอนหน่อยหนึ่ง

นี้ ? เรียกว่าอินเทอโรเคชั่น บอกข้อความที่อยู่ปลายเป็นสำคัญนั้นเป็นคำถาม จึงมีเสียงสูงขึ้น เหมือนอักษรสูง ข้างไทยเสียง

ขาดลงเสมอปริศนา

นี้ ! เรียกว่าเอกซ์เคลเมชั่น บอกข้อความข้างต้นว่า เป็นความปลาดใจ เสียงอ่านหยุดลงพอหายใจนิดหนึ่ง

นี้ .. เรียกว่าไดอริตส์ บอกว่าตัวอักษร ๒ ตัวที่อยู่บนเป็นสำคัญนั้นต้องแยกออกเป็นสองคำ

นี้ - เรียกว่าไฮเฟน บอกความ ๒ อย่าง คือต่อ๒คำให้เป็นคำเดียวแต่ให้ต่อคำที่ปลายบันทึกบนเหมือนกัน กับต้นบันทึกต่าง

นี้ — เรียกว่าแดช บอกว่าข้อที่เป็นสำคัญนั้น หันออกไปจากกระแสความใหญ่

นี้ () เรียกว่าเพเร็นติลส์ บอกว่าข้อความที่อยู่ในระหว่างวงนั้นเป็นข้ออธิบายมิใช่เพื่อความเดิม

นี้ “ ” เรียกว่าโควเตชัน บอกว่าข้อที่อยู่ในระหว่างนั้นเป็นข้อความคัดมาแต่เจ้าของอื่น

นี้ ‘ ’ เรียกว่าเอปอสโตรฟี บอกว่ามีอักษรตกอยู่ตรงนั้นแต่ใช้แทนคำว่าเป็นเจ้าของ

นี้ ^ เรียกว่ากาเร็ต บอกว่ามีคำตกอยู่ตรงนั้น เหมือนไทยที่เขียนกาไว้เช่นนี้ +

หมายเหตุด้านนี้คือ * † ‡ § ¶ เช่นหมายชี้ให้ดูความที่มีหมายสำคัญเหมือนกันข้างล่างนั้น

สรรพนาม

๑ ลำดับนี้จะว่าด้วยสรรพนาม ตามในจินตมานี้ชำระใหม่ ไว้ให้
 กุณบุตร ผู้เล่าเรียน พินิจพิจารณาดูให้ถุกถ้วน ตาม กระทบแบบ
 อย่าง ที่ท่านนักปราชญ์แต่ก่อน ท่านจัดแจงแต่งตั้งไว้ เราผู้จัดแจงแต่ง
 หนังสือเล่มนี้ได้จัดลำดับตั้งแต่ ก ข คตลอดจนแม่เอย ตามตัวอักษร
 ลักต อย่างไทย เพื่อประสงค์จะให้ผู้สงสัยในสรรพนามใดๆจะได้หา
 เอาการเพราะเราเห็นว่าที่ในจินตมานี้มันปะปนไม่เป็นลำดับกัน ที่จะ
 ข้องการหานั้นได้โดยยาก

ฯ

โกฏิ	โกฏิ	กัน
โกฏิ	นับด้าน ๓๐ ด้านเป็นโกฏิ	ว่ากันอุปทวะเด็กน้อย
โกษฐ	ว่ายังฉาง	ว่ากรรผู้ร้าย
โกศ	ว่าฝัก	ว่าหุ
โกษฐ์	ว่าชื่อพระอินทร	แปลว่าด้วยกัน
เก็จ	เก็จ	ว่าเอามีตกันผมจุ
เก็จจ คร้าน	คนชเก็จ	ว่าส่วนประไลยนิบหาย
เกียรติ	เครื่องยศ	บ้องกัน
เกียรติยศ		ว่านาง
วงกฏ	กฏ	ใจตุร้ายหนัก
กรกฏ	ชื่อภูเข	ว่าคอ
	ชื่อราชูป	ว่าทำเจ็บแค้น
เก็จ กด	กน	กรรม
เด่หวด	ว่าเก็จ คร้าน	ว่าทำ
ดกนช	ทำอบาย	ว่ากรรมหนัก
ดบ ดากด	ว่าฉนช	การ กาย
ดกต	จบ ทวด	ทำการมกต
	ว่าทังปวง	เทศ การ
		วิธี

นรการ	นระก	กศ	กต
พระกาต	ชื่อ อมนุษย์ร้าย	ทฤ กศ	
กาย	ว่าเบญจะอินทรี	ตถาคต	ว่ามาเช่นนั้น
กาชยป	ชื่อโคตรคน	ศรี สุกต	ว่าไปได้
การีย	ทำแล้ว		กัน
	กฤ	ของ กัน	มีบุก กถอย เป็นต้น
ตระกุต	ลัก	ทรง ครรภ	หญิง มีท้อง ลูก
อังกุระ	ว่าหน่อ	แลบ กัน	คือ ทั้ง แลบ ทั้ง กัน
	กฤษ		กาน
กฤษณา	แก่นไม้อย่างหนึ่งหอม	ฆานะ	ว่าจะมูก
กฤษยา	ว่ากระทำ	อังกว	ว่าชื่อวัน
กฤษ	อาวุธคมต้องข้างคตไปคตมา		คม
ชำระ กฤตย	ล้าง ชูระ	คม มีด	ข้างที่บางเชือดเถิดได้
พระกฤษณราช	ชื่อกษัตริย์	ดมาคม	คน คบหากัน
หอก ตาม กฤษ	แทง คน	อาคม	คือ มนตร์คาถา
	เข		ฆาฏ
จะเข้	ดนตรีเครื่องเพลงรูปคล้ายพิณ	ผูก คาค	ผูก คาค เชือก
จระเข้	ในน้ำ มันมีเท้าเหยวได้	เพชฆาฏ	ว่าฆ่าชีวิต
ตะเข้	ตากไม้ ไม้ต้องอันเคียงคู่กัน	พิฆาฏ	ว่าฆ่าฟัน
	ขัน	อาฆาฏ	จอง เวร
ขณฑเสมา	ส่วนแผ่นดินมีแดน	อังกาส	ปฏิบัติสังฆ์
พระขรรค	รูปเหมือนหอกแต่ดาต้น		โคตร
	ไชย	โคตรคน	ใน วงษ์ญาติ
ไชย	ว่าต้น	ร้อง โฆษณา	คือ ร้อง ป่าว

	จัน	ชาฏก	เรื่องที่โพธิสัตว์บังเกิดเป็น
แจจรว	เบียดเคียดกัน	ชาเยศว	ว่าเมียเป็นดี
จันทนะ	ไม้จันทน์	ชายา	ว่าเมีย
จันทร	ดวงจันทร์	ปรีชา	ปัญญารอบรู้
จันทาท	คนชั่วคำซาดักดุดเหมือนซ้ำ	ประชาชน	ว่าฝูงชน
	จัน	มหันตราชา	พระยาใหญ่
จารย์	ว่าประพติ	วิชา	คือความรู้ต่าง ๆ
คิอาจารย์	ว่าอาจารย์เกษม	ชาเขนทร	เมียใหญ่
อาจารย์	ว่าคนผู้ตั้งด่อน	ดามนตราชา	พระยาเป็นกลาง
	จอม	อาชาไชย	ขี่ม้า
จอมจักรี	เป็นยอดจักรี	อนฐา	ว่าน้อง
จอมราช	ยอดพระยา	มหิศรราชา	ว่าพระยาใหญ่
จอมยศราชา	ยอดยศพระยา	ชาติ	ชาติ
จอมภพนารก	ยอดพิภพเป็นที่พึง	ชาติ	ว่าเกิด
จอมโตกย	ยอดโตกย	ดุรชาติ	ว่าบังเกิดกล้าหาญ
จอมนารก	ยอดที่พึง	ชน	ชน
จอมกระษัตริ	ยอดกระษัตริย์	ชนม์	ว่าอายุ
	นัทร	ชนช้าง คนขี่ช้างคนตะคอกเข้าประจันกัน	
เลวทรนัทร	นัทร ชาว	ประชาชน	ว่าหมู่ชน
ชัชวาลย	ว่ารุ่งเรือง	วายนม	ต้นชีวิต
	ณา	เชอญเชญ	ต้อนรับ
บิดุณา	น้องพ่อ	ชิน	ชิน ชิว
มาตุณา	น้องแม่	ชินะราช	ว่าพระยามีไชยชนะ
	ชา	ชินะศรี	ว่าพระยาชนะ
คชา	ว่าช้าง	พระวรชุน	ชื่อเทวดา
จตุราชา	พระยาเด็กน้อย	จิฉหา	ว่าตน

ญาณ		เดียร	
ทศพตญาณ	ว่าญาณ มี กำลัง ๑๐	เดียร คาช	ว่าทัวไป
ยวดยาน	ยวดยาน สำหรับ ขี่ไป		เดียร
ราชยาน	สำหรับ ขี่ของ ราชบริย	ดม เดียร	
ธรรพชดาญาณ	ว่ารู้ ดรรพชทั้งปวง	เดียร	ดก
ธรรพปัญญญาณ			
กนิษฐา	ว่า น้อย น้อย	ดก	ว่า ถึง
เชษฐา	ว่า พี่ชาย	มนตรคต	ว่า เวทมนตรคาถา
จุชามณ	ว่า ป็น แก้ว	เทพี	ว่า นาง
ชาน	ว่า เมือง หดวง	เทวี	
ชรณ	ว่า แผ่นดิน	เทพา ๑	ว่า เทวดา
เพชรปณ	ว่า เมือง เพชร	เทวา ๑	
มุน	ว่า นักปราชญ์	เทเวศ ๑	ทำ
สุบรรณ	ว่า พยาครุช	ทำการ	
มารดา	ว่า แม่	นกรศรีธรรมราช	คือ ทำงาน หุง เข้าเป็นต้น
กานดา	ว่า นาง	ยุดติธรรม	ชื่อ เมือง นคร
ทาเรศ	ว่า นางใหญ่	ธรรมราชา	ว่า ควร แก่ ธรรม
ธิดา	ว่า ลูกสาว	พระยา ธรรม	ทิต
นดา	ว่า หาดาน	พระอาทิตย์	คือ ดวงอาทิตย์
บิดา	ว่า พ่อ	บดินทิตย	คน นักปราชญ์
พณิดา	ว่า นาง	สถิตย	ตั้ง อยู่
วณิดา		คเชนทร	ทร
สุดา		ชินนทร	ว่า ช้าง เป็นใหญ่
			มี ไชยชนะใหญ่

เทวอินทร	เทวดาเป็นใหญ่		ชา
นาकिनทร	พระยานาคเป็นใหญ่	ครุชา	พระยาครุช
นาเคนทร	พระยานาคเป็นใหญ่	เมชา	คนมีปัญญา
นรินทร	คนเป็นใหญ่	พิริยโยธา	ว่าพลโยธา
ราเชนทร	พระยาเป็นใหญ่	วสุธา	แผ่นดิน
วิทธาธร	ว่าเพชพระยาธร	สุธา	ว่าดิน
อมรินทร	ชื่อพระอินทรเป็นใหญ่	สุเมธา	คนมีปัญญาดี
	เทียร	สุเมธา	ชีรา ชีโร ชีเรศ
พระวราชมณเฑียร	เรือนกระษัตริย์		นา
ตั้งอยู่	ตั้งอยู่	กรุณา	ว่ามี ความดังดาร์
	ท	เจตนา	ใจจำเภาะ
ทูลพล	กำลังน้อย	รณานิมุข	น้ำศึกสงคราม
ทูลยศ	คนออกคัญ	สุกฤณา	ว่านิกร
ทูลคด	คนคดไม่ดี	สุบรรณา	ว่าครุช
	ทูล	เสนา	ข้าราชการ คำนาย
เพททูล	คำพูดกับกระษัตริย์	อาณาเขตร	แดนใน อาญา
พิททูล	คำพูดกับ กระษัตริย์	อาณาราชฐ	อาญาในแว่นแคว้น
ไพทริย	แก้วศรีเขียวอ่อน	นาเค	} ว่า นาค
พระบรรพต	คำตรัสกระษัตริย์จึงนำ	นาเคนทร	
วิฑู	ว่าดองทุ	นาคี	
	ทาส	นาโค	
ทาส	บ่าวช่วยมาด้วยเงินเป็นต้น		นะ
ชาติวี	โตก ชาติ ๓	มรณะ	ว่าตาย
พระมหาชาติ	เจดีย์บุญพระชาติ	มานะ	ว่าใจสูงศักดิ์
พระทันตชาติ	พระเขี้ยวแก้ว	มะนะ	ว่าใจ
		ยาจะนะ	ว่าขอ

อาทัพพะ

จะนะ

ว่าป่า

นฤ

นฤบดี

ว่าเป็นใหญ่กว่าคน

นฤบดีทร

ว่าเป็นใหญ่ยิ่งกว่าชน

นฤบาท

ว่าเลี้ยงชน

นฤเบนท์

ว่าเป็นใหญ่ยังชน

นฤเบศร์

ว่าเป็นอิศรแก่ชน

นฤปนารถ

ว่าเป็นที่พึ่งแก่ชน

นาค

นาค

พระยา งู

นาคราช

พระยานาค งู

ภุชงค์นาค

พระยานาค

พระเนตร

ตากระษัตริย์

นิต

นิตย

ว่าเที่ยง ชรรณ

นิจจ

ว่าไม่เที่ยง

อนิจ

ว่าไม่เที่ยง

นิตติ

คำโบราณ ว่านำไป

ชาณิศวร

เป็นใหญ่ใน แผ่นดิน

ท้าวธณิศพพรยาเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

นุษ

มานุษย

ว่าคน

มะนุษย

ว่าน้อง

อนุษ

ว่าน้อง

ถนน

ถนน คือหนทางก่อด้วยอิฐปูนคัน

หมอน ถนน หนุนให้ สูง

นาน

กษัตริย์ เรื่องในหนังสือแต่ก่อน

ทนาน

ของ ผู้หรรษา

น่านมา

เข้ามา

บ้านาน

บ้านำเหิน

คำเนิร คำเนอร

ว่าเคิร

นาศ

บรมนารถ

เป็นที่พึ่ง อย่างยิ่ง

พินาศ

ฉิบหาย

พจนาท

ถ้อยคำ

ภูวนารถ

เป็นที่พึ่ง ในแผ่นดิน

บัด

ฉานลัมบาบัดติ ของในลัคนาพระไทย

คัมภีร์

ว่ามั่งคั่ง

ปฏิบัติ

ว่าทำการ ประพฤติ

สุพรรณบัฏ

ว่าแผ่นทอง

ลัมบัฏ

ทรัพย์สินเข้าของ

บุต

บุตร

ว่าลูกชาย

บุตร

ว่าลูกหญิง

บุทกตทงหลาย

ว่าคนมีกิเลสมาก

บุษยาภิเศก

ว่าอภิเศกเครื่องชาว

บุรุษ

ว่าชาย

บุรุษ	ว่าชายทั้งหลาย	บรรยงครัตนดิ้งหาคี	ปราสาทเมือง
	บาด		กรุง
นิบาต	นิยายเรื่องราวในหนังสือ		บาน
	แต่ก่อน	กบาน	ของกระเบื้องแบบๆ
บาด	อาวธูบาดเอา	คอกบัวบาน	
บาทเงิน	เงินตรา	บริบาล	ผู้เลี้ยงรอบคอบ
บาทบริจาริกา	หญิงนำเรือแทบทำว	บาญชี	ของแผนที่แจกจ่าย
บาทพระดั่งษ์	ภษณะของใช้ได้เข้า	พยาบาล	ชวนชวายเลี้ยงรักษา
บาศ์เชือก	คล้องช้าง	ยมะบาด	ผู้เลี้ยงรักษาขมหรก
พระบาท	ว่าเท้ากระษัตริย์		บุรี
พระบาทยุคล	ว่าเท้าทั้งคู่	กาญจนบุรี	ว่าเมืองทอง
ดิ้นระบาท	ทวีพยตกไป	ชนบุรี	ว่าเมืองทวีพย
อุบาทว	จัญไร	พนทบุรี	ว่าเมืองพนท
	บน	เพชรบุรี	ว่าเมืองเพชร
ทุกตำบล	คือทุกถิ่นถาน	ดิ้งหบุรี	ว่าเมืองดิ้งห
บน	ดั่ง	บุรี	ว่าเมือง
บน	ถ้อยคำว่ากล่าว		บัก
ยุบด	เรื่องราวความ	ปรับักษ	คัตร
อุบด	คือบัวชาติอุบดตนไม่หม่น	บักหลัก	บักถ่อเรือ
	บัน	บักษา	
จาบดัย	ว่านอน	บักษ์	ว่านก
จัตุบรรพดัย	ว่าบรรพดัย ๔ จำพวก	เพช	แพทย
ดُبรรณ	ดُبรรณา ดُبรรณ พระ	กเพช	ชื้อบ้าน
	ยาครู	กำแพงเพชร	ชื้อเมืองฝ่ายเหนือ
บรรทุร	คำกระษัตริย์พูด	เพชรฆาฏ	ฆ่าชีวิต
บรรหาร	ตัดสิน	แพทย	ว่าหมอ

สัตว์เพศ	รู้ทั้งปวง	พรวณ	ว่าจำเรอญ
	พิต	พรวณ	ว่าศรี
สัตว์	สัตว์	พันตา	ว่าพระอินทร
ทศพิช	ว่ามีประการสิบ	พรวณีกาด	
ทศพิชการ	คำทศกษัตริย์	พรวณ	ว่าฝน
ผิดเพี้ยน	ไม่ถูกต้องกัน	พรวณ	ว่าปี
พิศมิง		ผู้พรวณบัตร	ว่าแผ่นทองคำ
พิศมิงโดย	ชื่อเมือง	หวัณ	คนเป็นหัวหมื่นหัวพัน
พิศมิงกรรม	ชื่อเทวดา	พัว	คือทบผ้าเข้าเก็บไว้
อศรพิศมิง	พิศมิงมาเร็ว	ภัพ	ว่าควรแก่ตัว
	พัว	อาภัพ	ว่าเขามักดื่มคุณ
จักรพรรดิ	พระยาจักรพรรดิ	พล	
หน้าพระพิพั	หน้าที่ลำบาก	จุณพล	
	เพท	ทรว	
แพทย	หมอ	พระกรพ	
ยัญญะเพย	หมอรับชายัญ	ดระพรวณ	
ดามะเทพ	หมอโหรรู้จักเป็นต้น	พาศ	
อิฐเทพ	หมอยา	ประพาศ	ว่าเที่ยวเด่น
พระเพศยันตร		พิพาศ	ว่าเที่ยว
	โพท	อาพาธ	ว่าไข้
นางโพท	ว่านาง	ภุ	
โมฐฐัพ	ว่าดำผัด	ภุ	ว่าพันดิน
เพาโพท		ภุ	ว่าทรงแผ่นดิน
	พัน	ภุ	
เกี่ยวพันผู้		ภุ	ว่าเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
เผ่าพันธุ์	เครือญาติ	ภุ	ว่าเป็นใหญ่ยิ่งในแผ่นดิน
พรวค	ว่าหมู่	ภุ	

ภูบาล	เตียงในแผ่นดิน	นางพาน	ว่านาง
ภูเบศร	เป็นอิศรในแผ่นดิน	เพาพาน	ว่านางงาม
ภูเบนทร	เป็นใหญ่ในแผ่นดิน	พานทอง	ว่าภาชนทอง
ภูมินทร		การท้าวต	ว่าซุระซ้องอยู่
ภูมิศวร		มัสวาท	ว่าพระอินทร
ภูมณฑล	ปริมณฑลแผ่นดิน	ยุพาด	ว่านาง
ภูวนารถ	เป็นที่พึงในแผ่นดิน	ดัมภาร	ว่ากอบด้วยซุระ
ภูวนา		หิมพานต	ว่าปามีหิมะ
ภูไนย		บุญญดัมภาร	
ภูเนตร		อาเคียร	ภาษ
ภูหนักไทร		โอภาษ	ว่าอ่านอักษร
ภักตร	ภัก		ว่าสวาง
ภักดี	ว่าหน้า		มัก
	ว่าเตียง	ดัมค	ว่าพร้อมเพรียง
	โภช	ดัมรรค	
ไผฐูฬะ	ว่าถูกต้อง		มาก
โพธิ์ดัด	ว่าซ้องอยู่ในจะรัฐ	ชดमारค	ว่าทางน้ำ
โภชนดัด	ว่าเข้าดัด	มาก	ว่าของมีหลาย
เพาโพธ	ว่านาง	मारค	ว่าทาง
	ภพ	मारคผล	ว่ามคผล
ตรีภพ	ว่าภพ ^๓	ดัดमारค	ว่าทางบก
ไตรภพ			โมก
ดัมภ	ว่าเกิดพร้อม	ทิต้าปาโมกษาคารีย	ว่าเป็นอาจารย์
ภพส่งดาร์			ในทิศ
นฤพาน	ดับทุกข์	บทโมกษ	เป็นคตองอันพัน
นัรพาน			มาด
นิพพาน		มาด	เรือมาด

มาท	ว่าคดีกิจสิ่งใดๆ	ราชวิทยา	
มาตราหนึ่ง	ว่าแม่หนึ่ง	ไต่ยาคน	ว่านอน
มาศ	ทอง	ดิญญาวิปตาศ	ดำคณูผิด
	มิตร	อิทธยาไศย	รู้จักประมาณ
นิมิตรฝัน	ว่าฝันเห็นเหตุอันใดอันหนึ่ง	ยุค	ยุค
มิตรไมตรี	เป็นคนรัก เมตตากัน	กุดยุค	เกิดเหตุ
อมิตร		ยุคคด	ว่าคู่
	มุต	ยุคค	
ดอกกระมุท		ยุคคิ ธรรม	ว่าธรรมควร
โกมุท		ยุค	ว่าเห็น
	มาน	โยช	
มารอดูร	ว่ามาร พวกหนึ่ง	ประโยชน์	
เขาวมาดย	ว่านางงาม	อโยททยา	
ตมาน	ว่าประดานให้ติดกัน	ยาท	
ตมาญ	ว่าทั่วไป	ญาติ	วงศ์พี่น้องกัน
หณฺณมาน	ซึ่งดั่งมีฤทธิ์	ทายาท	ว่ามีผลอันกรรมให้
	มถ	มฤช ปายาศ	เข้าเบียดหวาน
กระมถ	ว่าหัวใจ	ยาจะนะ	ว่าขอ
มณฺธิรปราชาท	พระที่นั่งในราชวัง	ยาดรา	ว่าไป
ตมณ	ว่าพระ ตมณ	รา	
	ยา	ทารา	ว่าเมีย
กัตถยา		ธรรวักษ	ว่าวัช
กาดกิริยา	ว่าตาย	นราธิบตี	ว่าเป็นใหญ่กว่าคน
พระยา	คน ท่าน ตั้งไว้ในยศ	นักชัตตารา	ว่าดาวฤกษ์
แพทยา		พลุนธรา	ว่าแผ่นดิน

ราชา	ว่าพระยา	อยุทธย	ว่าไม่มีใครสู้ได้
ราช	ราชไชย ราช ราชัญ พระยา		รบ
วัชรินทร	ชื่อพระอินทร	รบศึก	
สุราโดย	ว่าที่อยู่แห่งเทวดา	อาวพ	ว่าปวรว
โหรา	คนรู้ทายฤกษ์		รม
อมรา	ว่าเทพยดา	เสวยรมย์	เสวยยินดี
อินทรา	ว่าเปนนใหญ่	อาวมน	
	ร		รศ
กนิร	ว่ากนิร	คณิศร	ว่ากดินหอม
ตรีมุข	ว่าหน้า๓	มโนรศ	ใจปราถนา
นารี	ว่านาง	รจนา	ว่าตกแต่งว่างาม
บุตรี	ว่าลูกหญิง	รตนา	
พยาร	ว่าพวกพราหมณ์	ราชรต	รตของพระยา
เพรี ไพร เวร	ว่าดีศรี	หอมรศ	ว่ารศกดิน
เภา ไกร	ว่ากลอง	โอฆารศ	ว่ารศอวอย
ดีศรี	ว่าหญิง	เอวรศ	ว่าลูกชาย
	โรจ	รศเบญจกามคุณ	
โกธ โกธ	ว่ากรวด		ราช
โปรดสัตว์	ว่าสังเคราะห์สัตว์	นักปราชญ์	คนบัญญัติ
	ริด	บิคุราช	พระยาบิดา
ทุจวิ	ว่าประพาศั่ว	ปราถนา	อยากได้
ทฤษฏี	เห็นด้วยใจ	พระกฤษณราช	ชื่อพระยาแต่ก่อน
สุจวิ	ประพาศชอบ	วิบุราช	วิบุเอาทัพ
หฤทัย	ว่าใจ	ราชภู	พดเมือง
	ยุท		ลา
เครื่องยุท	เครื่องรบ	นิคุดา	ว่าสูง

พลาหก	ว่าเมฆ	คัก
ภูตะดา	ว่าแผ่นดิน	มเหศวรคักดี
คำดา	ที่อาไศรย	คักดี
	ลัก	โส
บั๊กหัดัก	ว่าบั๊กไม้หัดักดง	ปรุโส
รู้มดัก	ว่ารู้หัดัก มดักเป็นคำด้อย	โสภณ
	ลาด	โสภา
เขาไกรลาส	ซึ่งภูเขา	โสภณา
เฉด้อยฉดาด	ว่ารู้ความเร็ว	โสภิน
มาดาส มาดา มาโดย	พวงดอกไม้ม	โสภาค
ลาดปูที่		โสพัศ
วิปดาศ วิกต วิปรีต	ผิด	ว่า๑๒
	ลภ	ศิก
พิลาปว่าไร		บวช พังคัก
ดาภ	ว่าได้	รบ ศิก
	วัด	คัก เลียบคม
ไทรวิชัย		ดมาคม
อุษรวิชัย	ว่าชง	สง
	วาท	ประสงค
ภารทวาช	เป็นเผ่าพันธุ์พราหมณ	พระสงฆ
วิวาท	มีถ้อยคำต่าง ๆ	ดงเควระห์
อาวาศ	ว่าวัด	ดงด้าว
	วาท	สัท
โชนทวารเขาทำประตูเมื่อกดต้องช้าง		กรร ดัตถ
จักรวาท	ว่าวง จักรกว้าง	กรร ศัตรู
ชัษวาลย	ว่ารุ่งเรือง	กระษัตริยชาติ
		จัตุบรรพตัส
		ว่าปรีดัส ๕

นักษัตร	ว่าฤกษ์ดาว		สต
พราหมณแด	กระษัตริย์	ดุษ	ว่าบรรดุษ
มหากระษัตริย์	ว่าเป็นใหญ่ในเขตรแดน		สน
ศรัทธาทำบุญ	ว่าเชื่อ	กุด	ว่าบุญ
คัทร	ฆ่าศึก	ต้นเทห์	ว่าความดังได้
ดัตถา	ว่าครุ	เด่นาคัน	อาศัน
ดัตถนิกร	ว่าหมู่ดัตถ	ไธยาคัน	ที่นอน
ดัตถดัจ	เจรจาพูดจริง	อาศัน	ว่าที่นั่ง
ดรรพดัตถ	ดัตถทั้งปวง		สัน
ดัตถ	วาจา	วังสุวรรณ	บันจงแต่ง
บริดัส		คัลย	ว่าเลียบทาง
	ศาส	ดรรพ	ทั้งปวง
ปราสาท	ในพระราชวัง	สุวรรณ	ว่าเมืองสุวรรณ
พุทธดาศัน		โศครีย	ดัมปัตแห่งกระษัตริย์
คิดปลาดตร	วิชาการต่าง ๆ	โธสุวรรณ	ราชดัมปัต
คิดดาศ			คิล
ดาดน้ำรดกัน		บริดุษคิล	
ไธยดาศ	ว่าคำกรไธย	คิลประดาศ	
ดาศรวุช	คืออาวช		สับ
ดาศดาจารย์	ว่าครดาจารย์	ทรวัยดัมปัต	
ดาศนา	คำดังด่อน	ชนทรวัย	
อาดังดาก	ว่าปรากนา	คัพท	ว่าเลี้ยง
	โสด	ดัมพัน	ดัมด้วยมิด
จักชุโส		ดัม	ทั้งปวง
โคตะ	ว่าห	ดัม	ว่าทั้งปวง
โส	ว่าเดินสาย	ดัมพุทโ	ว่าพร้อม

สาร		หัน	
แก่นดาร์	ว่าแก่นไม้	มหันต	
เข้าดาร์	เข้ามีแต่แก่น	มหรณพ	ห้องน้ำใหญ่
ใจด้านต์	ว่าใจเย็น	อรหรรต	ว่าคนเป็นพระอรหันต
ตระหตาตพะถาด	ตถาตเป็นที่จ่ายของ	हार	
เพดานตรี	ชื่อฤกษ์	กถาหาญ	แก้ตัวกล้า
พิศาด	ว่ากว้าง	ทหาร	คนกล้า
พิมพิดาร ราช	ชื่อพระยาแต่ก่อน	บริหาร	นำไปรอบ
โรงศาล	ว่าที่อาไศรย	บรรหาร	ว่าณะ
ดั่งดาร์	วงเวียน	ประหาร	โบยตีฆ่าฟัน
ด้านแมง	ด้านด้วยตอก	หามะ	ว่าเดียม
อะวะด้าน	ที่สุด	อาหาร	ว่าของกิน
	หา	हास	
ชีวหา	ว่าذن	ดิงหาคัน	อาศน์จุมก ดิงห
บั้นหา	ว่าปฤษฎา	หาดทราย	ว่าโคกทราย
	หัด	พान	
หัดถิ	ข้าง	มหาพาน	ว่าเลิศใหญ่
หัดฐิ		โอพาน	ว่าเลิศ
หัดถิดังค		อา	
หัตยง	ว่าหัวใจ	อาเกียรณ	ว่าเดียรดาษ
หัดถิดังค	ว่ามีเพศเหมือนข้าง	อายุศม	ว่าวันคืนที่คนเกิดมา
	เหตุ	อาไธย	ว่าคิดถึงว่าเอื้อเฟื้อ
ภิมเหตุ	เหตุยินดี	อาศรพิศม์	ว่าง มีพิศม์ร้าย
มเหศร	ว่าใหญ่	อารี	
มเหศรศักดิ์	มีศักดิ์ใหญ่	อวิรูป	ว่าศัตรู
เหตุ		อารีย	ว่าประเสริฐ

ขรีย	ว่าประเสริฐ	อาทมารท	ว่ากล้าหาญ
	อะ	อาศน	ว่านั่ง
อาณาเขต	ว่าแดน อาญา	อาศนา	
อนันต	ว่าไม่มีที่สุด		โอรุ
อนรรค	ว่าไม่มีที่สุด	พระโอรุ	ว่าปาก
อนเก	ว่าใช้อันเดียว	พระโอรุ	
อยทธยา อยทธยา	ไม่มีใครสู้รบ	พระโอรุ	ว่า พระโอรุ
อุตม	ต่ำเลิศ	รศเอม โอรุ	ว่ารศหวาน
	อาจ		อิน
อาจ	ว่ากตัญญู	พระอินทร	ว่าเพนใหญ่
อาตมาภาพ	แห่ง กาย	อินทรีย	

นี้เป็นสรพนามที่หาได้จัดเป็นพวกๆไม่

กรกฏ	ชื่อราชใน๑๒ราช	ใจท จำเอย	ว่าผู้ พอง ผู้แกพอง
กายเบญจอินทรีย	ว่าอินทรีย ๕	จวัน จราย	ว่าไป
กาษยป	ชื่อโคตรคนแต่ก่อน	เฉพาะ จำเพาะ	ว่าจงใจ
เกษ		ใช้ คดี	
เกษ	ว่าผม	ขันราช	ว่าพระยาชนะ
กระษัตรา	ว่าคนเป็นกระษัตริย์	ขันศรี	ว่ามี ศิริชนะ
เกว กว	ว่านักปราชญ์	ซักเคื่อยไม้คนช่วยเคื่อยไม้	
ชัตติยวงษ	ว่าวงษ กระษัตริย์	โตรณ	ว่านางจวัน
ครุราช	ว่าพระยาครุช	ตราไตร	ว่าตรวจตรา
ใจประทุษรุ	ว่าใจ ประทุษรุร้าย	ตรีเนตร	ว่าตา ๓
จิตร		ไตรยโดกย	ว่าโดก ๓
เจตร	ว่าใจ	ไตรโดกาจารย์	เป็น อาจารย์ในโดก ๓
จร จรร	ว่าเดินไป	ตรวจตรา	ดูแต่ที่ทางเดิน

ตปะคี		ประยูร	ว่าเผ่า
ภักทะ	ว่ากระต้าง	ปิ่นเกล้าชาติ	เป็นปิ่นเกล้าในโลก
ทารา ทาริ	ว่าเมีย		ชาติ
ไทย ธรณ	เป็นใหญ่ในแผ่นดิน	เพทางคศาตร	ว่าคำกรั้ไตรเพทย
ไทย ษเรศตรี	ท้าวเชอทรงไตรภพ	แพทยา	ว่าโหรา
ษเรศตรี	ว่าทรงไตรภพ	แพศยา	ว่าหญิงชั้ว
ชาติ	ว่าโลกย ^๓	พคุณทร	ว่าภูเขา
จิราษ	ว่าพระยาเป็นใหญ่	พงา	ว่างาม
ทรงไทร	ว่าไทรยปิฏก	พฐ	ว่าสาวหนุ่ม
ชน	ว่าทรัพย์	พเท	ว่าเจ้าผู้เจริญ
นาคคี	ว่านาค	พยุห	ว่าประชุม
นรา นร	ว่าคน	พระครู	ว่าผู้เป็นครู
นวัค	ว่าคน	พระครูทศพาหะ	พระยาครูทศเป็นผู้
นเรศร	ว่าคนเป็นอิสระ		นำไป
บริบูรณ์	ว่าเต็มรอบ	พระพาย	ว่าลม
มิตร	ว่าดี	พระดีพัญญู	ว่ารู้สารพัด
บิตุเรศ	ว่าพ่อเป็นใหญ่	พระพรหม	ว่าท้าวมหาพรหม
บิตุราช	ว่าพ่อเป็นพระยา	พรหมโลกย	ว่าโลกยแห่งพรหม
บำเหน็จ คำจ้าง	ทำบุญพรณด้วยทอง	พรหมณาจารย์	
บุญญะ	ว่ากุศล	พญนทร	
มดย	ว่างาม	พุทธองค์	ว่าองค์พระพุท
มรรพ	ว่าดีขึ้นมาถึง	พุทธวงษ	ว่าวงษพระพุท
ประนต	ว่าประนม	เพญบุญ	ว่าเต็ม
ประนม	ว่าน้อมไหว้	ภักม	ว่าให้แตกเป็นจนเป็นเท่า
ประณาม		ภรรยา	ว่าเมีย
ไพบดย	ว่าเต็มเปี่ยม	ภอยภอย	ว่าภอยน่ากต

มะโน	ว่าใจ	เวทangk	ว่าเปน องค์ อัน ฐ
มถ้ำ		ไวทangk	
มถน		ไวยธิก	
มหิ	ว่าแผ่นดิน	เวณไคย	
มหรค์	ว่ายาม โมง	เวณคย	
มณทราปราชท์	ว่าราชมณทแยว	วงกฏ	ซึ่งอุฐเชาคค
เมถอง	ว่าเถื่องภักด้วยคักตานุภาพ	ฉะนะ	ว่าปา
แมดบ		คี่ค๊ะ	ว่า หิว
เมถอย		เคี้ยวคี่โรตม	ว่า คี่ค๊ะ อุดม
ยู่ไฟ	ว่านางงาม	คี่คี่	ว่า หึง
โยคี่	ว่าคนประกอบด้วยความเพียร	คี่คี่	ว่า นาง นก
เยาโยพ	ว่าหนุ่มงาม	คี่คี่ในย	ว่า มีตาพินหนึ่ง
ยนตร	ว่าสาย ยนตร	คี่คี่มณญาณ	ว่า รู้เอง
ยอศร์อัยสังสาร	หึงงาม ทวาม	คี่คี่มบคี่	ว่า ผัวแห่ง สุชาดา
	คี่คี่	คี่คี่วงษ	ว่า พงษ พระ อาทิตย
รพิพงษ	ว่า วงษ พระ อาทิตย	คี่คี่	
ราชเทพี	ว่า นาง พระยา	คี่คี่ภาคย	ว่า งาม
ราชเทวี		คี่คี่ภาคย	
ฤกษ์	ว่าดาบคี่	คี่คี่กคี่	ว่า พิกคี่
ฤกษ	ว่าดาวขัณมา	คี่คี่เทห์	ว่า คี่คี่ได้ย
รัศมี	ว่าแสง คี่คี่ คี่คี่	คี่คี่โยคม	ว่า พระ อาทิตย อุดม
คหุ	ว่าเบา	คี่คี่นยกร	ว่า เปน ซึ่ง ขุนนาง ใหญ่
โคกนาโถ	ว่า เปน ที่ พึ่ง แห่ง โดกย	คี่คี่พทโท	ว่า รู้ พร้อม
วิทุเรศ	ว่า ที่ ไกล	คี่คี่มณ	ว่า ว่างบ
วิอาท	ว่า ผิด กัน	คี่คี่มบรณ	ว่า เต็ม พร้อม

ดัมหมุ	ว่าประชุมพร้อม	อัมเรศ	ว่าเทวดาเป็นอิศระ
เอนก	ว่าอันเดียว	อินทราธิราช	พระอินทรเป็นพระ
อิรุเพท			ยาใหญ่
อาถัพพะ		อันไท	
อนันต	ว่าไม่มีที่สุด	อรไทย	ว่านาง
อนรรค		อภิวาท	ว่าให้เจ้าเกาะ
อิศระ	ว่าม้า	อมาตยาธิบดี	ว่าคนเป็นอมาตย์ใหญ่
อันตกะ	ว่าตามก	อิถิ	ว่าหญิง
อาติงสาธ	ว่าหญิง	อิธัตริ	
อชิตบพิตร	ว่าจอมอาวรี		

๑ ชื่อว่าศัพท์นามนี้ นักปราชญ์จึงประกอบเพาะให้ใช้ศัพท์
 กายแปลกลอนทั้งปวง ถ้าแต่มิได้เรียนถ้อยคำทั้งปวงจะแปลอักษร
 ให้เรียนจึงจะรู้ อักษรจะใช้ให้ชอบ แต่นักปราชญ์ทั้งปวงเขียนตาม
 บังคับไว้ในแต่

ระ

คำที่ท่านนักปราชญ์ให้ใช้ สอ คอ

กฤษ	ว่าบุญ	พิศม	ว่าพิศมุงเป็นต้น
ดาบศ	ว่าฤๅษ	ภิศก	ว่ารัตนาดง
ทศ	ว่าสิบ	ยศ	ว่ายศศักดิ์
ปศิศา		วิศม	ว่ารุ่งเรือง
ปศิจ	ว่าอสุรกาย	ศอ คอ	บอกพวกศอ คอ
ประกาศ	ว่าดำแดง	ศาตา	ว่าโรงอาไศรย
ประเทศ	ว่าที่	ศาโรช	ว่าตอของเกษร
พิเศศ	ว่าแปลกดีนัก	ศิวาจารย์	ว่าอาจารย์กระเซม
ไพศาว	ว่าเดือนหก	ศิริ	ว่าศรีแดง

ศรัทธ	ว่าหงอนว่าชง่อน	เค็ก	ว่าเค็ดไป
ศรั	ว่าผิพวรรณ	ศัตรู	ว่าบัจจามิตร
ศรั	ว่าพระอิศวร	ศรัทธา	ว่าเชื่อในบุญ
โคฬศ	ว่า๑๖	โคตร	ว่าช่องหู
ศศิธร	ว่าดวงจันทร์	เศรษฐิ	ว่าคนมีทรัพย์มาก
ศฤงฆาร	ว่าทรัพย์บริวาร	ศรับท	ว่าเลี้ยง
ศรพชไศย	อาศวะว่าดั้น	ศัต	ว่าศีล
ศักติ	ว่ายศศักดิ์	ศุข	ว่าความสุขสบาย
ศุภ		อากาศ	ว่าเวหา
ศุทธา		อาศรม	ว่ากุฏิ
โคก	ว่าเศร้าใจ	อศวา	ว่าม้า

:o~o:

คำที่ทำนักปราชญ์ให้ไว้ ษอ บอ

กระษัตริย์	ว่าเปนใหญ่ในเขตรแดน	ภิกษุ	ว่าคนบวช
กฤษณ	ว่าชื่อกระษัตริย์	ภษา	ว่าผ้า
เกษ	ว่าผม	มหิษ	ว่ามเหสี
เชษม	ว่าสุขสบาย	มหิษ	ว่าเปนใหญ่
จักษุ	ว่าตา	ยักษ	ว่ายักษ์กินคนเปน
โทษ	ว่าโทษผิด	ฤษี	ว่าดาบศ
มณษ	ว่าคน	รักษ	ว่ารักษใคร
บษบา	ว่าดอกไม	รักษษ	ว่าผีเสื้อ
บษยา	ว่าขาว	ฤษ	ว่าดาวขนมา
บรุษ	ว่าผู้ชาย	ษัตรี	ว่านางงาม
บักษ	ว่านก	โอภาษ	ว่าสว่าง
พฤกษา	ว่าต้นไม้	อักษร	ว่าตัวหนังสือ

คำที่ท่านนักปราชญ์ให้ไว้ สอ ลอ

เกสร	ว่าเกสรในดอกไม้	เด็ดจ	ว่าไป, เจ้า
สรวเพช	ว่ารู้ ทั้งปวง	สถาน	ว่าที่ของตัว
โกศลุมภ์	ว่าดอกไม้	สถุกนี้	ว่าสนานยินดี
กุศลิต	ว่าชนกุศลิต	สถม	ว่านางใน
ทรวัด	ว่าดำรัส	สถมาธิ	ว่าจิตรหมั่น
ประเลธรฐ	ว่าเด็กด้า	สถมคม	ว่าคบหากัน
ปราสาท	ว่ามหาปราสาท	สถมรรค	
พัสดุ	ว่าของ	สถมทช	ว่าทะเลหลวง
เพทย	ว่าหมอยา	สถมร	ว่าที่รบฟ่ง
นมัสการ	ว่าน้อมไหว้	สถมอ	ว่าเท่ากัน
สอตอบ	สอตอบ	สถม	ว่าตะเคียน
สาค	ว่าแม่น้ำว่าน้ำ	สถมช	ว่าส้าง
สาค	ว่านายรถ	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าดี	สถมช	ว่าชา
สาค	ว่าราชสถมช	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าน้ำเหต	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่านางเทวดา	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าสถมช	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าดวงอาทิตย์	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่างาม	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าวัน ๗	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่านั่งอยู่	สถมช	ว่าสถมช
สาค	ว่าตราบฟัง	สถมช	ว่าสถมช

ด้ตัว	ว่าตัวเตี้ยรณาน	เด่น นั้	ว่าเด่น เปน ดิบหมื่น
ด้ทธรรม	ว่าพระ ธรรม	ดบ	ว่าภบ
ด้াত্র	ว่าคำภีร์	ด้ปะ	ว่างู
ด้ิต		ด้ม	ว่าด้มควร
ด้ร็จ	ว่าด้ว	ด้มการ	ว่าม ฐะพร้อม
ด้ร็จการ	ว่าด้ว การ	ด้มเค็จ	เปน คำสูงยิ่ง
ด้ต	ว่าเด่น ว่าด้าย	ด้มบรรณ	ว่าเต็มพร้อม
ด้รพ	ว่าร ทุ่งปวง	ด้มบด	ว่าของ มาถึงพร้อม
ด้รพ	ว่าทง ปวง	ด้มฤทธิ์	ว่าม ฤทธิ์พร้อม
ด้น	ว่าศร แผลง	ด้ว	ว่าหญิงงาม
ด้นทร	ว่าดี		

๑ ข้าขอประกอบอักษรแดง
นานาอุโตไทยวจี

ด้รพ พากย ว่าที่
นาม ดับทด้ร็จ การ ฑะ

ศ

๑ ไพศำขคัษรพิเศศ
ศัทรุ แด ศุข ศุทธธา
๑ อาศรม ศิดปลศิฉา
อากาศพิศมศุฉิ

๑ ศัศพิศเคก แดปศำจ
เคิกศวิศร บง แดศวิฉา

๑ ศำโรษศัศก แดประเทศ
ศอดอน ปรำชญ์ ฐำนำญ

แดศรัททศรัทธา
ศรภษไศรยวิศมี
ศรศัศตรเศรษฐี
ยศศักดี อศฉา
แดกศุด ศำดา
ทศศุภ ศิงฆาร
ศศิษร ปรศกาศมาร
ชประกอบณ ฉาที่

ษ

๑ บุษยาแดกฤษณแดฤกษ
โอภาษ จักษุมหิษ

เชษม กระษัตริยษัตริ
รักษโทษภษา

๑ อักษรราชาชนแดยักษ	แดเกษบุษบา
พฤกษาฤกษ์บุรุษมา	นุษย์ภิกษุเหาะหรรษ
๑ ปักขัมหิษแดผู้ปราชญ์	ชกผู้กเป็นเชิงฉันท
ตีบตี้นี้ นาม คือ วรรณ	ตติตกโดยหมาย
๑ ดับดับทกต่างนิยมไว้	บมิดดาศบมิดดาตตาย
เพื่อให้หมาชนทั้งหลาย	ผู้จะอ่านจะเขียนตาม
๑ ล้อคอแดชอบออีก ล้อคอ	ประกาศทั้งสาม
พิเศศจำแหก ดักษณนาม	ประเภทภาษา ๗

๘

๑ ลัทธิเพ็ชร์ทรรวมแดสังฆ	ประเดรอรฐแก่นดาร์
ดบดุดร ดัดบนิแดสังฆ	แดแพสยดักดา
๑ โกดุมภ เกดร์ ดมบัต	แดสวัตติโลภา
เดาร ดุริยดวรวคแดดรา	ดูลิทธิดมภาร
๑ ดมเดจ ดหัตถนัยเดมอ	ดีปราชญ์สังกรานต
ดมฤทธิดมาธิดบดถาน	ดุมภาพดุนทร
๑ ดมบุรณดัครแดดิน	ชดุมทดบดมร
ดาร์ถิดมรรคแดดตอน	แดตรัดดะดมาคม
๑ เด็จเด็จแดสังฆพัต	คฤคเดวดเดวอยรมย
ปราสาทดাত্রดัตวดม	นักนี้ด้าชดงดาร์
๑ แดนดุนกนี้ดรวกด์าวดนม	แดดักคิโดตนมดการ
ด้อดอทั้งปวงก็ปวิหาร	ประเภทนานา ๗

ไม้ม้วน

๑ หนึ่งโลตคือไม้ม้วน	แดไม้มตายอเนกา
ประกอบเป็นฉันทา	ผู้พิเศศอย่าหลงใหล

๑ ฝัใจแดให้ทาน
ใครใคร่แดของโย

๑ ได้กตสัระโภโบ
โกตไบแดไซ้จง

ทั้ง นอกในแดใหม่ได้
อันใดไซ้แดโหดหลง
ทั้งได้เห็นอแดใหญ่ ยง
ยี่สิบ ม้วน คือ วาจา ๖๖

ไม้ม้วน ๒๐

โกต	ว่าที่ต้นไม้น่างัก	ไบ	ของ อยู่ที่ก้านกิ่งไม้
ใคร	ว่าผู้ใด	ไม้	คนพูด ออกไม่ได้
ใคร	ว่ารักษ	ไฝ	
ใจ	ว่าจิตร วิญาณ	สัระโ	หญิงที่เปนเมียของลูกชาย
ไซ้	ว่าของอื่น	ใหม่	ของ แรกเกิดแรกมี
ไซ้	ว่ามั่งคั่งให้ทำเป็นต้น	โย	เหยื่อโย
ใหญ่	ว่าโต	โหด	น้ำแด่นไป
ใด	ว่าอะไรไหนอย่างไร	ใส่	แจ่มใส
ได้	ว่าของ อยู่เบองตำ	ได้	เอาของ วางลง
ใน	ของอยู่ได้ของอื่นอยู่นอก ให้		เอาของวางลงในมือเขา

—๐๖๐—

ไม้มัลยา

๑ ทำวไทแดไพร่พด
ยโยแดอัทธยา

๑ ฦับไวแดปลดไปด
โยไฟ ประไดไป

๑ เจ้าไท รชมไซ้
หวั่นไหวฤไท พึ่ง

๑ หลั่งไห่แดไร เกษ
ไต้ทางแดไถนา

ทั้ง พงไพร่แดไร่นา
ไคร่ไหมแดเลิศไกร
แดดูได้แดแด่นโกด
แดร้องไห้จะใจจิ่ง
แดอาไดยังไป ถึง
แดไห้วพระแดไคดคดา
แดไทรภพไทรครา
ทั้ง แอกไถอันไพบูดย

๑ บันไดกระโดดไฟ

แห่ดังให้ดังไอพล

๑ คดองไปแด่ไหนหลัง

ไก่ไข่แด่น้ำไหน

๑ ไฟเรือไทยผิด

ไฟไหม้แด่ไต้ตาม

๑ ทำได้แต่ไว้คง

ถูกไล่ตะ ออมให้

๑ ไล่ฟุ้งแด่คับไต

แก่ไขวไว้อา

๑ ไข่ขาวแด่เรนไว

ไหนใดแด่ไฟด้น

๑ ไข่ไข่แด่ไกรสร

ผักให้แด่ไม้ไทร

เราหไม่มไม่มุด

ดมบรรณ ขไศรยปราไศรย

แด่ไก่ชนแด่เรือดไร

แด่ไข่ ปัก ประไฟงาม

แด่ชีวิตไขว้แด่ไอจาม

แด่ใน หุก แด่บ้านใหม่

แด่ไข่แด่เบเนไฟ

อสงไขยแด่ไถยา

แด่เหงื่อไคอเนกา

ไศรยไค่คัคคัค

วิโนฉนแด่ไม้ตรี

แด่ไหนไฟแด่แกว่งไกว

แด่ตะไบแด่ลูกไฟ

แด่ไอศูรียแหดหลาย ฆะ

ไก่ ดัดสองเท้ามีปีกอยู่ที่บ้านคน

ไกร เปนต้นไม้อย่างหนึ่ง

ไกด ว่าที่อยู่ยาวห่าง

ไกว เขามือผัดไปผัดมา

ไข่ ของลูกกตม อยู่ในห้องแม่ไก่

ไข่ คนป่วยเจ็บ

ไข่ ว่าสั้น

ไข่ ว่าแก่ไขว

ไข่ ว่า คนทำดาหารก เปนต้น

ไค เหงื่อไค

ไค่ ป่วยเจ็บ

ไค่ เขานิ้วมือนิ้วเดียว ควัก แคะ

ไค ของ ที่น้ำจับยาว

ไค

ไค คนร้องเสียงดัง เช่นนั้น มี บ้าง

ไฉน ว่าอย่างไร

ไฉใด เดินไปปรกติ

ไขย ว่าชนะ

ไข่ ว่าไข่ฟง

ไข่ เปดไข่ปัก

ไทร ต้นไทร

ไค ชนบันได

ไค ของ ที่ถึงมือถือเอา

ไค คือคัปไต

ไต่	เดินไปเหมือนมด	ไม่ว่าไม้มด
ไต่	เป็นของเขาทำเป็นดำไว้จุดไฟ	ไมย
ไต่	ว่า๓	ไม้ว่าไม้
ไถ	เขาเอาเครื่องทำนาเทียมวัวเข้า	ไหมเส้นไหม
	ให้มันเดินไป	ไหมไฟไหม้
ไถ	เอาเงินไปให้เขาแล้วเอาของๆ	ไย
	ตัวคืนมา	ไรว่าจุกไรว่าตัวไร
ไถ	รูปเหมือนลุงแต่ยาวลึกลับออกเคศ	ไรที่เขาปลูกเข้าเป็นต้น
ไทร	คือคนไทร	ไธ
ไทร	ที่เขาปั่นฝ้าย	ไธย
ไทร	ว่าข้อเดิมแล้วอีกอย่างหนึ่งว่า	ไธ
	ไทรอันหนึ่ง	ไธ
ไทร	ว่าไรว่าใดเหมือนเหตุไรเหตุใด	ไธ
ไทร		ไธ
ไทร	ออกดื่มน้ำ	ไธ
ไทร	ผมที่หัวไปข้างหลังนั้น	ไธ
ไทร	เป็นข้อไม้ข้างในกลวงเป็น	ไธ
	ปล้องๆ	ไธ
ไทร	เป็นเม็ดดำๆเกิดที่ตัวคน	ไธ
ไทร	เงินเฟื้องหนึ่ง & ไฟ	ไธ
ไทร	ป่าพงไพร	ไธ
ไทร	คนไพรว่าวเขา	ไธ
ไทร	เป็นหัวใต้ดินเผ็ดร้อน	ไธ
ไทร	เอามือกลับไปกับไว้ข้างหลัง	ไธ
ไทร	ร้อนนักเผาของอื่นๆได้	ไธ
ไทร	ว่ากลัว	ไธ
ไทร	ว่ากลัว	ไธ

พระทนต์	ว่าฟัน	พระปฤษฏาง	ว่าหลัง ว่าพระขนอง
พระทาฬะ	ว่าเขี้ยว	พระถันพระเต้า	ว่านม
พระอุณาโลม	ว่าขนที่หว่างคิ้ว	พระกัจฉ	ว่ารักแร้
พระอังษา	ว่าบ่าว่าไหล่	พระปรัศ	ว่าดีข้าง
พระอังษะกุ	ว่าจะงอยบ่า	พระกฤษฏี	ว่าบั้นเอว
พระรากขวัญ	ว่าไหปลาร้า	พระโสณ	ว่าตโพก
พระมะตุ	ว่าหนวด	พระอรุ	ว่าคันทา
พระทาฬิกะ	ว่าเขี้ยว	พระเพลา	ว่าปลายขาว่าขา
พระอะษะ	ว่าลิ้น	พระชานู	ว่าเข้า
พระปิตะกะ	ว่าไฟว่าไข้แมลงวัน	พระขงข	ว่าแข้ง
พระพาหา	ว่าคันทัน	พระโคปะกะ	ว่าข้อเท้า
พระกัมปประ	ว่าศอก	พระบาท	ว่าคันทัน
พระกร	ตั้งแต่ข้อศอกลงไปจนข้อมือ	คันทันพระบาท	ว่าเกือก
ข้อมือ	เรียกว่า อพระกร	เจ้าต่างกรม	เรียกว่ารของพระบาท
พระหัตถ	ว่าฝ่ามือ	ทรงพระกาสะ	ว่าโอ
นวมมอหง้า	เรียกว่าพระองคุล	ทรงพระอาเจียน	ว่าเหียนราก
หัวแม่มือ	เรียกว่าพระอังคุฐ	ประชวร	ว่าเจ็บ
นวม	เรียกว่าคันทัน	ประชวรพระไธทะ	ว่าบวม
นิ้วกลาง	เรียกว่ามัทธิม	ทุกวันนี้	เรียกว่าโลภะว่าบวมจะ
นิ้วนาง	เรียกว่าอนามิกา	ให้ถูกจริงนั้น	เรียกว่าพระไธทะ
นิ้วก้อย	เรียกว่ากะนิษฐา	พระเชตะ	ว่าน้ำตาย
พระนขา	ว่าเล็บ	พระเด่มหะ	ว่าเด็ด
พระอรุ	ว่าอก	พระบุพโพ	ว่าหนอง
พระทรวง	ว่าหว่างอก	พระเดโท	ว่าเห้ง
พระนาภี	ว่าสะดือ	พระโลหิต	ว่าเลือด
พระอุทร	ว่าท้อง	พระอัฐ	ว่ากระดูก

พระโตมา	ว่าชน	พระสูตร	ว่ามั่ง
พระมังษ	ว่าเนอ	พระด้อม	ว่าหีบหมาก
พระณวี่	ว่าผัวหนัง	พระมั่งดี	ว่าจอกหมาก
โกไสยพัตร	ว่าผ้าไหม	พระแสงกำบด	ว่ามิดหมาก
กัปปาติกพัตร	ว่าผ้าด้าย	พระแสงปะนาก	ว่ากันไกร
อุทุมพรพัตร	ว่าผ้าใยเมือ	ขารพระกร	ว่าไม้เท้าไม้วา
รัตนกำพด	ว่าผ้าด้านแดง ลัดแต่	พระอุพระอ้งวี่ง	ว่าเปด
ด้านแล้ว เรียกว่าผ้ากำพด ทงหน		ต้นองพระเนตร	ว่าเนตา
พระแสงกัตสะ	ว่าแหนบ	ทรงพระ	ด้าอาง } ว่าทา } แบ่ง
ต้นองโค	ว่าไม้เกาหลัง	ดู้คนช	} กะแจะ
ต้นองพระหัตถ	ว่าชันซ่อม คเทียบ	ทรงเครื่อง	ว่าแต่งตัว ว่าตัดผม
กำไคคีน	ว่าทองพระบาท	พระนาย	ว่ากระจก
กำไคมือ	ว่าทอง พระกร	จันทรอ้งชาฏ	
แหวน	ว่าพระ ชำมรงค์	มีดूरिय	
พระด้าง	เด็นียด	วัน	มหาดังกรานค
	วงเดือน		ดั่งกรานคทุกเดือน
พระด้าอางพระดู้คนช	ว่าเครื่องหอม	ดั่งพระมูรชากิเค็ก	ว่าดั่งหน้าอาบน้ำ
ทรงพระดู้บิน	ว่าผืนเห็น	ชันพระดู้ชารศ	ว่าชันน้ำเลวดย
ทรงพระกระยาณาน	ว่าดระผม	พระดู้ชารศ	ว่าน้ำเลวดย
บันทม	ว่านอนเข้าที่นอน	พระดู้ชารศชา	ว่าน้ำชา
พระภูษา	ว่าผ้าห่ม	พระดู้พรวณศรี	ว่ากะโถนเด็ก
ทรงดัก	ว่าผ้าห่ม	พระดู้พรวณราช	ว่ากะโถนใหญ่
ทรงคตุมพระทม	ว่าผ้าห่ม นอน	พระดู้พรวณภษ	ว่าโตก } กับเข้า } ของกิน
ต้นองพระองค์	ว่าเดื่อทรง		
พระกันจระ		พระเชนย	ว่าหมอนหนุน
พระวิสูตร	ว่าม่าน	พระชนน	ว่าหมอนอิง

พระไอยกา	ว่าปู่ว่าตา	พระราชา	ชิตา	} ว่าลูกหญิง
พระไอยกั	ว่าย่าว่ายาย	บุตรี	บุตรี	
พระพรรณษา	ว่าเจ้าเมีย	เล็ดจ		ว่าท่านท้าว
อนชา	ว่าน้องชาย	ประพาศ		ว่าเที่ยวไป
พระกนิฐา	ว่าน้องสาว	พระสุณิสา		ว่าลูกพี่
พระนิตดา	ว่าหลาน	ทรงดำริห์		ว่าคิด
พระด้ศสุระ	ว่าพ่อผัวแม่ผัว			ทรงกลอน
พระแท่น	ว่าเตียง	พระราชนิพนธ์	ว่า	ทรงอักษร
พระเต้าสุพรรณภิงคาร	ว่าคนโทน้ำ	ล่ำพัดที่เจ้าแผ่นดิน	คิด	เป็นตะคอน
ประจวรพระยอด	ว่าเป็นผี	เพลงยาว	เรียก	ว่าพระราชนิพนธ์
ประจวรพระวายุพระวาศ	ว่าเป็นลม	กนิยาทุเตา	ว่าเสวยพระโสด	ประจุ
เฉวียง	ว่าซ้าย	ดงพระบังคน	ว่าหนัก	ว่าเบา
พระยัก	ว่าที่นอน	ดั่งมือ		ว่าชำระพระหัตถ์
ทอดทิ	ว่าปูตาลเครื่อง	ดั่งดิน		ว่าชำระพระบาท
ดำ	ว่าขวา	ปรงพระสุคนธ์พาย		} ส่นองพระ
โอรส	} ว่าลูกชาย	ตักองค์พระสุคนธ์ขึ้น		
พระราชกุมาร		ตักน้ำพระสุคนธ์กระบวย		

๑. อนึ่งของสิ่งใดเรียกเป็นคำหยาบ คำผวน ห้ามมิให้กราบทูตเหมือน
 เรียก ว่าผักบั้ง แดหมาแมว นก กา ๕ เป็นต้น อย่างนี้อย่ากราบทูต ถ้า
 จะทูตให้ทูตไป อย่างอื่น แต่ภอเข้าพระไทย เช่น ผักเหล้านี้ แด ขะ

ผักบั้ง	ให้ว่าผักทอดยอด	ตดิง ปลิง	ให้ว่ามดตมั่ง
ผักตบ	ให้ว่าผักดำมหาว	พุดอ	ให้ว่าหนาม รอม ข้อ
ดอกผักตบ	ให้ว่าดอกดำมหาว	มเชื้อกะห้าแพะ	ให้ว่ามเชื้อเผาะ
ดอกสัติ	ให้ว่าดอกขจร	ต้นทองกวาว	ให้ว่าต้นปาริชาติ
ดอกช่อนชู	ให้ว่าดอกช่อนกลิ่น	ดอกขี้เหล็ก	ให้ว่าดอกเหล็ก
แดงโม	ให้ว่าผลอุลิต	กาละสัตโท	ว่า พระสุรเสี้ยงไ

ปิณาสัทโท	ว่าทรงจาม	ดอกต้นทม	ให้ว่าต้นทม
ชิปลัทโท	ว่าทรงกระแอม	ต้นชกา	ให้ว่าต้นมุดกา
อุเหตุ	ว่าทรงเรอ	ลูกชกา	ให้ว่าผลมุดกา
ปาสณั	ว่าต้นเท้า	หมามุย	ให้ว่าเถามุย
ชนมชัชน	ว่าชนม ดอกเหล็ก	กด้วยกุ	ให้ว่ากด้วยต้น
เปณชัเรือน	ให้ว่าเป็นโรคเรือน	ผักปลาบ	ให้ว่าผักให้
ถ่วงอก	ให้ว่าถ่วงเกาะ	บางอีร้า	ให้ว่าบาง นางร้า
ปลาช่อน	ให้เรียกปลาแห้งสด	ผักอีรน	ให้ว่าผักนางริน
ปลาสดิต	ให้ว่าปลาใบไม้	ของตากแดด	ให้ว่าของแห้งแดด
ปลาไหล	ให้ว่าปลายาว	องค์ในที่ดับ	ให้ว่าคุยหลาน
ปลาร้า	ให้ว่าปลาหมักจะ	เข้ากิน	ให้ว่ากระยาเสวย
ผักปอด	ให้ว่าผัก บับผาสะ	ของกิน	
ไข่ดำระพัด	ให้ว่าฟอง	ถ้าเทียบได้ไต่	ว่าเครื่อง
ปลิง	ให้ว่าชตุกะ	ได้พาน	
เต่า	ให้ว่าจิตจุล	สุนัขข	เป็นคัมมัน
ฟักทอง	ให้ว่าฟักเหลือง	แมว	
ดอกฟักทอง	ให้ว่าดอกฟักเหลือง	นก	อุจจาระ
ผักอินูน	ให้ว่าผัก นางนูน	กา	ถ่าย
อึ้ง	ให้ว่านางแดง	โค	ขี้เยี่ยวว่า
บางอออิน	ให้ว่าบางนางอิน	กระบือ	ปลาวะ
หัวกระบือ	ให้ว่าศีรษะกระบือ	ช้างม้า	
หัวดำโพง	ให้ว่าศีรษะดำโพง	ลูกหัวลิง	ให้ว่าผลศีรษะวานร
เห็ดโคน	ให้ว่าเห็ด ปลวก	เจ้าชีวิตกรกินเห็ด	ให้ว่าเสวยน้ำจันท
บ้านชัชน	ให้ว่าบ้านชัไฟ	ปลาดินหมา	ให้ว่าปลาดินสุนัข
ต้นตำแย	ให้ว่าต้น อเนกคุณ	หมู	ว่าสุกร

๑ หนังสือราชาศัพท์นั้น เราผู้แต่งได้คัดออกจากหนังสือของท่านขุนสาร ประเสริฐ ก็ยุดดงแต่เท่านี้ก่อน บัดนี้เราได้พิจารณาเห็นว่าบุคคลที่ปรารถนาจะหาถ้อยคำที่จะต้อง การ เร็ว นั้นก็หาได้โดยยาก เพราะมิได้เป็นอันดับกัน เราจึงได้จัดแจง แต่งเสียใหม่ให้เป็นลำดับตามอักษร ลงไว้ ถ้าผู้ใด จะต้องการ แล้ว ก็หาได้โดยง่าย เพราะเป็นอันดับกันดังจะลำดับต่อไป แต่คำที่ให้ทูตแทนผักบั้งหมาแมว นก กาช เป็นต้นนั้น หาได้เข้าในพวกนี้ไม่

กำไล	ว่าทอง พระกร	เข้า	ว่าพระขาน
กำไลต้น	ว่าทอง พระบาท	เข้ากัน	ให้ว่าพระกระยาเสว
กระโถนใหญ่	ว่าพระสุพรรณราช	ชวา	ว่าสดำ
กระโถนเล็ก	ว่าพระสุพรรณศรี	แข้ง	ว่าพระขงค
กระบวย	ว่าตักน้ำพระสุคนธ์	ของกิน	ให้ว่าพระกระยาเสว
กระจก	ว่าพระฉาย	ของตากแดด	ว่าของ ผึ่ง แดด
กระตุก	ว่าพระอัฐิ	ของในโต๊ะ	ว่าเครื่อง
กระแอม	ว่าชิปลัทธิ	ชนที่หว่างค	ว่าพระอุณาโตม
เกือก	ว่าฉลองพระบาท	ชน	ว่าพระโธมา
กนิยาทุเลา	ว่าเสวพระโสดกประจุ	ชั้นน้ำ	ว่าชั้น พระสุธารศ
แก้ม	ว่าพระปราง	แขน	ว่าพระพาหา
ขนมขหนู	ว่าขนมดอกเห็ด	เขยว	ว่าพระทาตมะ
ข้อมือ	ว่าข้อพระกร	เครา	ว่าพระทาติกะ
ข้อเท้า	ว่าโคปะกะ		หญุกษัตริ
ขากระไกร	ว่าต้นพระหน		ปุปก
ขีวเอน	ให้ว่าเปนโรคเอน	คางว่า	พระหะณ
ขี้ดัดต่าง ๆ	ว่าถ่ายอุจจาระ		อะทะโรอะโก
ไข่แมลงวัน	ว่าพระปิตะกะ		
ไข่ดาร์พัด	ให้ว่าฟอง	เครื่องหอม	พระดำอาจ
			พระสุคนธ์

คิด	ว่าทรงพระดำริห์	ตะเกียบ	ว่าสนองพระหัตถ์
คนโทน้ำ	พระเต้า	ตะโกก	ว่าพระโล่ฉน์
	สุวรรณภิงคาร	ตากแดด	ว่าผิงแดด
คว	ว่าพระชนง	โตกกับเข้าของกินว่าพระสุพรรณภาช	
คอ	ว่าพระคอ	แต่งตัว	ว่าทรงเครื่อง
เหงื่อ	ว่าพระเหงื่อ	เตียง	ว่าพระแท่น
จะงอยบัว	ว่าอังกูฏ	ที่นอน	ว่าพระยี่ภู่
จุก	ว่าพระนาสิก	ที่คอดม	ว่าทรงเครื่อง
จุก	ว่าพระเมาด์	คันชา	ว่าพระอรุ
จอกหมาก	ว่าพระมังษ	คันชกา	ให้ว่าคันมุดกา
เจบ	ว่าประจวร	คันทองกวาว	ว่าคันปาริชาติ
จาม	ว่าปิ่นดัทโท	คันคำแย	ให้ว่าอเนกคุณ
เจ้าชีวิตกริณเหตว่าด้วยน้ำจันท		คัน	ว่าพระบาท
เจ้าเมี่ยง	ว่าพระพรรณษา	ถ่วงอก	ให้ว่าถ่วงเกาะ
ช้อน	ว่าสนองพระหัตถ์	ทาบ้าง	ว่าทรงพระดำอาง
ช่อม		ทากระแจะ	ว่าทรงพระสุคนษ
ซ้าย	ว่าเฉวียง	ทรงกลดอน	ว่าทรงพระราชนิพนธ
ย้ายาย	ว่าพระไอยก		
ดอกขเหล็ก	ว่าดอกเหล็ก	ทรงอักษร	
ดอกต้นทม	ว่าต้นทม	ท่ง	ว่าดังพระบังคน
ดอกพักทอง	ให้ว่าดอกพักเหลือง	ทอง	ว่าอุทร
ดวงตา	ว่าดวงพระเนตร	ท่านท้าว	ว่าเสด็จ
ดวงหน้า	ว่าพระภักตร	เทยวประพาศ	ว่าประพาศ
ดวงจันทร์ขาม	ว่าจันทร์ อังขาม	หน้า	ว่าพระภักตร
ดวงอาทิตย์สุริย	ว่าสุริยขาม	หน้าผาก	ว่าพระนลาต
ตา	ว่าพระเนตร	หน้าตาย	ว่าพระเชล
เต้า	ว่าจิตจุต	หน้าชา	ว่าพระสุชาวคชา

น้ำเต๋ว	ว่าพระสุธรรค	ปลาสดิด	ให้ว่าปลาใบไม้
หนึ่ง	ว่าพระณว	ปลาไหล	ให้ว่าปลายาว
น้องชาย	ว่าพระอนุชา	ปลาตันหมา	ให้ว่าปลาตันสุนัข
น้องสาว	ว่าพระกนิษฐา	ปลาร้า	ให้ว่ามัจฉะ
หนัก	ว่าตงพระบังคน ว่าอุจจาระ	เปต	ว่าพระอริวง์ พระอู
หนอง	ว่าพระบุพโพ	ปาก	ว่าพระโอษฐ์
หนอง	ว่าพระมัสตัส	แป้งทา	ว่าทรงพระดำอาง
นอน	ว่าเข้าที่พระบันทม	ป็น	ว่าพระจุฑามณี
แห่นบ	ว่าพระแสงกัศดะ	เป้นผี	ว่าประศวรพระยอด
นวมมือทั้งห้า	ว่าพระองคุลี	เป้นลม	ว่าประศวรพระวาโย
นิ้วหัวแม่มือ	ว่าพระอังกูร		ว่าพระวาทะ
นิ้ว	ว่าดัชนี	ปลายา	ว่าพระเพลา
นิ้วกลาง	ว่ามัชฌิมา	ปลิง	ว่าชะตุกะ
นิ้วนาง	ว่าอนามิกา	ป่วย	ว่าประศวร
นิ้วก้อย	ว่ากะนิษฐา	ผ้าด้านแดง	ว่ารัตนกำพด
เนื้อ	ว่าพระมังษ	ผ้าโพก	ว่าพระเวทิตะ
เบา	ว่าตงพระบังคน ว่ามัสตัส	ผ้าด้าย	ว่ากับปาดิกพัตร
บางอออิน	ให้ว่าบางนางอิน	ผ้าไหม	ว่าโกไศยพัตร
บางอีร้า	ให้ว่าบางนางร้า	ผ้าไหมเดื่อ	ว่าอุทุมภรพัตร
บันเขว	ว่าพระกฤษฏี	ผ้านุ่ง	ว่าพระภุษา
บ้านขัณฑ์	ให้ว่าบ้านขัณฑ์	ผ้าห่ม	ว่าทรงธรรมัก
บวม	ว่าประศวรพระโสทะ	ผ้าห่มนอน	ว่าคลุมพระบันทม
ปูที่	} ว่าทอดที่	ผักปอด	ว่าผักบับผาสะ
ปูเครื่องดาต		ผักปลาบ	ให้ว่าผักไห่
ปูตา	ว่าพระไอยกา	ผักอีรน	ให้ว่าผักนางริน
ปลาช่อน	ให้ว่าปลาแห้งสด	ผักอีหนู	ให้ว่าผักนางหนู

ผม	ว่าพระเกษว่าพระศก	รักแ้ว	ว่าพระ กัจฉะ
ฝ่ามือ	ให้ว่า พระหัตถ	เรอ	ว่า ทรง อุเหตุ
ผี	ว่า ทรง พระยอด	ไต่	ว่า พระ อังษะ
ไฟ	ว่า พระปิณะกะ	เหล้ากิน	ให้ว่า เสวยน้ำจันท
ฝันเห็น	ว่า ทรง พระสุบิน	ลูกชกา	ให้ว่า ผลมฤดา
พ่อ ผัว	ว่า พระ ด้ศีลระ	ลูกหัวถึง	ให้ ว่า ผลศีรัระวานร
พาย	ว่า ปรง พระสุคนธ	ลูกชาย	ว่า พระราช { โอรส กุมาร
พัน	ว่า พระทนต		
พักทอง	ให้ว่า พักเหลื่อง	ลูกหญิง	ว่า พระราช { ธิดา บุตรี
หมามุ้ย	ให้ว่า เถามุ้ย		
มือ	ว่า พระกร	ลูกสะไภ้	ว่า พระสุณิสา
หมู	ให้ว่า สุกร	หลัง	ว่า พระปฤษฏางว่าพระชนอง
แม่ผัว	ว่า พระด้ศีลระ	ล่างมือ	ว่า ขำระพระ หัตถ
ไม้เกาหลัง	ว่า ส่นองโต	ล่างคั้น	ว่า ขำระพระบาท
ไม้ท้าว } ไม้ว่า }	ว่า ขาว พระกร	เลือด	ว่า พระโตหิต
มะเขือ กระทำแพะ	ว่า มะเขือเผาะ	หัตถาน	ว่า พระนิตา
มัดหมัก	ว่า กำมิต	ดิน	ว่า พระชีวหา
มั่ง	ว่า พระสุตร	เด็บ	ว่า พระนะชา
ม่าน	ว่า พระวิสูตร	ลม	ว่า พระวาโย
หมอนหนุน	ว่า พระเชนย	หัว	ว่า พระ { ต่างเด้นียต ต่างวงเคื่อน
หมอนอิง	ว่า พระชนน	หว่างอก	ว่า พระทรวง
เยี่ยว	ว่า พระบังคน	หว่างคิ้ว	ว่า พระอุณาโลม
เยี่ยวลัดตัวต่าง ๆ	ว่า บัดลัดวะ	แหวน	ว่า พระขำมรงค์
ไรผม	ว่า พระจุไร	แว่นตา	ว่า ส่นองพระเนตร

ดีข้าง	ว่าปรีดิ์	ห	ว่าพระกรรม
ศอก	ว่ากับประ	เหียนราก	ให้ ว่าอาเจียน
ตั้งแต่ศอกลงไปถึงข้อมือ	ว่าพระกร	เห็ดโคน	ให้ว่าเห็ด ปดวก
ดูริย	ว่ามี ดูริย	ไหประรำ	ว่าพระรากขวัญ
เส็ด	ว่าพระเส็ดหะ	หีบหมาก	ว่า พระ ถ่ม
ดีดือ	ว่าพระนาภี	หิ้ว	ว่าพระเจ้าว่าพระเคียร
ดระดม	ว่าทรงพระกระยาณาน	หิ้วกระบือ	ว่า คีรีชะ กระบือ
ดงกรานต์	ว่ามหาดงกรานต์	หิ้วดำโพ	ให้ว่า คีรีชะดำโพ
ดรงน้ำ	ว่าดรงพระมรรคาภิเศก	อึ่ง	ให้ว่านาง อึ่ง
ดรงน้ำ	ว่าอาบน้	ไอ	ว่าทรง พระ กาดะ
ด้นเท้า	ว่าปาด้น	อก	ว่าพระอุระ
ดิว	ว่าพระอังษา	องค์ ในที่ดืบ	ให้ว่าพระคุษะถาน
เดือทรง	ว่า { ด้นองพระ องค์ พระกัญจุระ	อาบน้	ว่าดรง น้

—๐๐๐—

๑ ศัพท์เหล่านี้เป็นภาษาดำหรับยก ออกแต่ง โคลงฉันทเพดง ยาว
ร้อง ดกร ตามแต่จะใช้ คัดให้เจ้าดัง ถาน้อย อุด้าให้ดังเกิดจำไว้เป็น
เครื่องประดับ สำหรับปราชญ์

บัลว	๘ ศัพท์ น้ ว่าแผ่นดิน	โกษ	๘ ศัพท์ น้ ขอพระอินทร์
บัคัพ		ดักกะ	
เมธณ		วาณะวะ	
ชรณ		มะชะวาพ	
มหาย		ดุษัมปะติ	
ชกะติ		เทวินทร	
ภูมิ		ดหัตไนย	
พดุชา		วะชิวหัตถ	

คงคา	๒ ศัพท์นี้ว่าแม่น้ำ	เปมะ	๕ ศัพท์นี้ว่าความรัก
นที		เมตา	
อุทะกัง	๓๐ ศัพท์นี้ว่าน้ำ	เด้นหา	๓ ศัพท์นี้ว่าร้อน
ทะกัง		ปิยา	
กัง		ปิโย	๖ ศัพท์นี้ว่าชนชั้นยนต์
วาริ		อุณห์	
ดะตตะ		คาบั้ง	
ชะดิง		ตะปะ	
ชวา		อาตุร	๓๐ ศัพท์นี้ว่าอากาศ
อาโป		ปะริเทวะ	
โตยง		โลมนัค	
ชะตะ		ปริดา	
สุธาตต	๔ ศัพท์นี้ว่าแผ่นดิน	ภิมย	๓๐ ศัพท์นี้ว่าเรือน
ภูวดต		อภิมย	
ชราตต		รมยา	
เมธณตต		หรรษา	
นักขัต	๓ ศัพท์นี้ว่าดาว	อากาศ	๓๐ ศัพท์นี้ว่าอากาศ
คารา		อันตลิกเข	
อุตุ	๓ ศัพท์นี้ว่านก	เข	
อุกุก		เวหา	
ปักข		เวหาค	
วิหก		อนินตะปะละ	
โรจะ	๔ ศัพท์นี้ว่ารุ่งเรือง	นภา	๓๐ ศัพท์นี้ว่าเรือน
โรจ		อัมภร	
โชตะ		อุกุกปะละ	
โชตะนา		นภาตต	

บรรพต		ถานะ	
คีชร		ถ์ถาน	๒ ศัพท์ นี้ว่าที่
ไคด	๕ ศัพท์ นี้ว่าภูเข	วตาทก	
กริ		เมโฆ	
นัคคา		เมฆะ	๕ ศัพท์ นี้ว่าเมฆ
อัคค		ปฐนโห	
ดช	๓ ศัพท์ นี้ว่าไฟ	ปฐนหะ	
ดชานด		ไถยะนะ	
ชมา		ไถยะอาคนะ	๒ ศัพท์ นี้ว่าที่นอน
ชไม	๒ ศัพท์ นี้ว่าคณไฟ	ไถยาคนะ	ว่าที่นอน
นิวาค		บรรจฐร บัณฐร บัจฐร	ว่าเครื่องดาด
นิเวศ	๒ ศัพท์ นี้ว่าที่อยู่	ภช	
ทมา		โกชา	๓ ศัพท์ นี้ว่ากิน
รูกชา		ปรีโภค	
พฤกษา	๔ ศัพท์ นี้ว่าต้นไม้	ถัญจร	
อิกขา		จร	๒ ศัพท์ นี้ว่าเที่ยวเดินไป
ธวัยะ		วิชช	
ธหคัรวัช		วิชชุตตา	๒ ศัพท์ นี้ว่าถ้ายฟ้า
ภาณุมาค	๕ ศัพท์ นี้ขอพระอาทิตย์	อิตตา	
ทินกร		อาตมา	
ทิวากร		กายา	๔ ศัพท์ นี้ว่ากาย
จันทร		อินทริย	
วัชนิกร	๓ ศัพท์ นี้ว่าพระจันทร์	พาที	
คะคีชร		วาที	๓ ศัพท์ นี้ว่าถ้อยคำ
ดิชิต		วจะนัง	
เดชา	๒ ศัพท์ นี้ว่าเขียน	เกยระ	ว่าสรว้อย

อาคระมา	} ๒ ศัพท์นี้ว่าใช้ตัว	จิตร	} ๓ ศัพท์นี้ว่าใจ
อนัตตา		มโน	
บุบผา	} ๓ ศัพท์นี้ว่าดอกไม้วาง	หทัย	
มาตา		มณี	} ๓ ศัพท์นี้ว่าแก้ว
มาโดย		รัตนะ	
เหมาะ		เดธา	
สุวรรณ	} ๕ ศัพท์นี้ว่าทอง	อาภรณ์	} ๓ ศัพท์นี้ว่าเครื่องประดับ
กาญจนะ		อสังกรณ	
ชาฏะ		ปิตินทรนะ	
กะกะ	} ๒ ศัพท์นี้ว่าเงิน	วัดตะ	} ๒ ศัพท์นี้ว่าผ้า
หิริญ		พักร	
วิฆ		สุวรรณ	

ศรันทคำพุษา ก้อคำเขมรแปลเป็นไทย

โกไล	ว่ากั้ง	จรุ	ว่าหนู
กำเตา	ว่าร้อน	เจ้า	ว่าหลาน
กแตก	ว่ากา	จำเรียง	ว่าขับ
กแอบ	ว่าตราบ	จะเรียง	ว่าร้อง
กระบอก	ว่าคืบ	เจริญ	ว่ามาก
กระดา	ว่าที่ ว่ากอง	จันเตาะจันตอง	ว่าช่องดำห้วยดำธาร
กระอี่	ว่าแกว่ง	จุน	ว่าเข้าไป
กาจ	ว่าร้าย	เจน	ว่าออก
กัณดง	ว่าแมลง ภู	เงินมอก	ว่าออกมา
กราน	ว่าหมอบ	จวน	ว่าภบ
กุน)	ว่าดู	ฉิบอง	ว่าพี
โกน)		ฉาย	ว่าไถ
กตอน	ว่าตัว	ฉะนัย	ว่าฝั่งน้ำ
เกาะ	ว่ากง	ฉเอก	ว่าอิม
ชะจี	ว่าอ่อน	ชะมา	ว่าแมว
ชคอย	ว่าแมลง ป่อง	เชิง	ว่าคั้น
ชนน	ว่าหมอนอิง	ไต่	ว่ามือ
เชนย	ว่าหมอนหนุน	ตำกต	ว่าตัง
ชบถพดิง	ว่ารับ ขวัญ	ตำเติง	ว่ากั้งชน
ชไมค	ว่าผี	ดง	ว่าแก้ว
ชยม	ว่าซ้ำ		
ชตา	ว่าเลื้อ	ดงคัน	ว่าราว มิใช่ ตาก
ชดิง	ว่าแรง		กะไต
กระศก	ว่าค่อน	ดงเนาะ }	
ควรแต่ยง	ว่าน่ากลัว	ดงนุ }	ว่าบัดนั้น

ตรี	ว่าปตา	ปรัก	ว่าเงิน
ตุ	ว่าไป	เปรอ	ว่าใช้
ตุคัน	ว่าไปเฝ้า	ผกา	ว่าดอกไม้
ตุตุ	ว่าไปถึง ว่าไปเที่ยว	ผดา	ว่าคม
ตังน	ว่าหนัก	ผดู	ว่าทาง
ตำร	ว่าช้าง	ผดูแบก	ว่าทางแยก
ตระ	} ว่าเย็น	ผดูบด	ว่าทางเดียว
จัก		พเยย	ว่าเกสร
ตระ	} ว่าฉาฉอย	พระกราน	ว่าพระยี่ภู่
ดัด		ผไทยโกรม	ว่าแผ่นดิน
ดัก		พโชน	ว่านึ่ง
ดัก	ว่าน้ำ	พดม	ว่าเป่า
ดักขมม	ว่าน้ำผิง	ภุมออย	ว่าไม่ให้
ตุก	ว่าเรือ	ภุมบาน	ว่าไม่ได้
เตรว	ว่าเที่ยว	มุดะ	ว่าบุง
ทะเกิง	ว่าสูง คักคัก	เม	ว่าแม่
ทะเมินไพร	ว่าพรานป่า	มตาย	ว่าแม่
ทะงอก	ว่านกยูง	มมาก	ว่าแมลงหวี่
ทันทั้ง	ว่าคอย	มมุง	ว่าแมลงสาบ
เทียบ	ว่าชิต	มาด	ว่าทอง
ทุม	ว่าแก้	มาน	ว่ามี
ณบอง	ว่าหิวปี	เยิง	ว่าเรา
บ่าโบ	} ว่าดูบได้	รนัด	ว่าคราด
บ่าโบด		รบาด	} ว่าเหลือบ
บั้งอด	ว่าหน้าต่าง	รบอม	
บาน	ว่าได้	ระดก	ว่าคืบ
ประบอ	ว่าดูบได้	รดี	ว่าไม้ไผ่

รุษโรม	ว่าแมตงวัน	แต่ะ	ว่าม้า
ดูจะ	ว่าวัน	โหนหวง	ว่าหบเซา
ดแบก	ว่าหน้ง	อาตุร	ว่าเอนดู ว่าทังวต
ดแบกชดา	ว่าหน้งเดื่อ	อานัก	ว่าเอนดู
ดแดง	ว่าคัว	อานัก	
ดะดัก	ว่าไบ	อิงอร	ว่าดีใจ
ดะแก	ว่าด้นักช	อตุ	ว่าบด ^ช น
ดวา	ว่าดิง	อก	ว่าพวก
ดรัก	ว่าเมื่อง	อักอวน	ว่าด ^ช อิน
ดรักเกรา	ว่าชาวนบ้านนอก	อังกัด	ว่าไถ
ดักดัก	ว่าไบตาน	อังกวด	ว่าย่องหน่อง
ดาร์	ว่าช้าง	แอง	ว่าเอย
ดบไถง	ว่าทุกวัน	อินคัง	ว่าคอย
ดว้อย	ว่าวัน	ออย	ว่าให้

คำไทยแปลเป็นคำเขมร

กา	ว่ากแอก	เข้า	ว่าชม
เกดร์	ว่าพเยี่ย	เข้าไป	ว่าจน
แก	ว่าทุม	ขับ	ว่าจำเรียง
ไถด	ว่าฉาย	คราด	ว่าระนัด
กง	ว่าเกาะ	ค้อน	ว่ากระศก
ก่ง ^ช น	ว่าคำแดง	กับ	ว่ารดุก
กุง	ว่าโกได	คม	ว่าผลา
แกว่ง	ว่ากระอี่	คอย	ว่า ^{ทันทั้ง} อินคัง }
กอง	ว่ากระดา		
กดิบ	ว่ากระบอก	เงิน	ว่าปรัก
แก้ว	ว่าตวง	ฉาฉือย	ว่าตระลัดว่าตระลัด

ใช้	ว่าเปรอ	นกยูง	ว่าทงก
ช้าง	ตำรี) ว่า) ดาร์)	หนัก	ว่าตังน
ช่องดำห้วยตำรา	ว่าจันเาะจันตอง	หนึ่ง	ว่าแสบก
ชิด	ว่าเทียบ	หนึ่งเดียว	ว่าแสบก ขตา
ชาวบ้านนอก	ว่าสูกเกรา	บือ	พโณ
ดีใจ	ว่าอิงอร	ไบต่าน	ว่าสติก
ได้	ว่าปาน	บึง	ว่าตั้นตัก
ดอกไม้	ว่าผกา	บดิน	ว่ามดะ
ควาบ	ว่ากแอบ	บดิน	ว่าคองนคองเนาะ
ตัง	ว่ากาดด	ปตา	ว่าตรี
ดิน	ว่าเซิง	ไป	ว่าตุ
ตัว	ว่า) คตอ) แต่ตง)	ไปเฝ้า	ว่าตุคัต
ไถ	ว่าซังกัด	ไปถึงไปเที่ยว	ว่าตุตุ
ที่	ว่ากระดา	เป่า	ว่าพดม
ทุกวัน	ว่าสับไกอง	ผี	ว่าโสมด
ทาง	ว่าผด	แผ่นดิน	ว่าผไทยโกรม
ทางแยก	ว่าผดแบก	ผ่งนา	ว่าเฉนัยร
ทางเดียว	ว่าผดบด	ผี	ว่าฉิบอง
เที่ยว	ว่าเตรจ	พระยภ	ว่าพระกราน
น้ำกลั้ว	ว่าควรแขยง	พวก	ว่าอก
น้ำต่าง	ว่ามิงอวด	พรานป่า	ว่าเกมินไพร
หน	ว่าจุ	ภบ	ว่าจวน
นา	ว่าตัก	ม้า	ว่าดะ
น้ำผ	ว่าตักขมม	มี	ว่ามาน
		มือ	ว่าไต

แม่	ว่า	เม	ตาก	
	ว่า	มดาบ	ราวมิใช่ราวคพาน	ว่าดวง คั่น
ไม่ได้	ว่า	ภมบาย	กได	
ไม่ให้	ว่า	ภมออย	เรือ	ตุก
ไม่เฝ้า	ว่า	รดี	ลูก	จกนว่าโกน
แมดงป่อง		ชคอย	หदान	เจ้า
แมดงภู่	ว่า	กัณดง	ดิง	ว่าสว่า
แมดงหัว	ว่า	มมาด		บำโบ
แมดงวัน	ว่า	รยโรม	ดบได้	ว่า บำโบด
แมดงด่าบ	ว่า	มะมง		ประบอ
มาก	ว่า	เจริญ	เหตือบ	ว่า ะบาท
เมือง	ว่า	สรัก		บอม
หมอนอิง	ว่า	ชนน	ด้นักช	ว่าสะแก
หมอนหนุนหัว	ว่า	เขนย	ด้น	ว่าชักคอง
หมอบ	ว่า	กราน	ดง	ว่าเถกิง
แมว	ว่า	ชะมา	ดงคักดี	ว่าเถกิง
ย่องหน่อง	ว่า	อังกวด	เลื้อ	ว่าชดา
เย็น	จัก		ให้	ว่าชอย
	ตระ		หบเขา	ว่าโหนหวง
	ชัก		หัวบี	ว่านบอง
เรา	ว่า	เปิง	ออก	ว่าเงิน
แรง	ว่า	ชดั่ง	ออก	ว่าเงินมอก
ร้อง	ว่า	จเวียง	เอง	ว่าเอง
รำน	ว่า	สร้อย	เอนดู	ว่าอานัก อานิก
ริน	ว่า	สู่จะ	เอนดู ทั้งน	ว่าอาสุร
ร้อน	ว่า	กำเตา	อ้อน	ว่าชจี
รับขวัญ	ว่า	ชบถพดิง	อื่อ	ว่าชเอก
ร้าย	ว่า	กาจ		

คำวาแปลเป็นคำไทย

กาตติ	ว่าแก้วหึง	ตะรุหนนา	ว่าบ่าว
กาตติ	ว่าด้าวหยด	ตติง	ว่าอัญชัน
การะบุหึง	ว่าดอกแก้ว	ตันหยง	ว่าพิณ
การะณะนา	ว่าชมพู	หนาสวี	ว่าสารภี
กิดาหยัน	ว่ามหาเด็ก	นักระหรา	ว่าเมือง
กุดมา	ว่าดอกคำ	นักรหรี	
กูหนง	ว่าภูเขา	บิฏุประมันหนา	ว่าฤๅษี
กำบังวิติค	ว่าคำหนักในสระ	บุงหาปหงัน	ว่าดอกพุทธรักษา
กำบังหุตะดาต	ว่าคำหนัก	บุหรามะตาหระ	ว่ามะติ
กะกัจ	ว่าพี	บุหรง	ว่านก
กบัง	ว่าดอกไม้	บุหตัน	ว่าพระจันทร์
กม้งวิราตักดี	ว่าแมลงภู่	บุตรีกระดุม	ว่าดอกนางแย้ม
กระยาหัง	ว่าวิมาน	บุตรี	ว่าผู้หญิง
กัญจนา	ว่าทอง	บุษบายนตรา	ว่าพวกรักษา
เกน	ว่านาง	บายส์หรี	ว่าสระน้ำ
คาหตัง	ว่ากำไ่มือ	ปาปะอัย	ว่าพระบิดา
จไน	ว่าน้อง	ปาต	ว่าเปนใหญ่
จินดาหนา	ว่าต้นจันทน์	ปานิเยน	ว่ากระตังจัน
จินดหระ	ว่าฉลาด	ปาห็น	ว่าดอกจำเริญ
ซิกาดัน	ว่าดอกเข็ม	ปะตาปา	ว่าบวช
ดาหัง	ว่ารบศึก	ประจง	ว่าโจร
ดาหตา	ว่าเหมือนดอกไม้	ประมันวาร	ว่าน้ำ
ดาราไต	ว่าดอกบัว	ประเลมันอาทง	ว่า ดูหลอด หลอดหลอด }
ติกาหรง	ว่าเรือนแก้ว	บันจุเรจ	
ติบา	ว่าตก	มาตาคี	ว่าชาวป่า
ดาหนึ่งหรัต	ว่าเปนใหญ่		ว่าดอกมณี

มายัง	ว่าดอก หมา	ดำระวารี	ว่าดอก การเกษ
มีรันตี	ว่าดาว เรือง	ดำกระ	ว่าดอกไม้
แมระ	ว่าเงิน	ดำกระตาหงัน	ว่ากรรณิกา
มตารี	ว่าพระ อาทิตย	ดำปะ	ว่าตะกร้อ
มวาระ	ว่าคั่น กุหลาบ	ดำมัน	ว่าคน ใช้ขอเฝ้า
มดาร์กนตรู	ว่ามลิ ซอน	โล่กกาตนา	ว่าคั่น โล่
มงมมงาหระ	ว่าเทียบ ป่า	ดำปะติเงะ	ว่าฤษี
มั่งนัง	ว่าดอก มพรวัว	ดำญะญะแดหวา	ว่าเทวดา
มินตรา	ว่ากระถิน	หุหนึ่งหงัน	ว่าบาม มีรุ้ ไร
เมาะตารียกัถ	ว่าเรื่อง ฤทธิ ไม่มี	อาเนะ	ว่าตุ๊ก
	ใคร เต็มอ	อาโมะ	ว่าคน รำ
ยอเง็ด	ว่าย่อง หนอง	อายันอายัน	ว่าชาย บวช
ยาหยี	ว่าน้อง รัก	อาบิศะหรี	ว่านาง พ้า
ยาหยัง	ว่าชนะ ลัทรู	อาวุม	ว่าคั่น น้ำดอกไม
ยิหว่า	ว่าดวงใจ	อุตักัน	ว่าเตี้ย ยาว
อยง	ว่าเป็น คนดี	อุล้า	ว่าเฒ่า
อังกาตา	ว่ามตาต	อุคัน	ว่าฝน
หยังหยัง	ว่ารูปงาม	แอหนึ่ง	ว่าหญิง บวช
รำอาและ	ว่ารำกฤษ	อุลัญแดหวา	ว่าเทวดา
ระตุ	ว่าเจ้า เมือง	อาหรีดักัดติกา	ว่าม้าใช้
ระเด็น	ว่าเจ้า	องค์ปดาระกาหระ	ว่าเทวดา
ระเด็นมนตรู	เจ้าฟ้า	องค์ศรีปดาหระ	ว่าจอม กระษัตริย์
วาระฮารี	ว่าดอก ชบา	อังกาล้า	ว่าฟ้า
วินันตุ	ว่าน้อง เขย	อังกาหาปาดี้	ว่าจิ้งจอก หวดง
วิวังรอง	ว่าพลับ พดิ่ง		หาดน หวดง
วิเย็น	ว่าชั้นที่	อังสะนา	ว่าดอก ประดู่
ดำหรี	งาม	อังกาตา	ว่าชน กัดิน

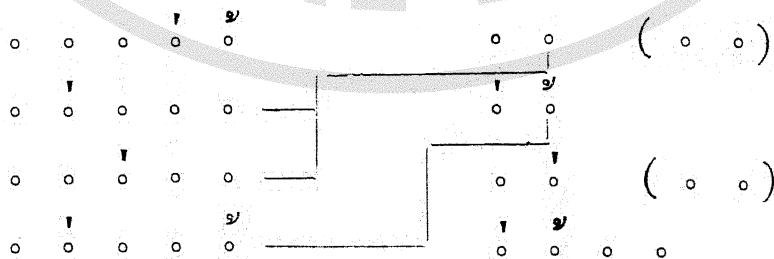
คำไทยแปลเป็นคำฉาว

กำไ้มือ	ว่า คาหตั้ง	ดอกขบา	ว่า วาระวาร
ตะกร้อ	ว่า สะปะ	ดอกคำ	ว่า กุ้มา
กระตังงาเงิน	ว่า ปานิเยน	ดอกนางแย้ม	ว่า บุตรี กระดุม
กระถิน	ว่า มินตรา	ดอกบัว	ว่า ตาระไ้
กรรมนิกา	ว่า ดการะดาหนิง	ดอกประตู่	ว่า อังสะนา
แก้วหุง	ว่า กาสัต	ดอกพุทชาติ	ว่า บุหงาปะหงัน
ขันที	ว่า วิเยน	ดอกไม้	ว่า กบ้ง
คนใช้ขอเฝ้า	ว่า สมัน	ดอกไม้	ว่า สการะ
คนร่า	ว่า อาโมะ	ดอกมพรวัว	ว่า มังน
เงิน	ว่า แมระ	ดอกมด	ว่า มาตาคี
งาม	ว่า สหรี	ดอกหมากร	ว่า มายัง
เจ้าเมือง	ว่า รต	ดอกถ้ำเจ๊ก	ว่า ปาหนัน
เจ้า	ว่า รเด่น	ดวงใจ	ว่า ยีหวา
เจ้าฟ้า	ว่า รเด่น มนตรี	ดาวเรือง	ว่า มีวันต์
โจร	ว่า ประจง	ตำหนัก	ว่า กบ้ง หุดดาต
จอมกระษัตริย์	ว่า องค์ศรีปะดาหรว	ตำหนักในสระ	ว่า กบ้ง วิลิต
ฉลาด	ว่า จินตรา	ตก	ว่า ตีบา
ชะนะคีตรู	ว่า ยาหยิง	ต้นกหลาบ	ว่า มวาระ
ชมภู	ว่า การะสะนา	ต้นจันทน์	ว่า จันทน์ ตาหนา
ชายบวช	ว่า อายัน อายน	ต้นน้ำดอกไม้	ว่า อารุม
ชาวป่า	ว่า บันจุเร็จ	ต้นไ้ถก	ว่า ไ้ถก กาดาหนา
ช่อนกลั่น	ว่า อัน กาทตา		ด้ญญาแดหวา
หญิงบวช	ว่า แอหนิง	เทวดา	ว่า อดัญญะแดหวา
ดอกการะเกษ	ว่า ดาระวาร		องค์ปดาระกาหรว
ดอกแก้ว	ว่า การบหนิง	ทอง	ว่า กัญจน
ดอกเขม	ว่า ชักาดัน	เที่ยวป่า	ว่า มงุม มงาหรว

น้ำ	ว่าประมั้นจาวี	แมลงภู่	ว่ากม้งวิราดักติ
นกยูง	ว่าบุหร่ง	เหมือนดอกไม้	ว่าดาหตา
นาง	ว่าเกน	เมือง	ว่า } นักหรา นักะหรี
นางฟ้า	ว่าอาบิศาหรี	มติ	ว่าบุหงามะดาหรอ
น้อง	ว่าจะโน	ม้าไ้	ว่าอหรีดักติกา
น้องรัก	ว่ายาหัย	มตาด	ว่ายังกาหตา
น้องเซย	ว่าฉินันต	ย่องหนอง	ว่ายอเง็ด
เนื้อ	ว่าอุษา	เรื่องฤทธิ์ไม่มีใครเล่นมอ	ว่าเมะตารียกัต
บวช	ว่าปตาปา	รบศึก	ว่าดาหัง
บานมรีวโรย	ว่าหุหนึ่งหงัน	เรือนแก้ว	ว่าติกาหรี
บ่าว	ว่าตวันนา	รูปงาม	ว่าหยังหยัง
เป็นใหญ่	ว่าปาดิ	รำกฤษ	ว่ารำอาละ
เป็นใหญ่	ว่าตวันหรีด	ฤๅษี	ว่า } บิกกุประมั้นหนา ตั้งปติเงะ
เป็นคนดี	ว่าอัย	ลูก	ว่าอาณะ
ผู้หญิง	ว่าบุตร	เลบยาว	ว่าอุดาเกิน
ฝน	ว่าอดัน	วิมาน	ว่ากระยาหัง
พี่	ว่ากะกัง	วังตูกหดวง	ว่า } ประเลบั้นอาอง
พุทธรักษา	ว่าบุษบายนตรา	วังหลานหดวง	
พระบิดา	ว่าปาปะอาย	วังตูกหดวง	ว่า } อังกาหาปะติ
พระอาทิตย์	ว่ามตาหรี	วังหลานหดวง	
พิกุล	ว่าตันหยง		
พระจันทร์	ว่าบหลัน		
พดด้วง	ว่าวิรังรอง		
ฟ้า	ว่าอังกาษา	ตำรวจ	ว่านากาดีหรี
ภูเขา	ว่ากุง	สระน้ำ	ว่าบายสุหรี
มหาดเล็ก	ว่ากิดาหัย	อัญชัน	ว่าตดิ่ง
มดชี้อน	ว่ามดวอกันตร	สาวหยุด	ว่ากาดี

ร่ายสุภาพ

โคลงสุภาพ

๑ นิพนธ์กถบทกล่าวไว้	เป็นฉบับ บทพอ
พึงแต่ง ตาม บังคับ	ถี่ถ้วน
เอกโท ท่าน ลำดับ	โดยที่ สติยนา
ถูกทั่วลักษณะถ้วน	แต่ให้ นึกคือโคลง ะ
๑ สุภาพพจน์สืบเก่า	กล่าวกลอน ประกิจเอย
ดีละศรีวิธร	เจ็ดไว้
ข้อสร้อยเล็กอักษร	บทหนึ่ง สามนา
ความบ่มเต็มเต็มได้	ดูอย่าง อย่าง แต่ง ะ
๑ บทแรกที่เจ็ดคด้อง	กลอนกระทบ
บทที่สอง สาม ประดับ	แห่งห้า
กลอนโท ที่เจ็ดจบ	โทที่ ห้าแ
หนบทดี เบื่องหน้า	แบบ นึง ยด ะ
๑ โทเอกเปลี่ยนผลัดได้	โดยประสงค์
แห่งที่ ห้าควร คง	บทต้น
บทอื่น บ่อาจปดง	แปลงแบบ นาพอ
เฉพาะแต่บทหนึ่ง พัน	กว่านั้น ฤ ะ
๑ เอกเจ็ดหายากแท้	สุดแดน เขมรเอย
เอาอักษรตายแทน	เทียบได้
โทยี่ ประหยัดแทน	หวงเปลี่ยน
ห่อนจักหาอื่นใช้	ต่างนั้นไปมี ะ
๑ เอกโทผิดที่อ้าง	ออกนาม โทษนา
จงอย่ายด อย่าง ตาม	แต่ก็
ผจงจิตร คิดพยายาม	ถูกต้อง แท้แ
ยดเยี่ยง ปราชญ์ดับปลื้	เป่าด้น สรรเสริญ ะ

๑ ใช้ได้แต่ปราชญ์คร้าน	การเพียร	
ปราชญ์ประเสริฐดำเนียร	หมิ่นช้า	
ถือเท็จทำนติเคียน	คำตู่ คำนา	
มักง่ายอายอับหน้า	อาจท้อเถียงไฉน	ฯ

ข้อโคลง ๒

๑ โคลงสี่มับได้^๕ หนึ่งเรียกโคลงสองให้ ปราชญ์^๕ วัณนิพนธ^๕
 ๑ หดายกดยด^๕เยี่ยงตั้ง^๕ อย่าพึงพลาด^๕ดัง^๕ ถูกถ้วนชนวนบท^๕ แบบนา

ข้อโคลง ๓

๑ โคลงกำหนดหนึ่งนาม	คือโคลงสามด้นสร้าง	
เด่นอนันตทิศย ^๕ ประดิษฐ ^๕ อ้าง	โอษฐ์ ^๕ เขื่อนเตอน ^๕ เขม	
๑ เปรมกรรมตฤาดี	จินตะ ^๕ กระวี ^๕ ทวิ ^๕ ผู้	
ดังใด ^๕ ซึ่ง ^๕ ไม่รู้	จักร ^๕ วิ ^๕ ฤา ^๕ ณ ^๕ น จิตรนา	ฯ

โคลงตรีพิพิชพรรณ

๑ โคลงอย่างวางมับ ^๕ ตั้ง	นามมี	
คือชื่อตรีพิชพรรณ	พากย์ไว้	
ปวงปราชญ์ ^๕ ฉลาด ^๕ วาที	เชดง ^๕ ลักษณะ ^๕ นี้ ^๕ นา	
กตอน ^๕ รับ ^๕ ที่ ^๕ สาม ^๕ ใช้	แต่ ^๕ เบอง ^๕ บท ^๕ สอง	ฯ

โคลงจัตวาทัศน์

๑ โคลงหนึ่งนามแจ้งจิต	วาที ^๕ ณ ^๕ -ที่ ^๕ เคย	
บงคับ ^๕ รับ ^๕ กัน ^๕ แสดง	อย่า ^๕ พริ้ง	
ชนวน ^๕ แบบ ^๕ แบบ ^๕ ยด ^๕ ผรว	แผก ^๕ ชนิด ^๕ อื่น ^๕ เฮย	
ที่ ^๕ ดี ^๕ บท ^๕ สอง ^๕ คด ^๕ อง	ท่อน ^๕ ท้าย ^๕ บท ^๕ ปถม	ฯ

ร่ายคั่น

๑ ศรีสัตตดิวิวิธมนวิวิธ ชวติคโดยเถื่อง เพื่องพุมิมนทต
 สกตแผ่นภพ ดับพิสัยสยาม รามนรินทร์ภัญโยยศ ปราบฏกระเดื่อง
 เปรื่องปราชญ์ปรีชาชาญ ชานคุณท้าวทศทิศ ขจรขจ่างภาตระหอด
 พ้าพัน แห่ถ้ง ขรธา ๗๖

โคลงคั่นวิวิธมาลี

๑ เชตงกตโคตงอย่างคั่นน บรรยาย
 เสนอชื่อวิวิธมาลี เดให้
 ปวงปราชญ์ท้าวทวยหลาย นิพนธ์เด่น เทอญพ่อ
 ยดเยี่ยงฉบบัพันฐี เช่นถั่ง ๗๖
 ๑ เปนชาภรณ์แก้วก่อง กายกระวีชาติเอย
 อาคมโอโสภาษแต่ง สว่างหล้า
 เอกองเกียรติเกรวอนธรณี ทุกแห่งหล้าหนา
 ภาทวอดินฟ้าฟุ้ง เฟื่องคุณ ๗๖

โคลงคั่นบาทกฤษร

๑ อีกโคลงแบบคั่นนหนึ่ง พึงยล
 บอกเช่นบาทกฤษร ชื่ออ้าง
 วิธีที่เลบงกต แปลกก่อน
 ยากกว่าบรรพ์แต่ร้างร้าง อินแปลง ๗๖
 ๑ ต้องรวดกตอนห่อนพลึง ผิดพจน
 เณกดีเชองสัตว์แต่ดง ย่างฝ้าย
 ดำผัดทวอทุกบท ฤาเกิดอน คดายเอย
 บงด่งบาทข้างย้าย ต่อตาม ๗๖

โคลงกระทู้

- ๑ จะ ก่อถำ กถบทให้ เหน ความ
 แต่ง สุธาสิตตาม ฉบับรู้
 โคลง สุธาพ บ่อ หยาบหยาม คำกถำ แก่งแย
 กที่ บราณ ท่านผู้ ปราชญ์ ใ้หวัง สอน ฆะ
- ๑ ใ้ เปนแบบฉบับเบื่อง บรรณคดี
 หวัง ประโยชน์ราชบรรพดิส ดับเชื้อ
 เปน คติต่าง บันทัด ทางเที่ยง ชรรมนา
 ครุ แต่ปางก่อนเกอ กอบไว้เปน กถ ฆะ
- ๑ ใ้ วิจารณ อ่าน สุธาสร้อย สำน สอน นี้เอย
 ดู ทำนุก ทำนอง กถอน กถำ อ้าง
 ถ่า ฎก คำเข้านอน ออย่า นัง อยู่นา
 นำ จิตร ที่แขง กระด้าง อ่อนได้ ดิบ คี
- ๑ เหมื่อน สำนถึ ฝักม้า ดินรพ ชาติแย
 เตือน ฟาดแล้วเตยว คตบ คตองเคด้า
 สะ ดั่งตกใจ สงบ เล้งยม พยศ ถงพ้อ
 คี โทษคนอย่าเข้า เขตว แคว้นแดนพาด ฆะ
- ๑ เว่ง เรียงเร้ง รบรวั กฎหมาย
 คริ ตฤก สุธาสิตหลาย ฉบับพว้อง
 ครอง ประดิษฐ พระร่วง ภิปราย เปรยเปรียบ สอนนา
 คำ มุตร อินทร สอนน้อง นึกใ้อย่าเผดอ ฆะ
- ๑ ใ้ เชองชร อั้งอ้าง อวดตน ดีเอย
 จะ คีเคียนแต่คน อื่นไ้ไร
 แก่ง เปรียบเทียบเปนกถ การกระทม กระเทียบนา
 ทำ เพระหวังเหตุใ้ หากแจ้งใจจำ

- ๑ แต่ ดังเขปไม่สู้ พิศดาร
 ภอ แนะเพื่อนราชการ ขย่ำพดิ่ง
 คล้อง คล้อยค่อยชำนาญ นึกเนื่อง นิจเอย
 จอง จิตร จดจำยัง ขย่ำพ้อง การพาด ฆะ
- ๑ เปน หดวงขุนพระท่ง พระยา
 ข้า พระบาทมฤตกา แก่นไท้
 ราช กิจคิดไตร ตรา โดยรอบ
 การ คึกเลื้อเห็นอไ้ เริงรู้เขปจ ขบจน ฆะ
- ๑ ขย่ำ โศดคุณโทษให้ เสงเห่น
 เกียจ กิจการ บเป่น ประโยชน์แท้
 ขย่ำ หยั้ง ท่าน จิ่งเอน ดุท้ว หน้านา
 ครว้น นักมก อ้อแอ้ ห่อนได้เป็นคุณ
- ๑ การ ไก่ดการไกด์ชอบ เชอง การ
 งาน ราชฎรงงานหดวงงาน พวกพ้อง
 ตฤก ให้ตฤกหลายด้ฐาน ทางตฤก
 ตรอง ทวหน้าหลังต้อง คอบได้ทาง ตรอง ฆะ
- ๑ เข้า ในพระราชนิเวศให้ บรรณัติ
 นอก แต่ในจังหวัด เริงคร้าม
 ออก หน้าอย่าทำดัด จริตหยิ่ง เย่อแอ้
 ใน บทไอยการ ห้าม โทษแท้ถึงตัว ฆะ
- ๑ ขย่ำ แต่งนุ่งห่มผ้า ไหม่ด้วย
 ให้ เช่นคนดำรวย ริกวิ
 ดำ พังภาพพังชวย ชามเข็ด ชยาดเฮย
 พอง นักมก บ่นบ บอบชำดำเคญ ฆะ

- ๑ จัก เข้าท้าวอย่าได้ เจริญ
 กราบ พระบาทมฤตกา สดับ ถ้อย
 ทูล กิจอย่าพึง ถลา ถด่าถลา ไถดแฮ
 นลอง แต่เรียบเรียบร้อย เรืองรู้ จึ่งทูล ฐะ
- ๑ อย่า ปดริราชเจ้า จรรโลง
 ได้ แต่คำคดโกง กากผู้
 มุ ทดแต่ให้ดำโงง พุดพัว
 ล่า รพัดจะรู้ ได้ถ้วนเหตวโหด ฐะ
- ๑ อย่า ประมาทมักพาดพดง พด้นผิด
 เหน แก่หน้าคนคิด คด ค้อม
 กับ พวก ที่มีพิศม์ พยศ กาจ
 คน คดอย่าโอบ อ้อม คบ คำพาเลี้ย ฐะ
- ๑ ดิน ทรัพย คำนับทั้ง กำนัน
 บาท หนึ่งถึง มาก ครัน ท่านให้
 ภาค เหน แก่รางวัล จัก วุ่น วายเฮย
 บน อย่ารับบนไซ้รู้ สดุดแท้แต่จริง ฐะ
- ๑ ไม่ ชื้อดัดยศต่อเจ้า จอม ธรรม
 พัน กตัญญูพด้น พดาดม้วน
 อา อง จัก อาสัญญ์ ดุญชีพ
 ญา ติกาพดอยด้วย คาบด้างฤาหตอ ฐะ
- ๑ อย่า นิยมยศชรัอง ดรรเสริญ
 ประจบ ท่านเทียวเทียวเดิน ดั่งบ้า
 อย่า เลือก อย่าสูงเกิน สดุดัก
 ประจาง ประจบเลือกหน้า เลือกหน้าใจตรง ฐะ

- ๑ ช่วย หว่านพืชพันธุ์ไว้ หวังผล
 แร้ง บ่มมือของตน ค่อยแข็ง
 วาศ รูปวัดร้าง ถิ่นทร
 หนา และบาง วัฏแห่ง
 ๑ กิจ ทำวุ่นวายทำน ออย่าเฉย เสียแฮ
 การ ราชกิจ ออย่าเฉย ละไว้
 ภา ระหฤทัยเมย เสียมั่ง
 รา เรือศรราชการไซ้ไว้ เลื่อมล้ำยศถา ฆะ
- ๑ จง ดำริห์รอบรู้ ราชการ
 หมั่น ไม่เว้นวันวาร ขาดเฝ้า
 จิตร พันธผูกวงงาน ออย่าเกียจ คร้านเอย
 จำ แบบบริบทข้อเคา บทเบญจบุรพถบอง ฆะ
- ๑ แม้น ว่าเป็นผู้พิชิต วิชา ความเฮย
 จะ พินาศ พังเมตตา ทอผู้
 ว่า ตามแต่ดัจฉา จริ่งเท็จ เขาแฮ
 ความ มหันตโทษรู้ เร่งร้อนรนวิจารณ์ ฆะ
- ๑ ได้ ดูทั้งผู้โจทข จำเคย
 เที่ยง หดอหดอมพังเคย เถให้ดิน
 ใต้ ความพิปรายเปรย ปรับเทียบ กันแฮ
 งาม ชักไซ้ให้ดิน สอดเข้าด้านวน ฆะ
- ๑ ให้ สัจจิตถ่องแท้ ทาง ความ
 งาม โจทขจำเคยงาม ทอหน้า
 แม่น มั่นอย่าเฉยตาม หดงโศก ตาแฮ
 ย่ำ พระเดชเจ้าหัด้า จักเลี้ยงสืบไป ฆะ

- ๑ ออย่า เกาะกมเขย^๕น^๕ชู้ คกคาม
 คม โทษ^๕เทีย^๕วเก^๕บ^๕ค^๕ว^๕ม ไพร^๕ฟ้า
 เหง อี้^๕ก^๕ห^๕น^๕เก^๕ร^๕ง^๕ช^๕า^๕ม เหน^๕แก่^๕ เ^๕ิน^๕แ^๕ย^๕
 ไพร^๕ แ^๕ง^๕ช^๕ัก^๕ท^๕ก^๕ห^๕น^๕้า ห^๕น^๕ไ^๕ด^๕ำ^๕เจ^๕ริ^๕ญ^๕ ะ
- ๑ หา เ^๕ิน^๕ท^๕อง^๕ท^๕า^๕ษ^๕ท^๕ง^๕ ค^๕ฤ^๕ง^๕ฆ^๕า^๕ร^๕
 ให้ แ^๕ก^๕อ^๕ค^๕ว^๕ร^๕ก^๕า^๕ร^๕ ก^๕บ^๕ไ^๕ด^๕
 ช^๕อ^๕บ^๕ ผิ^๕ด^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ร^๕ป^๕ระ^๕ม^๕า^๕ณ^๕ แ^๕ค^๕ช^๕อ^๕บ^๕
 ธรรม พ^๕ระ^๕บ^๕ั^๕น^๕ท^๕ุ^๕ร^๕ไ^๕ว^๕ ว^๕ำ^๕เว^๕็น^๕เว^๕ร^๕เ^๕ีย^๕ร^๕ ะ
- ๑ เก^๕ร^๕ง^๕ ไ^๕ภ^๕ย^๕ม^๕ัจ^๕จ^๕ร^๕า^๕ช^๕น^๕ จ^๕ง^๕ห^๕น^๕ัก^๕
 บ^๕า^๕ป^๕ จ^๕ัก^๕น^๕ำ^๕ต^๕น^๕ป^๕ระ^๕ด^๕ัก^๕ ป^๕ระ^๕เด^๕ิด^๕น^๕
 ก^๕ด^๕ว^๕ เ^๕ว^๕ร^๕เ^๕ว^๕ง^๕ว^๕ัจ^๕ร^๕ัก^๕- ษ^๕ำ^๕ด^๕ั^๕ย^๕ ค^๕ิ^๕ด^๕น^๕
 ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕ อ^๕ย^๕ำ^๕ท^๕ำ^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕ด^๕ั^๕น^๕ ค^๕ุ^๕ช^๕ท^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ว^๕ย^๕ด^๕ว^๕ร^๕ร^๕ค^๕ ะ
- ๑ ใน น^๕ร^๕ก^๕เ^๕ว^๕ำ^๕ร^๕อ^๕น^๕ ร^๕น^๕เพ^๕ด^๕อง^๕
 อ^๕น^๕า^๕ ค^๕ด^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕ร^๕เ^๕ง^๕เ^๕ิง^๕ เ^๕ว^๕ง^๕ร^๕ู้^๕
 ค^๕ด^๕ ไ^๕ก^๕ง^๕จิ^๕ต^๕ร^๕บ^๕ำ^๕เท^๕ิง^๕ ท^๕ำ^๕ง^๕บ^๕า^๕ป^๕
 ก^๕า^๕ด^๕ เ^๕เ^๕ื่อ^๕ม^๕ว^๕ย^๕ท^๕น^๕ด^๕ู้^๕ ด^๕ู^๕น้ำ^๕เ^๕ร^๕ก^๕า^๕น^๕ค^๕ ะ
- ๑ ก^๕ุ^๕ ก^๕ะ^๕ม^๕เท^๕ิง^๕ค^๕ัง^๕ ค^๕ัว^๕โต^๕
 ค^๕ั^๕ด^๕ จ^๕ิ^๕ต^๕ร^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ย^๕ไ^๕ด^๕ อ^๕ว^๕ด^๕อ^๕ำ^๕ง^๕
 ห^๕า^๕ บ^๕ุ^๕ญ^๕ช^๕ว^๕ย^๕ช^๕ว^๕ด^๕ไ^๕อ^๕ อ^๕าย^๕เป^๕ด^๕ำ^๕
 ไ^๕ม^๕ ค^๕ด^๕อ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ค^๕ำ^๕ง^๕ ค^๕ิ^๕ด^๕พ^๕เ^๕ไ^๕ภ^๕ย^๕ค^๕ัว^๕ ะ
- ๑ เ^๕ิน^๕ ต^๕ร^๕า^๕ผ^๕ำ^๕ม^๕อ^๕น^๕ด^๕ั^๕น^๕ เ^๕เ^๕ด^๕ิ^๕อ^๕ห^๕ด^๕าย^๕
 ท^๕อ^๕ง^๕ น^๕า^๕ก^๕แ^๕ก^๕ว^๕ห^๕ว^๕น^๕ด^๕ำ^๕ย^๕ ม^๕ำ^๕ค^๕ด^๕ว^๕ร^๕ย^๕
 บ^๕ำ^๕ว^๕ ห^๕ญ^๕ิง^๕ด^๕เ^๕บ^๕ำ^๕ว^๕ช^๕าย^๕ เ^๕ช^๕ด^๕ย^๕ท^๕า^๕ษ^๕
 ไ^๕พ^๕ร^๕ ด^๕ัก^๕ห^๕ำ^๕ห^๕ก^๕ว^๕ร^๕ย^๕ ร^๕ว^๕ง^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ฤ^๕ฯ^๕ห^๕ด^๕ ะ

- ๑ ถึง มีทรัพย์พร้อมพรัง ศฤงฆาร
ได้ ยศบรรณาการ กอบเกอ
ไม่ เปนเครื่องแก่นดาร ดับดู หาดานนา
นาน ไม่ก่เมื่อเมื่อ มอดม้วยมตายวาย ฆะ
- ๑ คง จักเห็นไม่ช้า นานวัน
ให้ เร่งคิดบุญธรรม บาปบ้าง
วิ จารณจิตร่อนผัน พันพอก พาดแย
บัต ศุภปัต ทุกขมดัง จึ่งเดียวแดเห่น ฆะ
- ๑ พัดดี พ่อแม่พี่น้อง เฝ้าพันธุ
พวาก ดูพัดดีเมยพัตน์ พัดดีน
จาก ยศศักดิ์ดังดรรพ์ แล่นเวท- นานา
สถาน ดังเท่าปกรณ อยู่ไร่ไปคง ฆะ
- ๑ เเวรุ เหมือนเงาติดเท้า ตามคน
กรรม กอกรรมกรรมดล ดุดว.
บัน ดาหม่ออกศด ดู่ทุก- คติแย
ดาด บาปบาปติดดว แคคงตามดัง ฆะ
- ๑ ดิบ หายกายกดับช้า อภิระมาณ
หาย ดังเหี้ยร้ายทยาน เข้าเข้า
ววย วอดคตอดดูหาดน เสดนชุด โขมแย
ชนม์ ตะร่วงเปนเถ้า คิดหน้าอนิจจัง ฆะ
- ๑ อย่าง้อหดวง ด่วงด่วง ดักบัง
ให้ขาด ราชทรัพย์คดัง ทานไท้
อย่าง้อราชฐร์ ราชฐร์หวัง ประโยชน์แก่ คนแย
ให้ชุ่น ชุ่นจนได้ ยากแค้นชายตัว ฆะ

๕๕
บทนชอถอยหลังเขาคดอง

๑ เจ้างามสรวพธารพางคตังนางสรวรค พโยมแจ่มจันทร์เปรียบพอเทียบพัน
 โนมชออันอัครทรวงเดิมอดมร ฤไทยโทมโทรมเศร้าประเด้าประโดม
 ไฉนคิดจะชิตชมสนมสนิท เจียมใจด้วยไหหวอนเพราะพรันใจ
 เถี่ยมงามเจ้าแจ้งประจักษ์รักแถถ ร้อนอกเรียมเทียบมรทมกรมเกรียม
 ถอนฤไทยทอดนอนกรกอด คิดครวญไคร่สมรมึงฉิงวอน
 จิตรจวิงเจ้าลวดดีเจอนงค่นาฏ ร้างแรมไม่คิดหวังฝั่งชีวิตร
 ชนางใจโยสลุคลัญญาให้ นวดหนงด้วยหมางชาดลวาล์ดวง
 ส่วงงามเจ้าทรมารักซ้อชกถาม พรายแพรงไม่ม้วนมิตต้องคิดครว
 หมายม่งเหมือนเดือนดับดับเมฆเกล็ดอน นึกแนไฉวายชีวังกรงนชาย
 ตฤกครองหวงยังจิตรคิตรอวัง ดำดำใจนึกกดังโอหังอีก
 คำเข้าทุกขใจร้อนนอนจับไซ่ นึกครวญคร่ำถวิลถินรกำ
 ถึงคิดให้จิตรจนพิกลจวิต นองนชงอาทามันคัง
 ส่องภิรมยชมชิตประสิทธิ์ซ่ม กตบถบรรยายย้ายทำนอง
 ชอถอยหลังเขาคดองตรงอ่าน เอย ๒๒ คำ ๗๖

—O—

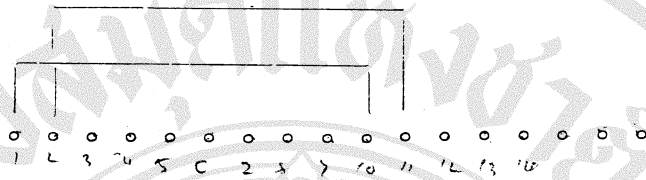
๕๕
บทนชอถอยหลังเขาคดอง

๑ ไอ้อกเอ้ยแฉ่นวิตก กระไรเคยร่ำใจ จะจากไกลไม่เคย
 สดสรวนชลุ่ดแสน จะโหยให้ไหจะหยด รันทดใจให้สลด
 ต้องไถลจรรกรรมไฉน ชดเนตรจะไหหลังทั้ง สิ้นอันอันไอ้เทวด
 เมื่อยามนอนจะหนาวเอน ไม่วายวันกระศดยสมรภิรมยส่องมิตินสม
 ประคองขวัญนุชน้อง นิราณด้วยบัญชา จะตั้งนวดดวนมิติน

มาแรมเถอนเรือนดับ เรื่องคำตรวจประมวนเหมือน ศรีปราชญ์
 ครอบงำยิ่งนิราศ เมื่อยามแย้มยิ่งวันจวญ หอมรินพนพยอม
 ได้มาเห่นจะชื่นมน น้ำกระเซ่นแผ่นผาง้า ศุขสบายจะเห่นเปน
 พรรคพฤษกษช่อช่อพุ่ม ดุหฤดาหฤดาแดพิภก หัดนเรียร่ายดอกผล
 ถิ่นผกาขจรขจายด้วย วิหคโชนโฉนพก กิ่งพฤษภาวายุโยน
 คณานาคคว้ามฤคา ในท้องธารท่อมจัน ไม่วายโคกประพาศไพร
 ด้วยไกลสถณาดาววิโยค ยพพานพิจันคนา ถ่วงระตู่เดือนวาร
 กคิดหาสองไม่ปองจิตร จะครองคู่กันต่อนอง คาชชวยด้วยทุกศด
 ช่อว่างกดินทางไว้อย่างเอย ๒๐ คำ ษะ

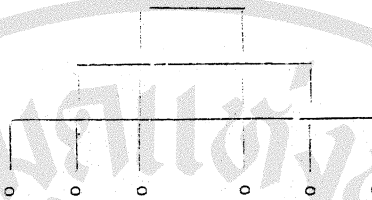
บทนิพนธ์นอกกางปึก ๒๖๐ ๒๖๑

๑ แล่นรักร้อนหนักอกเอ๋ย ฉันทจะได้ชมชิตเซย ไม่ดื่มเคย
 ปลื้มอาไโดย แต่ได้เห่นโฉมงามเนติม ก็พูนเพิ่มจิตรพิพัฒน์
 สวาคแล่นเพียงขาดใจ จะคิดไฉนนี้จะออกอา จะถือดาร์ดีฤาหนอ
 ฤาจะช่อคู่ต่อเชษฐา ด้วยเคยคุ้นกันแต่ก่อนมา เกดอีกจะว่าไม่คู่ควร
 เคียง จะใช้สาร์ไปวอนโฉม ประโดมปลอบจะเคียงเคียง
 ทงภักดีเอาภอเพียง จะเบี่ยงบ้ายฉันทิด ถ้าจะเทียบดื่บสาวหา
 เจ้าป่าไพรใช้ภูตผี แม้มดหมอบันดาม ให้กระทำนภอได้ชม
 ก็ไม่เห่นทีไหนจะรับ คิดกตถึงกับเข้าพึงอิงประสม พึงฤทธิชัยทุก
 กริตกรม ให้ชู้ช่มมาอยู่กิน ฤาหนึ่งจะดักดอบเด้า เช่นเรื่อง
 อีเห่นาเข้าป่าถิ่น จะคิดคดผิดแผ่นดิน คนทงดินเมืองจะเดือดฤา
 ยิ่งตรองคิดไม่ต้องอย่าง จะระวางจะชอบฤา ควรเพียรพากเจียน
 สดมื่อ จะไว้ช่อว่างไต้นาง ไอน้องเอ๋ยพิหมองภักทร ด้วย
 ความรักชิตของขวาง จึงกล่าวถอนช่อนดมพราง นามนก
 กางปึกงานวิจารณ์เอย ๓๘ คำ ษะ

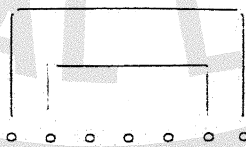
๑ เจ้างามภักตร์เพียงจันทร์บุหงา	เจ้างามเนตรประหนึ่งไฉนนาทราย
เจ้างามชนงก่งม้ายคันศรทรง	เจ้างามน่ายดั่งกกดข
เจ้างามดอแล่มอนคอดุรวรรณหงษ	เจ้างามกรรณกตกลีบบุษบง
เจ้างามวงวิดาตร์เรียบรเบียบไร	เจ้างามปรางเปด่งปลั่งเปรมปราโมช
เจ้างามโอฐแย้มยวนจิตรนำพิศมัย	เจ้างามทนต์กตนิธ่างเจียรไน
เจ้างามเกษดำประไภเพียงภุมริน	เจ้างามปักคัตทรงมงกุฏกระษัตริย์
เจ้างามทศกรรณเจียกณดมภ์ภักตร์ดิน	เจ้างามไรไม่แข่งคดหมคมตทิน
เจ้างามประทีนกลิ่นเกษกระจ่ายจร	เจ้างามเบืองปฤษฎางคพางพิศวง
เจ้างามทรวงดมภ์ทรงอนงค์ดมร	เจ้างามถิ่นเทียมเทพกนิหร
เจ้างามกรออดังงวงเฮอร์ววรรณ	เจ้างามนัณักขาน่ารักหนอ
เจ้างามดอชอเอดบางเหมื่อนนางส่ววรรค	เจ้างามเพดากดกัถ์พิพรรณ
เจ้างามบาทจรจวิตรจิตงาม	เจ้างามดมภ์อมพริ้มพริ้งยังนางมนุ
เจ้างามดุดอยฟ้ามาด้งดงาม	เจ้างามอดมภ์ดกัชณานาม
เจ้างามยามประจงจิตกรัษกราย	เจ้างามคักดีดมภ์บุรณประยุรยศ
เจ้างามหมดประมณญส่วาศพิมาทหมาย	เจ้างามจริงทักดั่งส่วรพดั่งบรรยาย
ชื่อบัวบานกดับชยายหมายนามเฮย	๑๖ คำ ษะ

๖ ๕ ๖ ๕
กลบทตงนชอฉตวรสามชั้น

๑ หวดสวาค โหยถวิต โหยสวาคหวด ครวญคนึงคเนนิกคนึงครวญ
ใจเศร้าไศกแสงตำสรวญ ไศกเศร้าใจ เอ๋ยออกไอ้หวังวิตก ไอ้ออกเอ๋ย
ไฉนฤๅนี้จึงเฉยนี้ฤๅไฉน ไกลสถานที่สถิตที่สถานไกล แค่นใจ
เจ็บด้วยอาไธยเจ็บใจแค่น ประจักษ์จริงทุกขด้วยหญิงทุกขจริงประจักษ์
แสนสุดรักโนมนุชรักสุดแสน แดนดินแผ่นภพดินแผ่นดินแดน
อนงค์นวดโฉมไม่แม่น โฉมนวดอนงค์ ดาร์แดงแรงรักแรงแดงดาร์
ประดังค์ลมจงดมานจงดมประดังค์ คงคำสัตย์ที่พิราดัยคำคง
ดวงดินพ้อมได้จึงพอดินดวง น้อยเอ๋ย ไอ้พิหวังเซยไอ้เอ๋ยน้อย
สรวงดังเวยพราพร้องดังเวยสรวง บวงบนทวิพิ ใครไม่รับทวิพิบนบวง
ทุกขรทมกรรมทวกรทมทุกข เจารักพ้แม่นเหมื่อนที่พริักเจ้า
ศุขสำราญเราเราสำราญศุข ลูกเพดิงวาคอยากจะดับวาคเพดิงตุก
ทำเนียบทำนุชอฉตวรสามชั้นเอ๋ย ๓๔ คำ ษะ

๖ ๕ ๖ ๕ ๖ ๕ ๖ ๕
กลบทตงนชอฉตวรสามชั้น

๑ สรวงดังวณควมิตรดังดังวณสรว นานคนึงเสน่ห็นวดคหนึ่งนาน
ทวิทุกขเหตือที่ทวนทุกขทวิ ไศกถวิตกนเทวดศถวิตโลก
พ้ห้างนึ่งต้องวิโยคด้วยห้างพ้ ปักว่าปานประมาณไว้ได้กว่าปี

แด่สุดที่จะพำนักนี้สุดแด่ ทุกวันโหยมิได้ห่างว่างวันทุกข
 แน่หมายศุขฤาไม่ได้เหมือนหมายแน แปรปรวนรักสัณคนวณก็ปรวนแปร
 ใจระกำกตแต่ระกำใจ คิดเรื่องสารมาให้ทราบในเรื่องคิด
 ไฉนควรวนวลไม่คิดเหวนควรวน ไฉนข้อผิดคิดเคืองที่ข้อใด
 มาว่าให้เห็นจริงสิ่งว่ามา มาทเหมือนบุญน้อยไถลไม่เหมือนมาท
 หาหวนเคว้าเปด้าดวาคเฝ้าหวนหา ราเวศสิ่งลวาค้น้องต้องเวศรา
 ภาทรวไถถนวลชาติน่าอย่าไถถภาทรว ดองดมเริ่มร่นแรกขอดมดอง
 ดมคั่น้องขอให้ต้องใจน้องดมค รักจงเหมือนใจพิบลงเจ้าจงรัก
 ตรงดองเราให้ประจักษ์แต่ต้องตรง หมายมันตราบศิวะโมกพมันหมาย
 ประสงค์เค้นห้อยารุหน้ายเส้นห่ประสงค์ ยงเยี่ยงกลอนเรียกมึงกรคายแก้วยง
 ต้องข้างตรงลัดคัศแคว้น้อย่างเอย ๑๔ คำ ษะ

กลบทตั้งนี้ชื่อสิ่งทอเล่นหาง

๑ แล่นรักหนักฤาไทยใครจะลุ่ม นอนกลางวันฝันเห็นเจ้าเฝ้าดเมอ
 ดมเฝอยเนตรเขม้นเห็นแต่เงา ด้ากัญจิตรคิดว่าน้องย่องมาแอบ
 เห็นฉับแวบเดินมาตุรู้ว่เส้า นึกสเทินเขินคิดผิดแล้วเรา
 ดลตทรวงง่วงเหงาเคว้าไศกโทรม คิดถึงนุชสุดจะห้ามความวิตก
 ให้ร้อนอกตั้งเอาไฟได้ฮื่อโหม ถ้าเลวี่จดมอารมณ์หมายว้ายทุกขโทม
 ได้ไชยโถมชอบขึ้นร่นรรวย จะเกอภักตรเปนคักคัศรัตชุนมาก
 ประดาซากยังอู่ล่าห้หาได้ด้วย เขากยังไมยินเยอนเอนโษษรูดวย
 เอาใจช่วยคิดข้างได้ไปเปด้าเปด้อย คนก้ใช้ไปหตายเทียวเทียวสวณลื้อ
 ทำน้อยฤาให้ด้าบากยากใจเหื่อย ร้อนแต่เราข้างเขาเย็นเห็นหนึ่งเหื่อย

ฉะช่วงน้อยเนยรักชกียักยาว

แต่พิณเพลงแกดังเชือนเดือนหยาดนิต

เฝ้าพูดผัดถอให้เพิ่มเกินหน้าหนาว

แม่นมิใช่ใครไปบังพังข่าวคราว

จะแกดังกล่าวกลีบคำว่าพาไล

โบราณว่าดักลอบชอบหมั่นกู่

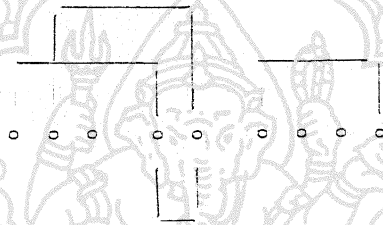
เป็นเจ้าชู้นั้นชกียักเยียดจะโอ

กลอนเพลงนี้ไม่บังคับรับเอกโท

ช่อว่าโตเด่นหางอย่างนอย

๑๕ คำ ชะ

กลบทตงนชอรรลอกแกวกระทบฝั่ง

๑ โอ้แสนรักโอ้ศักดิ์เราไม่เท่าถึง

แล้วมาทศวาค์หมายมีวายนึ่ง

ถึงนอนอิงแล้วนั่งอิงว่าพึงเพียร

ช่างทุกขพิชาดที่ผู้เป็นคู่คิด

ก็เพราะมากำพร้ามิตรคิดหันเหียน

ดังตกชดถนชายเหมือนน่วยเวียน

แสนทรนถ์ทนเพียรเวียนศกย

แต่เห็นพาเหี้ยยหาฝั่งยังดิบดัว

เปลี่ยวใจหวิดเปด่าจิตรหวิหวิหกระหาย

ทุกขช้ายังทุกสิ่งยากยังมากมาย

ให้นึกแต่เห็นแนศายด้วยหมายเกิน

ชอดใจขอได้จงองค์เมษดา

ช่วยชุกักตรเชญชกพาข้าเหาะเหิน

ชนนาได้เข้าในแดนแผ่นดินดิน

ไม่ควรซ้ำเหมือนซ้ำเชญอย่าเนิ่นนาน

เมื่อคราวร้ายมีใครขอช่วยลือชัก

ให้ดำเร็จให้เสด็จรักสมัคสมาน

ได้การแนได้แก้หน้ามาว่าวน

ช่วยเทียบลือช่วยถือถาวรกรกำบัง

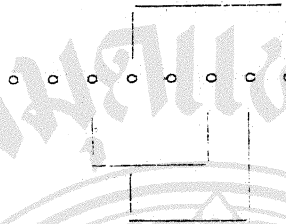
ขอบคุณถ้าชอบคำเห็ดที่เกอหนุน

จะยกข้อจะยกคุณมาแต่หลัง

คำกล่าววรกิตกถอนไว้ให้จรั้ง

รตลกแกวกระทบฝั่งตงนอย

๑๒ คำ ชะ

๑ จะเหิรห่าร้างรักสมัครสมาน ทรวงสะท้อนถนอมจิตรวาทิตวาทานู
 แล่นส่งสารสุดสุดวาทะจะคตาคะคตาย ตระกองเคยเชยโฉมประโดมประเด้า
 ยิ่งไศกเศร้ราทรวงระทวยระหวยระหยา จะจากจรอ่อนอารมณ์เดี่ยคมเดี่ยคยา
 ส่งสารสายสมรมึงยังนึ่งยังนอน จนเวดากากะเหว้ากเว้ากร้อง
 เดียงแซ่ซ้องภุมวิ้วหวัดอ่อน ทั้งแต่งทองดั่งไขอำไพอำภร
 ศศิธรอ่อนอับพยัมโพยม ยิ่งเลี้ยวทรวงดวงฤกษ์ทั่วเทวศ
 นิเอนเศศกรรมเคยจากเชยจากโฉม พดางรับขวัญนุชน้องประดองประโดม
 อย่าทุกข์โทมนัศจะจะระจะรา ไฉนยังหลบถับขวัญรักดำนึกจำเนียร
 จะว่าเรี่ยกร่ำไร้องให้ร้องหา จะแฉเหี้ยวเปลี่ยวอรุณิจจะนิจจา
 จะอาทวาล้นทวี่ทุกวี่ทุกวัน ผู้ใดหนอกอจะเมี่ยงมาเมี่ยงมาบ้าย
 ให้เหือดหายคลายร้อนช่วยผ่อนช่วยผัน แต่คว่ำครวญหวดกหนึ่งรำพึงรำพัน
 จนดูริยัณห์จะดั่งว้างนภพางนภาพา แล้วลบล้างสิ่งเดี่ยตะเหี้ยตะห้อย
 อย่าไครกสรวัยเศร้ราอุระเดยนะเดยหนา ออกจากห้องหมองสวาทดีจะคตาคะ-
 คตาค. ดงเคหาให้คิดเดี่ยจิตรเดี่ยใจ เติบประเดี่ยวเหี้ยวหวดถึงดั่งด้วยยัง
 แล้วหยุด ป่านนั้นชจะคั่นผวาจะคว่ำจะไขว่ นิราศนางอย่างนัพรพไร
 ให้นามไวช่อสดับดั่งบงเอย ๑๖ คำ ๖๖

๑ รันรนรวรินหอมกลิ่นเฒ่า วนนชรศรศัประทินเหมือนกลิ่นเฒ่า
 ยุพาพพนเฝ้ากระคัดยวัญ จวนใจใจจงจำนงพิศ
 ศวงหวังหวังคิดประคองขวัญ เนตรไม่วายวายทุกขทุกวันกรร
 แดงลวดลวดหวั่นกระมลโถม มนัศหนักหนักใจด้วยไว้ที่
 จะพึงภาพาพิไปเชยโฉม เฉดลัดกษณดักครวญแทบชวนโถม
 ทรุดด้วยนางนางไม่ไหม้ในเวียนนำ ดำราเรื่องเรื่องร้อนมาวอนสาย
 ส้มรหมายหมายเมิดเล่ห์หน้า คัญคอยข่าวข่าวก็เดือนเอนอำทำ
 วดยั้งเวียรเวียรว่าจวนจัน คณาหาหาผู้ช่วยอด
 หนนกลัดลัดแต่เห็นแต่ดิน ขุกกับฟ้าไธ้อาอาวณวินย
 ญายังดินดินโดยอาตุรวง ลุดาไอ้ไอ้ไหนจึงไม่เห็น
 อกพิเป็นทุกขทุกวันไค้กคัดยลวง ลังเวยให้หัวให้หัวเจ้าเขาหลวงบวง
 บนให้ดับดับทรวงร้อนรันทน ทุกขในครังครังหน้าอนาถอนิจ
 จาเอ๋ยคิดคิดไปก็ยังต้น เทห์ทมมตรมตรจิตรณคิตคน
 เดียวดออกฤาฤาทรนทรายทัง ล่องช้างอย่างอย่างไรไฉนจะ
 รู้ว่ารับรับชระตามเคยดัง เกตมามาพิปรายคตยักัง
 วดกถยัตถังคตงนเอย ๑๖ คำ ษะ

๖๕๕ ๕๖
กลบทดงนชอตรพพรพรรณ

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

กำหนดอักษรชำนวนวรรคตามอักษรจำที่ไม

๑ ตั้งเวชจิตรเอ๋ยจิตรจิตรเราหนอ ไม่เจียมกายกายแก้ทำกายตรกอ
 ดั้แต่ก้ออดก้อก้อเกินนัก เทยล็บล่าวล่าวล่าวที่ล่าวล่าว
 เห็นรูปรวรวันรวรล่าวรวรนัก ภอณิกัทรพบภักทรประดาร์ภักทร
 เวียนถามทักเขาไม่ทักขึ้นทักทาย อันแสนทุกขทุกขด้วยรักทุกขหนักหนอ
 อ้ออ้ออ้อใจอ้อหน้าใจหาย ไม่ลุ่มคิดเหมือนคิดคิดแทบตาย
 คิดถึงกายช่ายกายด้วยกายเกิน จึ่งห้ามใจว่าใจอย่าใจจิตร
 ไม่ควรคิดก็อย่าคิดจงคิดเขิน ไนยตาเอ๋ยอย่าต่อตาตาจงบิต
 อย่าเผดอเพดินไม่ควรเพดินอย่าเพดินแด หน้าซังปากหนอปากช่างปากล่าวาง
 ไม่ว่าบั้งไ้บั้งบั้งเดยแฮด จึ่งห้ามหว่าหอย่าหแฮ
 เห็นล่าวดล่ด้อยงล่ดมิได้โย ถึงจจะร้ทำไมร้ออย่าอดร้
 จงนึ่งอย่อดอย่อย่งได้ เออบัญญัติมาเปण्याเข้ายาไว้
 ไม่อดได้ยั้งได้จะได้อาย มีใช้หนุ่มอย่าทำหนุ่มหนุ่มจะล่าวอด
 ไม่ลุ่มควรค้ควรอย่าควรหมาย กำหนดบทหมดบทบทพิปวาย
 ชอตรพพรพรรณรายหมายนามเอย ๑๔ คำ ๖๖

๖๕๕
กลบทตงนชื่อนาคราชแผดงฤทธิ

๑) ทุกเช้าคำกำคำรวณญจนถึง รังใจทุกขณกจิตรกิดคำนึง
 ฐังคณางอย่างประหังจะคดงโคต ใจเค็ดมคดมกตมอรานิทราตริก
 นึกโคกตรองน้องเฮยฮักด้วยเหตุไฉน ไคเห็นน้องเมื่อนนคิดหวนใจ
 ใครว่าเจ้าจึงมิให้พเกิดเคียง เพียงกลาชนดวยไตชเป็นทพง
 ปิงเทียมพมแต่ชงถึงชนเคียง เียงคำดัดยดัดรักอเด่นพอเพียง
 เียงฟาดพนหม่นเมียงเข้าวัดวา ข้าหวังไว้ไม่เอาจาในกระจก
 พกกระจอยหยังกตอชเกียหวญา ตากยถกตอย่างนัยอมมมา
 ย่าหมายเมืองนริยทาตุ้ดาจันทร ดันดานเจ้าเมามุ่นทำบุญเดิมอ
 เรอบ่ายมองจ้องเจอกกงณิน กนเข้าชองตองตะทางดวยรางวัล
 ดันดวนไม่เวียนหันออกหาทาง อ่างหงษทองชองหนามให้งามเช่น
 เห็นเงอนโคมเคียดจะเด่นเดียนปักหาง ตางเปิดเหตุจึ่งให้ฝนเช่นนั้นนาง
 ช่างนึกชนางรคางรักไม่วอคิด มิตรร่วมใช้ตายดวยกันมาพถันเจอน
 เหมือนแผดเจ็บโรคเรอนที่เหลื่อปิด ผิดต้นบ่างอย่างว่าปาราชิต
 นามนาคราชแผดงฤทธิคดียากเฮย ๑๔ คำ ๖๖

๖๕๕
กลบทตงนชื่อนวพนหลัก

๑) แคว้นเห็นมิได้วันถวิศหวด
 ครอบงมถึงนวดน่านนีกคณิงน่าน

หวดโหยหาทุกทีวาทวิศรวณ
 นานเนิ่นเกินกว่าปีไม่มีชอง

ช้องช่วยรับประทับประคองสมุทรมาน สมนามิตรสนิทน้องช่วยครองการ
 การเห็นนานตามเดือนก็เบือนไป ไปหาผู้รู้ทำนายช่วยทายเคราะห์
 เคราะห์ก็คืนจำเพาะอาเภทไฉน ไฉนนางหมางสวาสดีประหลาดใจ
 ใจจะขาดเสียด้วยรักประจักษ์ความ ความที่หมายกตายนั่นไม่เหมือนคิด
 คิดน้อยจิตรห้ามใจไม่พั้งห้าม ห้ามก็เหมือนเตือนให้กลัวพยายาม
 ยามเช้าเย็นไม่เว้นความทวนควาย วายทุกข์ใจได้เห็นหน้าปฤษาพี่
 พี่ก็แต่ห่วงวณันให้เกินหมาย หมายไม่สมอารมณ์ประสงค์เห็นคงตาย
 ตายด้วยรักหักไม่หายวายหลังคาง คางนั้นขลุ่ยยังกำดังรัก
 รักจึงเลี้ยงเลี้ยงดกษณให้มาถึง ถึงเคืองเขญเป็นแต่ใจอย่าให้อิ่ง
 อิ่งไปถึงเห็นอไถนั้นไม่ควร ควรปรานผู้ทมิ้งบำรุงรักตร
 รักตรภอพันคนเขาถักด้ารวญถรวถ ถรวถถึงไหนไหนก็น้องจะหมองนวด
 นวดเอ๋ยควรเห็นแก่หน้าที่ว่าวาน วานนุสรณ์ตามให้งามยศ
 ยศให้ดังงามเท่าเขาอดาน อดานของครองดัดยบัตติญาณ
 นักรบรณเรียวกว่าวณันหลังคาง ๑๖ คำ ๖๖

๖๖ ๖๖ ๖๖
กลบทดงนชอพนพาน

๑ จิตรแห่งแจ้งในใจนักจิตร มิตรเขื่อนเหมือนไขไม่เช่นมิตร
 เบือนจิตรบิดจากปากใจเบือน หนักทรวงห่วงดวงดาราณดื้อหนัก
 เหมือนจิตรมิตรจกมกจิตเหมือน เพื่อนใจไม่เจ้าเฝ้าเจอนเพื่อน
 ชายเดือนเขื่อนคอบขอบแตกชาย จิตรเค็รเจ้าเข้าจำโคกจิตร
 หมายค่างหมางคิตมิตรขาดหมาย คลายแล้วแค้นแล้วเกล้าเดียวคลาย

นางร่ายหน้ายวระเนาะฤทธินาง	รักชั่วเช่นวันเชิงรัก
หมางรักตรมกัณณมอมณิพหมาง	วางจิตรวิดใจไหวจ้าวาง
ดับเห็นเด่นทางดาวให้ดับ	คิดวันคืนร้างคางเรื่องคิด
จับผิดจิตรเพียรเจียนพึงจับ	รับหน้าวันรักให้รับ
เกินนักกับน้องก้องนักเกิน	ช้อยช้อยขึ้นขึ้นออกช้อย
เขินร้าวชาวรักร้างเขิน	เชยขึ้นขึ้นขึ้นเคยเชยขอเชย
มิตรเหิรเมิดหายหมายเห็นมิตร	เคียงรักครัดกพบหุดบภอเคียง
บิตแด่ร้างแบ่งเคียงเบี่ยงดับิต	คตินางคางเนินเกินนางคิด
ลักชิตติดชมตมชายลัก	ชามนวลควรวหน้าชายนหน้าชาม
หักเด่นเห็นงามห้ามเห็ดหัก	ยักถ่วงยาวกตชอนย่อนถ่วงยัก
เฝ้าผูกรักผูกพันร้านช้อลารเอย	๓๖ คำ ชะ

๖๕๕ ๖ ๖
กลบทดงนช้ออักษรดวน

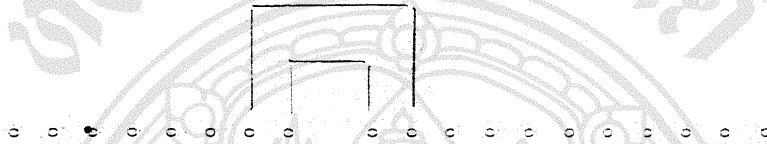
เฉพาะกับให้ไม่วรรคละอักษร

—
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

๐ มมิตรไม่เหมือนหมายมาหมายหมาง	จับจิตรเจ้าจริงเจียวเจ้าจ้าวาง
รักฤวอแรมร้างเรศราโรย	คิดคำเคื่องแค้นคำคำคนคด
เห็นเห็นเหียนเหียนหดให้หวดโหย	ไอ้อกเอ๋ยเอ๋ยออกไอ้อกโอย
ช่างชมโซยช่ายเชื่อนเช่นเชิงช้อย	ดูเด็ดดวงแดดดินได้โดยด่วน
ดั้นลื้อลื้อดั่งดั่งไฉยลื้อได้ลื้อ	ทำทบทวนเทียมเทียบทบทวนท
กับเกษแก้วกากกักกักกัน	งามงอนงอนงามงามงำเงื่อน
ยามยมแย้มแย้มเยอนแย้มเย้ยหยัน	จับจิตรเจิมใจจริงเจียนจันทร
กตาดกตณกตณกตณกตณกตณกตณ	แบบบัวแบ่งบานแบบบั้งเบี่ยงบ่อน
จัดเจนจรจนจกจกใจเจียวเจ้า	หล่อนเคยเหลิงตึงตึงหลงแล้วลาดเตว
เหมือนมัวเมามังมัมมิตรมมมือง	ณโฉมฉายเฉียดฉาดเฉียดฉาวโฉ

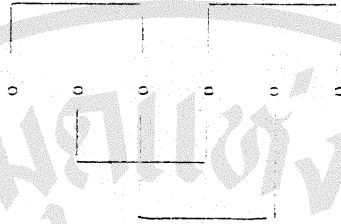
๖๕๕ ๓ ๖

กบฏท่งนซอภาคเกษตรกรรม

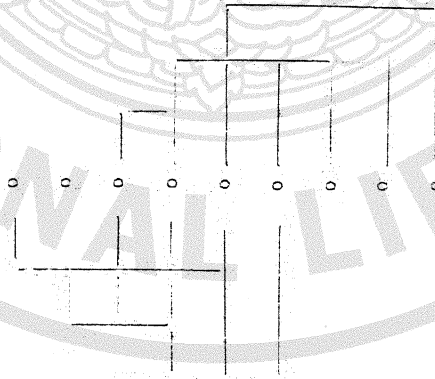
แล่นก่าคัดเพราะด้วยมิตรกิดทดแทน
 รำทรวงล่องมาสายแสงนอยหน้า
 หน้าใจดีที่ใจมิเจ็บจำ
 คมเหลื่อเช่นเนืองดังต้องหนาม
 ถมทับอร่าน่องเป็นหนองกรม
 ดอนตามใดด้วยน้องไม่มีจิตรแห่ง
 หวลหันประชันพุ่มเคยควร
 กตวกรงใจพนางอย่าหมางจิตร
 ชั่วช่อช้เช่นนไม่พินพว
 ใจหมองนักด้วยรักพิณพิเชีย
 โฉนนิมกถืออวยว่าพลอยไป
 เกินกาทนกแตณดอภณพ
 เห็นห่างไกลตาไโดยรักชอชักเชิญ
 นุชเด่นหวังจะฝั่งชั่ววิตรฝาก
 ดุดที่ว้างพจมานด้ารลุ่มมุดิ
 ๑๖ คำ ๒๕

๖๕๕
กลบทตงนชอกบเตนสามคอน

๑ เจ็บคำจำกัดจิตตชวย หลงเซยเลยมชมชวย ครอบด้วย
 รวนก่อนว้าว แล่นแ่งแล่นงอนลั่นเงื่อน มักกตยหมายเกดิอนเหมือน
 กถาว ภาว่อนหล่อนแ่วแล้ววาว วิชาวราวข้องร้องคำรน เห็น
 ร้ายหายรักหักรั แล่หล่หุ้มลุ่มหน เหลือซ้อนหล่อนซ้ำดำชน ใจ
 คิตจิตตจนตายน ลัดถวิลลั่นหวังดังวาค์ แก่นมิตวคิดมาทชาตหมาย
 รืออรืออับรับอาย คนร้ายขายรอยคอยราญ คุล้วยด้วยลุดคุดจั่วว
 ร้ายชั่วร้ายว้าวฉาน หมายน้องหมองหน้ามานาน เริงจ้านชาญจัตต
 เจน ฉะนางช่างนาตชาติหน้าแ่ง ลัดดีดั่งตังตังแ่งเด่น สั้นหวัง
 ดั่งเวศ์เคศ์เวอร์ พิกัดเกณทกบเตนเซ่นเอย ๑๒ คำ าวะ

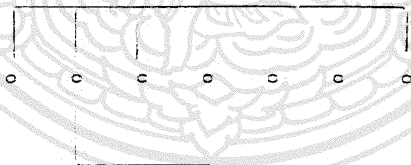
๖๕๕
กลบทตงนชอกบเตนสลกเพช

๑ เจ็บเริ่มห่างจางรักให้ใจเริ่มหวด แรมไถทหน้าราไถตนางห่างกถิน
 นวด ละพิเคยเตยพิควรวัดวันพิคั่น ไม่ควรทั้งมั่งชาตห่างหมางข้อทุกข
 ข้อนอกสองข้อ ไข่คุชทุกข ไข่แสน ก่อนเราทำกรรมเราแท้แก่เราแทน

โศกเหลือห่วงทรวงเหลือแน่นแน่นแล้วนาง นึกยังหวอดหวอดอยู่ห่างนางอยู่ห้อง
 หน้าจะมีวันหวอดจะหมองน้องจะหมอง เชนมอาศน์ชาคชุเอี้ยเคยล้าอาง
 เน้จะรวนหวอดจะร้างนางจะรา กอบทำอดกถกถกนินทอระ
 นางอยู่ห้องน้องหยิ่งเหตเนตรยลหา นานวันภูกนีกวันด้นนับเวลา
 โหยภักตราหาพี่ร้างห่างภิรมย นวดเคยแอบแนบเคยอ่อนนอนเคยอ่อน
 ต้องจะชุ่นสุญใจใช้ได้จะชม คิดได้เชยเคยได้ชุ่นคืนได้ชม
 แก่นแค้นทกชชกทรวงถมคณศรทง ทกชจากวอท้อใจร้อนถอนใจจริง
 แนบกันต้องร้องกันดังนักรรแสง เก้อโศกรักภักทวต้องเรียงเพียงด้นแรง
 เจ็บคาไถใจขาดแหดังแจ้งขอตา นวดจะเศร้าเนาะจะล้านางจจะชุ
 โศกขาดทั้งดั่งชอทุกชชคอยท่า เหลียวเนตรแต่ถนึ่งของดั่งหลังนาคา
 นึกช้วน่านช้วนาคมน่านชุ่นวัน เจ็บใจร้อนจจะดั่งว่าจำต้องร้าง
 เน้นจะห่างนางจะให้ไหนจะเห็น เรียมวิโยคโรคแหวเย็นเรือนว่างเย็น
 เรียกกบเต็นตักเพชอย่างน่อย ๑๖ คำ ชะ

๖๕
 กอบทงนชอกบเตนกลางสระ

๑ หมายถึงมิตรเขื่อนไม่เหมือนหมาย อายจิตริอิดใจด้วยได้อาย
 นึกหวอดหวอดหายแต่รายนึก หวังใจไว้จจะจำนางหวัง
 ตรึกหมองตรองมั่งไม่ยังตรึก คึกจิตรคึกคึกเจดดังเพดคึก
 ยามเย็นรณดึกนีกทุกยาม เห็นจากหากเจ้าเฝ้าทำเหิน
 ชามมิตรจิตรเมตจั้งเชินชาม ทรามชมตมเชอไซเนอทราม
 เชิญคอบชอบตามเนอความเชิญ รักเจ้าเราเจอดด้วยเหตอรัก
 เชินจิตรคึกจักจะชกเชิน เมตภักตรตักพบเฝ้าหอบเมต

เมื่องพมิเฐ่ทันทำเมตเมื่อง

เทียงลัตยัตตซอพอถอเทียง

คำลัตยัตตเทียงไม่เลียงคำ

ข้าใจใช้จิตรที่คิดข้า

ช้เทญเชญประณัมภักซ์ข้า

หมจุมแจ่มจุมหวิหม

ชาตรีเข้าทว้จะบุชา

หาบทว้แห่งบรรณท่านบัณฑิต

เพื่อไฉนนามกาตช้างนำปรากฏโดย

ฤๅแค้นเคืองเรื่องไฉ่สิ่งไรฤๅ

เพียงเขี้ยวเขี้ยวโอรุณงโปรดเพียง

ลิตทลถณศาตท้าวเจ้าศักดิ์ลิต

จำตจนได้ไปประจำ

แก้วทองกองถวนแต่ถวนแก้ว

ภูษาผ้าแฉ่แพรชมภู

ลักรถถ้าวถ้าวกลอนถวนถ้าว

ช้ชอกบเต็นกตางดระประทุมมา

๑๖ คำ ๗๖

กลบทถนช้ชอกบเต็นคอบหอย หรือ ๑๖ คำ ๗๖

๑ คิดยั้งแค้นยั้งแค้นยั้งคร้เดียวทรวงหมอง เหตุมิวรักหักไม่วิ่งถึงทำนอง

ไม่หวังหน่ายหมายว่าน้องน้ำใจเดียว

คู่สนิทคิดเล่นหยนอมหนัก

ไม่นึกร้างหมายใจรักดีก็ประเดี๋ยว

แท้ว่าช้ชอกบถ้าวลัตยัตตจริงเจียว

นานรู้ดีก็รู้เดียวดีเดียวการ

ลุ่มเหมือนคำข้าเหมือนช้ชอกบถ้าวว่า

โศคนถนเนอช้ชอกบถ้าวหน้าลัตยัตต

ใจของหญิงจริงคงยับยับประมาร

ปราชญ์มักเทียบเปรียบเหมือนธารชดาโดย ถ้าอ้อมที่ผู้มาว่ากาชาว

คำที่ถ้าวช้าวที่ถวนถวนช้ชอกบถ้าว

จัดว่าหญิงจริงว่าอย่าให้เชื่อใจ

แนจะถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน

แม่นจรักมักจักร้างพถนจจถน

ดูเร็วเหมือนเดือนแรมมีดชมุกชมว

ช่างถนช้ชอกบถ้าวช้ชอกบถ้าว

เชือกดัดมกลมดัดดัดดัด

รักฉันทผดถนัตตัตตารา

จนตามภาพจับฉัฏญพนนภาภาค

สัญญาทางดินแดนทางดวงอ โฉนไทย

แห่งเหือดถ้อยหายเหือดแห่งชดาดิน

ขาดขอเกดียดเคียดขอโกลไม่อาวร

จำนวนกดำนากดอนอักษรเต็น

กิตติคุณบรรณานุกรม

๓๒ คำ ๗๕

มาราร่างหางวัดภิรมย์ชม

เพราะเงาจึงหวังจะฝากชีวิตมิตร

จะถนอมเป็นที่สถิตไทยใน

จะกะไรพิภพอได้ประโดม โดม

เห็นเป็นน้องครองด้ยดำรงตรง

ออกอวเฐงเฐนถ์นคชค

กตณฺทกํ ไบบวกตฺวํติงจฺริง

๒๒
ยดกตนาทางพรางหน้าผา

เปรียบเทียบกับสมรรถภาพที่ตาย

๕๒๒
 มาทวาคณาเวาเลียรฐ
 ๓๓

อ้อฮอพอเป็นครเพราะหล่อนสอน อันล้นชาติถิ่นชนช่ออันวร
 รักมักช่อนด้วยรักรควาจา ได้ไฉนเป็นเช่นชนนางอย่าง
 เมื่อเมื่อพบพานบ้างข้างน่าหนา ผู้รักท่านแต่งเป็นตำรามา
 เรียบร้อยว่าอักษรถึงวาค์เอ๋ย ๑๔ คำ ฑะ

กตปตงนชอกวางเดินดง หรือ คิงเคเดน

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

๑ ออเอ๋ยออกประหาคจริงซ่งหนึ่งเคย โอ้อเอ๋ยผิดคิดไม่เห็นจะเป็นเลย
 เลี้ยคายเอ๋ยที่พี่เคยส่งวงงาม นิจาเอ๋ยมิได้หมายจะหน่ายจิต
 ส้มรเอ๋ยใจเป็นไรคิดเป็นสองสาม เจ้าพี่เอ๋ยลื้อล้าห์พยายาม
 น้อยเอ๋ยงามแล้วฤๅน้องทำหมองเมิน แนนางเอ๋ยสัญญาไว้อย่างไรเล่า
 เจ้าเอ๋ยลืมไปฤๅเจ้าจึงห่างเหิน ครวงนเอ๋ยฤๅว่าประทุระเพดิน
 เจ้าเอ๋ยเจ้าเห็นเนิ่นทพคอย ออกเอ๋ยแฉวงผลึกเป็นพิศม์
 เลี้ยคายเอ๋ยป่วยการคิดมาคิดลอย น้อยเอ๋ยเตือนก็แต่เมื่อนคบิดคบอย
 นางเอ๋ยคอยข่าวหายหลายวัน นชเอ๋ยนชแม่นวามทชชวาง
 เจ้าเอ๋ยพร้องเกิดอย่างพรางชอคำชน ยอตรักเอ๋ยพี่ไม่หวังวังแก่น
 เจ้าพี่เอ๋ยจะทำขวัญดรรพดังงาม ออกเอ๋ยซึ่งช่อนเงื่อนเมื่อฝากแฝง
 นางเอ๋ยแหงใจเจ็บดังเหน็บหนาม เจ้าเอ๋ยตรองเกิดอย่าหมองประมาณ
 ความ น้อยเอ๋ยงามไหนก็ตามจะหาฤๅ ส้มรเอ๋ยพี่ว่าหวังให้ยังคิด
 ออกเอ๋ยควันนั้นจะปิดมิตอยู่ฤๅ คนเอ๋ยอันที่จจะค้นปดล่องมือ
 เจ้าเอ๋ยเจ้าเขาจะภาภระมังนาง น้อยเอ๋ยพี่ว่าด้วยลุ่มจริต
 เออเอ๋ยผิดก็ควรผ่อนให้หย่อนบ้าง น้อยเอ๋ยพี่พิศม์ยังไม่ว่า
 จึงกล่าวกตทอนวอนเป็นกวางเดินดงเอ๋ย ๑๖ คำ ฑะ

๒๕๕
กลบทตงนชอครอบจักรวาล

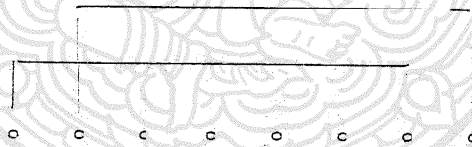
๑ ขามจิตรคิดข้อหมางรคางขาม ความจริงใจนี้ในจึงแห่งความ
ควรจะถามไ้ไม่ถามกันตามควร ฟ้นางแกดังแปลงเรื่องให้เคื่องพี
สัตว์ดชีกชกกันเสียได้ไม่ไ้ส่วน จวนจะชนนางมาคินให้รั้นจวน
ข้อด้านวนฟ้นางอย่างนี้ข้อ เชิดแต่ชวกลัวแล้วพดแต่เชิด
ขอเดี่ยเกิดหนะอย่าพ้องน้องได้ขอ ภาทฤๆให้ออชิงข้างฟ้งภา
ดังพวกหนึ่งนำจอ้ออโด่งดัง โฉนจึงไม่แจ้งน้องว่าหมองโฉน
หวังอย่างไ้รน้องจะให้ได้สมหวัง ชกกันไม่เหมือนรักอย่าชกชก
คิดหน้ามั่งหลังหน้อยค่อยได้คิด จับเท็จจริงตั้งโตตั้งใจจับ
ผิดข้อดบฏาข้อแจ้งจงแจ้งผิด มิตรน้องทราบดีความเชิฏคามมิตร
ใครประคิษฐูก่อนกอนนั้นนั้นคือใคร ส่องล้ามครังใจว่าเปนใจต้อง
ไ้ไหนชช้นอื่นของน้องอย่หนองไหน ใจช้อก็อว่าฟ้นางใจ
การไ้ไม่นานปานใดดีเสียการ แหนงใจจิตรชนิฐบ่างอย่างเรียมแหง
หวานหนักก็ก่ดั่งด้วยลมหวาน รานรักเข้าเรื่องกตคนบราณ
ท่านเวียกครอบจักรวาลดวรนอย ๑๔ คำ ๒๕

๒๕๕
กลบทตงนชอนาคบรพรวรท หรือโคตมคิ/ลวรด

๑ ไ้เห็นน้องปองรักสัคคหมาย สัคคมิตรพิศวาดไ้ไม่กลาศคดา
ไม่กลาศคดาทิวาวายเทศครวญ เทวศคร่ำรำฟ้งคณิงนช
ค่านังนานมิไ้หัยคดห้อยหวด ห้อยหาณเมคตาค์เปรปรวน
ก่เปรแปรแต่ถวนเห็นเลือนลอย เห็นเลือนไ้โตใจยิ่งร้อนอาวรสวดดี

อวรวทิตจิตระชาดแต่โคกถ้อย แต่โคกถ้อยฟังดารำคาญคอย
 รำคาญเคื่องเรือรอยเห็นเกินกาล เห็นเกินกิจจึงดิศดสารวัค
 ดารำเรียงเลียงรักอักษรดาร์ อักษรดังตรงถ้อยด้อมมาดย
 ด้อมมิ่งแม่ธำราญอารมณ์ร้อน อารมณ์รักด้อมคิมิตรขอชิต โดม
 ขอชิตขึ้นน้ประโดมภิรมย์ดมร ภิรมย์ดมานเหมือนหนึ่งดาร์ที่ว่าดอน
 ที่ว่าดอนว่ามาด้วยร้อนกระมลทน กระมลเทียบเปรียบค่อพระดอกลง
 พระดอกลงมฤไทยตั้งแต่หมองหม่น แต่หมองให้มิตติไชยช่วยแก้มนต์
 ช่วยแก้ควมวเรียมกลรกาย รก่าเกินเชิญแม่ช่วยแก้ไช
 ช่วยแก้ชุ่นไชใจภอให้หาย ภอให้เห็น โดมนิคอย่าอิดอาย
 อย่าอิดเอือนเบือนบ้ายกระบวนแปลง กระบวนแปลงมยอมม้วยด้วยจริงจิตร
 ด้วยจริงใจอย่าได้คิคคเนนเหง คเนนชดุดจิตรประดิษฐแต่ง
 นามถกลงนาคบริพรรทเอย ๑๒ คำ พระ

๖๕๕
 กตบถดงนชอสารถิกรถ หรือ สารดงนช.

๑ ดั่งดาร์กายหมายมิตรคิดดั่งดาร์ ประมาณจิตรมิตเพราะเชื่อเหลือประมาณ
 เดียดคายการที่คิดเปด้าเศร้าเดียดคาย ดุจจิตคิดว่าตรงคงดุจจิต ไม่
 หมายจิตรเดยว่าใจจะไม่หมาย กตบถคายเกล็ดอนเงื่อนงามความกลบคาย
 สัญญาไว้อย่างไม่ว้ายคำสัญญา ดังเกิดกจิณิดหวังที่ดังเกิด
 วาคนาอาภทหนอวาคนา ให้รับมากดับว่าไม่ให้มา
 นังคอยทาน้อยถาซึ่งให้หนึ่งคอย ยกเยองเรือรอนรักชุกยกเยอง
 ไร้อยใครไปก็เคื่องคนไร้อย กตบรอยเกาเหมือนเต่าใหญ่ไร้อยกตบรอย
 สบที่คอยพลอยประจบก็สบที่ คิดหน้าบังหลังนิตเหมือนคิดหน้า

ภอที่ว้างถึงจะว้างภอที่

เดี่ยแรงพิพิคัมยไม่เดี่ยแรง

ซังแฝงรักจนกระจำงเพราะซังแฝง

เวียนรวังก็เดี่ยแรงที่เวียนรวัง

เช่นหลังเปนจะได้ข้างอย่างเช่นหลัง

ด้ตรนใจไม่ด้จจิงใจด้ตร

เดี่ยศรัทธาครคบคำภาเดี่ยศรั

ท่านเรื่อกว่าด้าวธักรถเอย

ใจด้เฝ้าเข้าได้เพราะใจด้

ดงวนภักตรคิดอ่านดลสังวนภักตร

คิดแคลงจิตรก็ไม่ได้ที่คิดแคลง

ได้เห็นใจสอใจพึงได้เห็น

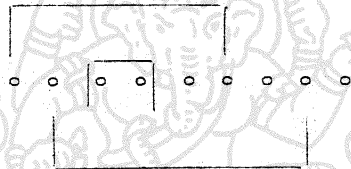
ก่าดงเพดินกระไรเพดินเกินก่าดง

ถึงรักพ้องต้องเปนหนึ่งไม่ถึงรัก

อย่างนี้เพลงแต่ก่อนกลอนอย่างนี้

๑๖ คำ

กลบทดงนชือพระจนทรทวงกลด

๑ โอ้ออกเอ๋ยออกโอ้ออกเอ๋ย

ประคองนุชนุชเคยคู่เคยงประคอง

ทั้งด้องจิตรจิตรไม่จางจิตรทั้งด้อง

เปนกรรมไฉนไฉนส่นของต้องเปนกรรม

มิหน้าพรากพรากให้แค้นแค้นมิหน้า

ในทรวงร้อนร้อนรำช้าในทรวง

เขาหดวงหนักหนักยิ่งกว่าเขาหดวง

ทุกคืนคิดคิดเปนห่วงทุกคำคั้น

จะฝันใจใจทำเฉยเฉยด้ฝัน

ไม่ว้ายครวญครวญด่อนอยไม่ว้าย เพราะญาติน้องน้องว่าตรงหงเพราะญาติ

ใจหมายมาทว่าเนื้อเชื้อใจหมาย กัดบักตายแถ้งแถ้งเบื่อนเชื้อนกัดบัก

กตาย เชื้อนใจคิดคิดร้ายหมายเออนใจ หลายอย่างแยบแยบยดกลหลายอย่าง

คราวเซยขึ้นขึ้นชิดคิดคราวเซย

ไม่ร้างรักรักไม่หน่ายหมายไม่ร้าง

ดมปองหมายหมายไว้ได้ดมปอง

ให้ยากใจใจช้าทำให้ยาก

ช้าทำเชยเชยแค้นแค้นช้าทำ

ทุกชรักหนักหนักพันทนทุกชรัก

บ่าบวงบดบดพว่ำบ่าบวง

น้องเอ๋ยทุกชครวงนนั้น้องเอ๋ย

จะกดินโคกโคกก็แค้นสุดจะกดิน

จนได้ร้างร้างห้องน้องจนได้ อาไธยเหลือเหลือที่พี่อาไธย
 รัญจนจิตรจิตรไซวให้รัญจน สุดครึกแล้วแล้วนุชพี่สุดครึก
 พร่ำหวอดนี้ก็นึกว่าแต่พร่ำหวอด ประมวนคำคำส่นของครองประมวน
 โดยกระบวนว่าพระจันทร์ทรงกลดเอ๋ย ๓๖ คำ ทุะ

:o~o:

กตบพดงนสลับดวงสามชั้น

๑ โอ้ออกเอ๋ยเคยเคียงข้างนางหน่ายแห่ง จำจใจให้หิวโหยโรยเรียว
 แรง กตบกลายเกล้งแปดงแปดองเรื่องรักเรา เหลือดาดักนี้กลม
 นวดหวดหายหอม ครึกครองครอมย้อมเย็นเยียบเงยบงว่งเหว ถ้า
 ดักดอบชอบเชิญชวนย่นยั่วเข้า คดิ่งเคด้นเคด้าเจ้าจ้งจางหมามิตร
 เม็ด ภอณัฏกตรัยกเยอข่มพรมพรายพริ้ง จับใจจริงมิ่งมิตรมัน
 ชันข้างเงิน ไซ้อ้อว่าเรื่องรักชกชวนเชิญ เห็นฮักเห็นเกินเก๋าก่อน
 ค้อนคมคาย โอ้ออกเอ๋ยเคยด้นดะปดะเปิดองปดิด เจ็บจริงจิตรคิด
 เคื่องแคนแหนหวงหาย ยังย้มเย้ยเคยเดียงเดียบเปรียบเปรยปราย
 กตบเกล็ดนกลายหมายเหมือนไม้ไซ้ไช้ นี่แน่้องต้องดอยดิวผ่อง
 ผิด พี่เพ่งพิศคิดคั่นคายออยออย หดงดาดักนี้กหนดนอนกรก่าย
 เกย คำคั่นเคยเวยวายนรวันแรง แรกเรารักจักจิตรใจไถ่ถามท้วง
 หดงดนดวดดวดดอดนพนพเนแผ่ง น้อยหนอนางจางจิตรจากปากปุแปง
 ดำด่างแดงแจ้งโจ่งเจอเก้อเกินการ คู่เคียงควรวนนวนหวดหน้าว่าเว้งวัน
 ชมคชชันชันชอบชังหวัดว่าหวาน ดิมเคยเหลิงเซิงเชื่อนชรักว่าหวาน
 พี่พบพานล่ำลั่งซ้ำจำเจรจา ต้องดักเคื้อนเยื้อนเยียนหญิงกรัง

เกรงโกรธ ทำถือโทษโอรุโอรุอันห่อนหันหา แก่ตั้งกล่าวรดจนวอน
ว่าไว้ให้เฮฮา ได้ดมยาสดับด้วยดมดมดมดมด ๑๖ คำ พระ

๑ ความ แล่นลจรีไม้ ตรีตรง
รัก ร่วมอารมณ์ปลง ว่าน้อง
หนัก เบาบ้านงค ในโทษ นามแม่
จริง ดั่งคำพิพ้อง แก่น้องจงจำ

๑ จวบ จอมถนอมเกล้า บุตรา
ถูก หดบโกธนำถ่า เลียดคอง
ถูก โคมวรยุพา ขวัญเนตร พี่เขย
แม่ อย่าถือโทษของ ชนแค้นเคืองเวียน

- ๑ ถ้ามีการพระราชสงครามข้าศึก ยกกองทัพเข้ามาถึงในขอบเขต
 ได้มา แลมีที่เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรมคฤหาสน์หนึ่ง พระพุทธ
 บาทแต่เมืองดงบุรี เวลาค่ำให้เข้ามานอนประจำของทั้ง ๔ เวน แล
 นายกวด นายจันมีข้อต้องคนเครื่องร่วมกัน เป็นพนักงานพระแสงกัน
 หยัน พระแสงกฤษ พระด้อม พระสุพรรณศรี ผ้าเช็ดพระภักตร พระดำอา
 เครื่องระพระภักตร พระสุคนธ์ นื่องพระบาท ถึงของในห้องเครื่อง พระ
 ๑ เครื่องขวา นายสนิท นายเดื่อหาญ ๒ คนพนักงานร่วมกัน พระ
 แสงดาบไทย พระแสงเขนดั่ง ชารพระกร พระ
 ๑ นายไชยวรค แตนายพลพัน ๒ คน พนักงานร่วมกันพระแสงปืน ๓
 พระแสงดาบยี่ปี่ ๑ พระแสงกระบี่ ๑ พระแสงนากเพลิงเหล็กเพลิง พระ
 ๑ แตนายชั้น นายพลท้าย ๒ คน พนักงานร่วมกัน ชันดรง ผ้าเช็ด
 พระเสโท พระเต้า หม้อดงพระบังคน พระโสดก พระสุธารศรีอื่น พระ
 สุธารศรีเย็น น้ำดรงร้อนน้ำดรงเย็น เครื่องของคาวของหวาน พระสุพรรณ
 ราช หมากกรุดกา เครื่องสำหรับดงพระบังคน พืชผักกวมขาม พืชทอง
 พืชแพร สุนัขหายทองแดง ถาดชุด พระโสดกลูบ พระกตัง พระ
 ๑ แตนายจิตร นายขริวไชยพนักงานร่วมกัน พระแสงหอก พระแสง
 กตังดัดัก พระแสงง้าว ชารพระกร พระแสงทวน ธนู เกาทัณฑ์
 พระแสงกระสุน พระ
 ๑ แตนายสุตจินดา นายเด่นห พนักงานร่วมกัน พระขันชา พระ
 สุพรรณบัญญัติ พระดำครากม พระราชประดิษฐฐาน พระกตฤค พิศมร
 พระสมุค พระกตาดนนวนน เครื่องขวาแต่หีบหนึ่ง พระ
 ๑ ของดงท้ายพระที่นั่งอยู่ในห้องเครื่อง ขวาเป็นพนักงาน ขาวเครื่อง
 ขวา แลเครื่องซ้ายอยู่ในห้องเครื่อง เป็นพนักงานซ้ายเครื่องพระ

ดมฺมุตมีพระอักษร พระสมุทหาอักษรมิได้ พระกตานุฉนวน แดดินดอแก้ว
 ดินดอเกรง ดินดอดำอยู่ในห้องเครื่องนั้น เหล่านี้เป็นพนักงานชาวพระ
 ดมฺมุค เครื่องนมัสการแด่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้างในสั่งออกมาเป็นพนักงาน
 งานเวรรับสั่งได้รับถวาย แดเครื่องจบพระหัตถ์ ดนมพดเรือนรับมา
 ต่อข้างในสั่งให้มหาดเล็กเวรรับสั่งถวายจบพระหัตถ์ แล้วดนมพดเรือน
 รับไปบูชา ๖

๑ ถ้ามหาดเล็กจะเข้ารับเวร ให้รับแต่เวลาบ่าย ๕ โมง ให้
 นายเวรนายจำหุ้มแพรตรวจเครื่องต่อกันรับไว้ให้ครบตามซ้ายขวา แล้ว
 ดับถามเอาข้อราชการเก่าใหม่ไว้ให้แจ้ง ผู้ออกเวรให้บอกข้อราชการ
 แดสั่งเครื่องตามซ้ายขวาต่อกันจึงออกเวรไป ๖

๑ แดให้ หัวหมื่น นายเวร นายจำ หุ้มแพร ฝ่ายคอยรับสั่ง แด
 ถวายเครื่องอย่าให้ขาดได้ เกณฑ์กันนั่งยามๆ คำหุ้มแพรเดว คอยรับสั่ง
 ถ้าแก่ออกมาตั้ง ยามด้ามหุ้มแพรเดว คอยรับสั่งใช้ข้างหน้า ยามรุ่งหุ้มแพร
 เดวคอยรับสั่งใช้ข้างหน้า แดอ่านตรวจถวาย นั่งยามนั้นชาวที่นั่งด้วยทุกยาม
 ครั้นดึกยามให้มหาดเล็กเป่าสังข์ตักกับด้วยแต่ท่มหนึ่ง ขึ้นไปจนดึก ๑๓ ท่ม
 แล้วให้ผู้นั่งยามคอยรับสั่งฟังปากเสียงแเดคอยเหตุการณ์ ถ้าเกิดเพลิงไหม้
 เหตุการณ์เมื่อใดให้กำหนดท่มโมงไว้ ควรจะร้องกราบทูลพระกรุณา
 ให้ร้องกราบทูลพระกรุณาโดยเร็ว ถ้าเสด็จอยู่ที่ข้างในใกล้อยู่ กราบ
 ทูลพระกรุณาได้ ก็เร่งให้บอกเข้าไปให้ข้างในกราบทูลพระกรุณา ถ้า
 เสด็จออกมาให้มหาดเล็กเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทนั้นเฝ้าหน้าพระที่นั่ง ซ้ายพระที่
 นั่งขวาพระที่นั่ง ห้ามอย่าให้เฝ้าใกล้ฝ่ายหลังพระที่นั่ง แดจะเฝ้าใช้สอยใน
 ที่เสด็จออกให้คัดค้านด้วยศอก ให้เฝ้าเป็นอันดับออกมาตามผู้ใหญ่ผู้น้อย
 อย่าให้ผู้น้อยเฝ้าเกินผู้ใหญ่ ถ้าจะถวายเครื่องแด่พระแสงให้ผู้น้อยส่งให้ผู้
 ใหญ่ถวาย อย่าให้ผู้น้อยส่งผู้ใหญ่ออกไปถวาย ถ้าจะเชิญเครื่องแด่พระ

แต่งแตรรับค้อนพระหัตถ์กัณฑ์ ให้จับค้อนเองมาก่อนจึงถวายเครื่องแดพระ
 แต่ง ถ้าจะเชิญเครื่องพระแต่งกัณฑ์ ถึงดับแดพระที่นั่งก็ให้เอางาน
 ก่อนจึงเชิญ ถ้าจะเชิญเครื่องแดพระแต่งเข้ามาถวาย แดเชิญตาม
 เล็ดจ์แห่เล็ดจ์กัณฑ์อย่าให้กัณฑ์คม กัณฑ์ปลายพระแต่งเข้ามาค้อนพระที่นั่ง
 ถ้าเชิญพระแต่งดาบพระแต่งกระบี่ตามเล็ดจ์นั้น ให้เชิญสองมือให้เอา
 คมดงไว้ข้างบ่าอย่าให้ถือนิ้วเดียวพาดบ่า ทุยหนึ่งแบกตามขนนาง ถ้า
 จะเชิญเครื่องแดตามเล็ดจ์ในท้องพระโรง แดเล็ดจ์ออกที่ปูเลื้อยพรม
 อยู่หนึ่ง ให้คุกเข่าคานอย่าให้เดิน ถ้าทรงตรัสสั่งประการใดมิ
 ได้จำเพาะชื่อให้หว่านรับสั่ง ถ้าหว่านหมั้นได้อยู่ให้นายเวรรับสั่ง ถ้า
 หว่านหมั้นนายเวรมิได้อยู่ให้จ่ารับสั่ง ถ้าจ่ามิได้เฝ้าอยู่ให้หุ้มแพรรับสั่ง
 อย่าให้ผู้รับสั่งต้องเกินผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่รับสั่งแล้วจึงให้ผู้รับสั่งไปตาม
 ควรแก่ราชการ ถ้าทรงพระกรุณาตั้งจำเริญให้ผู้ใหญ่ไป จึงไปตาม
 รับสั่ง ถ้าแต่ทรงสั่งมหาดเล็กแถว ก็ให้มหาดเล็กรับสั่งเถิด แต่
 เมื่อออกไปนั้นให้กราบลงสามที คานถอยหลังออกไปจนสุดที่เฝ้า
 แล้วถวายบังคมอีกสามทีจึงวิ่งออกไป อย่าให้ยืนชนในทเฝ้า

๑ อนึ่งเฝ้าแก่จะมั่งราชการตั้งใด ให้มหาดเล็กจดหมายไว้
 แล้วอ่านให้เฝ้าแก่ฟัง ถ้าเฝ้าแก่ว่าชอบแล้ว ให้พิเคราะห์ดูในข้อรับ
 ตั้ง ถ้าเป็นข้อพระราชทรัพย์แต่เนื้อความข้อใหญ่ ก็ให้กราบทูลพระ
 กรุณาตลอดก่อนจึงตั้งไป ถ้าเป็นราชการเบ็ดเสร็จให้ตั้งชาววังไป
 ตามรับสั่ง ให้จดหมายเวรชาววังมหาดไทยเวรกตาทิใหม่ไว้จึงทุกครั้ง
 ถ้าแต่ทรงพระกรุณาตั้งเรียกทรงเงินเป็นการเรือนั้น ให้มหาดเล็กไป
 เรียกเอาตัวชาววังผู้อยู่เวรไปเรียก คอเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติมา
 ถวาย ถ้าทรงพระกรุณาพระราชทานเป็นการบุญ จดหมายรับสั่งฯ
 เสร็จไปให้พระคลังศุภรัตทำตราให้ ถ้าพระราชทานข้าทูลถนองชุดพระ

๑. ข้าพเจ้าให้หม่อมเจ้าเด็กเล็กเด็กมานั้นแหวกแฉ่งมอญข้างใน คบหา
พูดจาด้วยเป็นอันขาด ถ้าหม่อมเจ้าเด็กจะเข้าไปวางพระแสงง้าวฉนข้างใน
นั้นให้ชาวท่งกับแลเผ่าท่งเขาไป อย่าให้เขาไปแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้า
พระแสงง้าวทอดท่งข้างใน แต่พระแสงกระบี่พระแสงดาบทรงอยู่ข้างใน
นั้น เคียงหนึ่งต้องเคียงให้ หิวหมิ่น นายเวร จำหมิ่นแพร เชิญพระ
แสงค้อมัดเข้าไปกราบทอดพระกรุณาฉดออกมาชำระ ข้าพเจ้า
ผู้ราชการชานาด้วยเอามาตั้งนั้น ให้หม่อมเจ้าเด็กพนักงานเทียบคแล้วให้รับ
ไว้ เอาผ้าขาวปิดปากคัศตราประจำฉดไว้ เมื่อเคิมพระคแล้วให้
ปิดตราประจำฉดไว้ด้วย ถ้าทรงพระกรุณาเรียกพระผู้ราชการจึงให้แก้
ตราเปิดองฉดออกแล้วจึงถวาย ถ้าฉดฉดออกแต่เขาที่ฉดด้วยข้าพเจ้า
หม่อมเจ้าเด็กชายชวาเชิญเครื่องคองตามชายชวา แล้วให้เขียนแผนที่
ไว้เป็นอย่างดี

๑. อนึ่งถ้าบอกรบการพระสงฆ์ราชาคณะอาพาธแด่พระอาการ กรม
พระราชวังแลเจ้าต่างกรมประชวร แด่อาการชำทตลอดองค์ดีพระบาท
ป่วย แลยื่นฎีกาหมาส่งกรานต์แด่พระราชพิธี แลยื่นฎีกาเงินทรูปราคา
แลสุริยุปราคาแด่ช่างม้าเข้ามา ให้กราบทูลพระกรุณาเป็นพนักงาน
มหาดเล็กหุ้มแพรยามค่ำรีบเฝ้ามากราบทูลพระกรุณา แต่อาการพระ
สงฆ์ราชาแลชำทตลอดองค์ดีพระบาทแด่พระอาการกรมพระราชวังเจ้าต่าง กรม
มหาส่งกรานต์แลสุริยุปราคาเงินทรูปราคาช่างม้า นั้น ให้ตั้งให้หื้อหมื่น
นายเวรจากราบทูล ถ้าแต่แต่งที่พระบันทมแต่ที่ใต้คัจฉาออกพระคาน्हัก

พลับพลาแห่งใดนั้น ให้มหาดเล็กพนักงานเชิญพระแสงง้าวล่องไป
วางทุกที่ ถ้าเสด็จทอดพระเนตรเสือนั้น พระแสงหอกกระบี่งอดดัก
พระแสงง้าวถอดกะตะเม็ดได้ อนึ่งเสด็จไปประพาศ ถ้าเถร
ประพาศให้มหาดเล็กคอยรับพระแสงกระบี่พระแสงดาบ ครั้นทรงวัด
พระองค์แล้ว จึงถวายพระแสงกันหย่นต่อทรงเครื่องต้นพระมาดาฝรั่งแล้ว
จึงให้ถวายพระแสงดาบเสดยเสดงของพระบาท แดข้างพระที่นั่งนั้นวาง
พระถ่อมหลังเจียดพระสุพรรณศรีวันนอยพชนดาจวหม้อพระบังคน เครื่อง
ขึ้นข้างตามเสด็จนั้น พระถ่อมทอง พระเค้านั่ง พระสุพรรณศรี พชน
ทอง พระแสงหอก พระแสงทรง พระแสงกระสุน ตาบาเงิน หีบหนึ่ง
ปนโตเครื่อง

๑ อนึ่งมทเสด็จทรงเรือพระที่นั่งศรีคักดาตพระที่นั่งกราบ เชิญ
เครื่องลงเรือพระที่นั่งมหาดเล็กชาวเครื่องขวาได้เชิญเงินบาทซึ่งหนึ่ง เงิน
ดั่งหนึ่ง เงินเฟื้องซึ่งหนึ่ง หีบหนึ่ง ถวายพระบาท ถวายพระหัตถ์มหาด
เล็กชาวสมุทร แดชาวเครื่องซ้ายได้เชิญพระเค้า หม้อดงพระบังคน กदान
ฉนวน พระสมุทร มหาดเล็กใช้เรือได้เชิญพระแสงกระสุน หีบพระโอสถ
ชาวพระภุชได้เชิญภุชพระภุช แดชาวแสงได้เชิญพระแสงง้าววางเรือ
พระที่นั่ง ชาวพระแสงปืนได้เชิญพระแสงปืนดงเรือพระที่นั่ง พระแสง
ปืนยาวผูกกับเส้ากันยาน่านอกม่าน พระแสงปืนสั้นวางข้างพระขรรค์ ขวา
บอหนึ่ง ซ้ายบอหนึ่ง วางปากบอไปทางท้ายเรือพระที่นั่ง วางไว้วัดตรา

๑ อนึ่งถ้าข้างในดงเรือด้วย แดให้หัวหมื่นนายเวรๆรับตั้ง ถง
หน้าเรือพระที่นั่งคนหนึ่ง แดชาวแสงปืนคนหนึ่ง แดชาวแสงนั้นถือปืน
ดำหรีบมือ แดกระสุนคอยห้ามค้ำถง แดมหาดเล็กนั้นได้ไว้กระยะ
ทางแสดทางว่าเรือผู้จะชักนำตามเสด็จ แดข้าราชการซึ่งเสด็จไปนั้นไว้

ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ได้กราบทูลพระกรุณา แล้วยะทางนั้น
ให้กราบทูลตามระยะทางจนถึง แลให้รวเอรวังคฤหิตทานห้ามปราม
อย่าให้เรือนอกกระบวนปั่นแปดกลบดอมได้ ถึงท้ายพระที่นั่งนั้นชาวพระ
ภูษาคณหนึ่ง หุ้มแพรแตรเอวว่างคณหนึ่ง ให้ตรวจตราเครื่องท้ายเรือพระ
ที่นั่ง แตรคอยรับสั่งถวายเครื่อง ถ้าเห็นผู้คนต่ำสูงให้งดด้วยกระสุน
แตรมหาดเล็กจำหุ้มแพรเดว ซึ่งจะถ่วงไปคอยรับเสด็จ ให้เรียกทาง
ว่าวข้อราชการทั้งปวงไว้คอยรับเสด็จ ถ้าแลข้างในมิได้ตั้งเรือด้วย
ให้หุ้มหมื่นนายเวรจำ เวรรับสั่งลงหมอบเฝ้าหน้าพระที่นั่ง ให้หุ้มแพร
เวรรับสั่งลงหน้าเรือ

๑ อนึ่งถ้าทรงเรือพระที่นั่งซึ่งเป็นพยุหยาตราหน้า มหาดเล็กชาว
เครื่องขวาเชิญพระถ่อมกุดันพระสุพรรณศรีปากแฉก ไปวางข้างพระ
ที่นั่ง แตรมหาดเล็กเวรซ้ายเชิญพระแสงหอกขัดผูกเรือพระที่นั่ง ให้
มหาดเล็กชาวเครื่องซ้ายขวาเชิญพานพระขันหมาก พระเต้า หีบหนึ่ง หม้อ
แตรเครื่องดังพระบังคน พระสมุด พระกदानฉนวนลงข้างท้าย คิวชาว
เครื่องดังรักษาไปด้วย ให้หุ้มหมื่นนายเวรจำหุ้มแพร ผู้ดังเรือพระ
ที่นั่งนั่งถ่อมบั๊กตาย หุ้มเสื้อครุยได้พอกเกยตามบันดาศักดิ์ ด้กาย
คาบตามตำแหน่งหุ้มหมื่นนายเวรนั่งข้างแตรคอยรับสั่ง แตรทุระยะทาง
ถวายเครื่องข้างตะตองคน มหาดเล็กจำหุ้มแพรเดวถือพระแสงดาบหนึ่ง
เสนหนึ่ง หอกสอง นั่งตามลำแคมเรือเป็นแถวตรงหน้าพระที่นั่งออกไป
แล้วถือพัชนีทองแตรพระแสงหอกงามพระแสงง้าว อยู่ท้ายแตรพระที่นั่ง
ตามพระดำคาน ครั้นถึงฉนวนที่ประทับแล้วถวายส่นของพระบาท แตร
เชิญเครื่องขึ้นไปตามเสด็จ แตรมหาดเล็กซึ่งถ่วงไปรับพระแสง เป็ดทอง
เครื่องแล้วถวายพระแสงทรง แตรถวายส่นของพระบาท

๑ อนึ่งเสด็จไปจุดเทียนพระพรชานัน ให้มหาดเล็กดงน้ำเรือ
พระที่นั่งเชิญเครื่องนมัสการ ชาวแสงเชิญมากเพลิงเหล็กเพลิงดงน้ำ
เรือ ครั้นเสด็จถึงวัดนมัสการแล้ว ให้มหาดเล็กถวายเหล็กเพลิง
ครั้นทรงแล้วเอาเทียนใส่โคมเงินเลี้ยงเพลิงไปถวายณวัดที่สองที่สาม ฯ

๑ อนึ่งถาดการราชพิธีตั้งเครื่องนม มหาดเล็กชาวเครื่องซ้าย
เชิญพระเศ้าเบญจกัษี พนักงานพานพระชันษา ผู้พรรณบัตรต่อเฒ่า
แก่ไปตั้งเกณทมหาดเล็กให้เฝ้ากว่าจะเลิกการ ฯ

๑ ถ้าจะเชิญพระบรมศพออกไปพระเมรุ ให้มหาดเล็กนั่งตายห่ม
เสื้อครุยได้พอกเกยวเชิญพระแสง แห่พระบรมศพหน้าหน้าพระแสงหอก
นารายณ์ชักรูช พระแสงหอกด้ามแก้ว พระแสงดาบเซตย ดาบง้าวแห่หลัง
พระแสงหอกง่ามง้าว แด่แห่เสด็จของหัตถวงหัวหมื่นนายเวรจำห่มแพร
นั่งถมปักตายได้เสื้อครุยได้พอกดกายดาบแห่ แด่พระแสงซึ่งแห่มานั้น
พระแสงหอกขวาด้องพระแสงเสนหนึ่ง พระแสงดาบเซตยหนึ่ง แห่หลัง
พระแสงง้าว พระแสงหอกง่าม แด่มหาดเล็กเชิญพระด้อมกุดันพระ
ผู้พรรณบัตรที่ประทับพลอย แด่เครื่องทั้งปวงตามเสด็จ ครั้นถึงพระ
เมรุแล้วถ้าเสด็จอยู่พลับพลาที่ข้างหน้าให้มหาดเล็กคอยรับสั่งเฝ้าใส่สร้อยแล้ว
ให้ถามเขาจำนวนพระสงฆ์ลำดับปรกณมาน้อยเท่าใดให้รู้ไว้ ถ้าจะ
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ ครั้นเปิดพระโกศฐแล้ว ให้มหาดเล็ก
ถวายเครื่องพระชำระ มพร้าวแก้ว ผู้พระทนต์ น้ำมนต์น้ำมกรุด
ส้มป่อย ส่นมรับต่อข้างในมาส่งให้มหาดเล็กถวาย แด่เครื่องพระ
ชำระพระหัตถ์นั้นมหาดเล็กรับต่อเฒ่าแก่มาถวาย แด่มหาดเล็กถวาย
มากเพลิงเหล็กเพลิง แด่เทียนส่นของพระหัตถ์จุดเพลิงนั้น หมั้นเทวา
ทิศเบิกมาส่ง ครั้นทรงเหล็กเพลิงแล้ว ส่นมได้ถวายไม่เชื่อเพลิงชุบ

น้ำมันก๊าด ให้ทรงจุดเพลิงท่อนจันทน์แล้วชูปด้วย เทียนเพลิงนั้น
 ตั้งให้หมิ่นเทวาทิศ ใส่โคมเลี้ยงเพลิงไป ให้ส้มเก็จพระดังพระราช
 ดอกไม้เพลิงเวลาดำ ครั้นรุ่งขึ้นเสด็จไปดับเพลิงเก็บพระอัฐินั้น
 เครื่องพระสุคนธ์น้ำมันกรวดส้มป่อยนพน์งานสนม น้ำหอมพนักงาน
 ขุนสยุมภรรับมาต่อเต้าแก่ ตั้งให้มหาดเล็กถวาย ครั้นแจ้งพระรูป
 แล้ว พระดังซีได้สดับปรณมาน้อยเท่าใด ให้เรียกหาว่าวจาก
 ดังฆราวาจะไดักราบทูต ๗

เครื่องเรือพระที่นั่งรอง

๑ ราวฝั่งทรงพระภักตร หีบผ้าทรงพระภักตร ถาดทองทรงพระ
 ภักตร หม้อพระสุธารค์เงิน กระชอนกรองพระสุธารค์ หีบพระสุคนธ์
 หีบพระนย พระมรรภู พระสุธาราด้วย พานผ้าเช็ดพระภักตร เชิงเทียน
 ข้างที่ เทียนนมัสการ เทียนข้างที่ ขุนนมัสการ พานเครื่องทองน้อยมา
 ค่อมตงเครื่องนมัสการ สัพระทนต์ คันตคัมคัมเทียน ๗

เครื่องนำเรือพระที่นั่ง

๑ ทรงชโลม สรงพระภักตร พระเศ้าพระสุคนธ์ารค์ด้วย พระถ่ม
 มีผ้าเช็ดพระโอษฐ์เช็ดพระภักตร พระสุพรรณศรี พระสุพรรณราช พาน
 ทองได้นำพิกาฝรั่งประดับเพชร พระกตังทรงพระโสดก พานพระคตังได้
 พระโสดกแดง เชิงเทียนข้างที่ คัมคัมเทียน ส่นองพระบาท ราวพระแสง
 ดาบ พระแสงกระสุน ถุงกำมหยี่ได้ดุกกระสุน พานทองได้ทรงดม เทียน
 ทรงตมพระโสดก พระหีบจันปรุได้ชูปกระแจะทอดข้างที่ หีบกระดาดได้
 ชูปกระแจะ พานพระชุด หม้อตงพระบังคน พระแด่จามรี พันนี้ พระ
 กตังต้อง ถาดทองวางพระเข็มฝรั่ง พระเศ้าวิโนทก หางว่าวเรือหน้าเรือ
 ตามระยะทาง ถุงพระแสงดาบ ผ้าขี้ผึ้ง พระปิ่นโตใหญ่ปิ่นโตน้อย พระ

ต้มตุ๋นเป่ากระดูกไทย ดินสอพองดินสอตำดินสอหิน หม้อพระสุธารศ
 ด้วย พระชนไล่ผ้าทอรับพระองค์ ถ้าเสด็จไปวัดเชิญเครื่องนมัสการไป
 ด้วย ถ้าเสด็จประพาสเพ็ญเชิญเครื่องพระมาไปด้วยเชิญนำเพ็ญไปด้วย

เครื่องท่ายเรือพระที่นั่ง

๑ ถาดพระสุธารศชา กาพระสุธารศรื้อน พานขลุ่ยตั้งจับตั้ง
 ขันตั้งสูงชัน พานผ้าดีพระองค์ พานเครื่องตั้งพระบังคน ไม่นวดา พระ
 กุญชรชาวแต่ง กุญชรแดงไล่ลูกกระสุน ถาดเงินได้เงินบาทซึ่งหนึ่งเงินปดิก
 ดิบตำตั้ง กุญชรหนึ่งได้ถ่าน พระชดชด คัมคัมถ่าน กุญชรเหล็กไฟมีปยุมี
 อังแพดม พระกระดานหมากกรุก แดงถาด กษอนกรของพระสุธารศ トラ
 ประจำเคียบ มกรุด กาพระชำระ พระสุพรรณวราช พระสุพรรณศรี ทอง
 ชาว พานผ้าเช็ดพระโอษฐ์เช็ดพระหัตถ์ หม้อพระสุธารศเงิน พระกระดาน
 ฉนวนวน ไม้อารพระกร พัดขนนก ผ้าเช็ด โคมแก้ว เทียนลำหรับโคม
 โถเครื่องอบ อัดเต๋าดุ่มเพ็ญ ดับพระหัตถ์ ดีพระองค์ พระถ้ำ
 แก้วได้ใบชา พระ

ธรรมเนียมเข้าเฝ้ากระษัตริย์

ขอเป็นอย่างให้กุลบุตรผู้บังเล็กน้อย

๑ ข้าราชการที่มีตำแหน่งเฝ้าในพระมหากษัตริย์ที่ควรจะกราบบังคม
 ทูลพระมหากษัตริย์ได้ เมื่อแรกจะกราบบังคมทูลนั้น ต้องว่าคำ
 ขนก่อน ว่าขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ข้าพระพุทธเจ้าคำนี้ คือตัวผู้จะกราบบังคมทูลว่าถึงตัว ถ้ามีอีก
 ตั้งแต่ต้องคนตามคนขึ้นไป จึงบังคมทูลรายชื่อต่อไปว่า พระเมธา
 ธิปดี พระวิชาธรรม หดวงอุดม เป็นต้น ได้รับพระราชทานบอกพระ
 ใตริบฏกพระสงฆ์ตามเนรตามสติปัญญา ขอถวายพระพรราชกุศลขอเดชะ

๑. ทางที่ยังไม่มีผู้ใดกราบบังคมทูลเหตุอันใดขึ้นก่อน ต้องพระ
 ราชประสงค์ทรงออกพระโองสวทรัดถาม ก่อนว่าดังให้หาพระอาจารย์บอก
 หนังสือคนหนึ่งได้ฤาไม่ พระยาประสิทธิ์สุภการผู้เจ้าพนักงาน ซึ่ง
 รับพระบรมราชโองการ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า รับพระ
 ราชทานหาได้แล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสถามต่อไปว่า ได้
 อาจารย์อะไร กราบบังคมทูลว่า รับพระราชทานได้อาจารย์เมือง
 จันทบุรีตามต่อไปว่า เสด็จเรียนสำนักของท่านองค์ใด จึงกราบทูลว่า
 เสด็จเรียนในสำนักพระสังฆราชวัดราชบูรณะ แล้วตรัสถามถึงอายุศั
 มัสนั้น บ้านเรือนแต่การอื่นต่อไปตามเรื่องที่มีในข้อราชการนั้น พระ

อย่างนี้เป็นเค้าต้นก่อให้เกิดบุตรเห่นเป็นแบบอย่างก่อน

๑. ทางที่มีข้อราชการในกรมท่าเจ้าพระยารัตนวงษาโกษาธิบดีว่าที่
 พระคลัง กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ด้วยจะตั้งกฎหมายท้องนา
 กราบบังคมทูล ทุกวันเรือดกค้าต่างประเทศเข้ามาค้าขายณกรุงฯ
 นี้นัก เรือใหญ่ทอดก่ายกันไม่เป็นถ้องแถว เกิดความขึ้นเพราะ
 เรือโดนกัน แลความวิวาทอย่างอื่นเป็นหลายอย่าง จึงมีพระบรม
 ราชโองการฯ ดฯ จึงโปรดไว้ฯ จึงมีพระบรมราชโองการดำหรัส
 เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมว่า แต่ก่อนมาเรือดกค้าวานิชเข้ามาค้าขาย
 ณกรุงเทพฯ น้อยนักฯ ดฯ พระ

๑. ทางที่มีเรื่องราชการฝ่ายเมืองเหนือ เจ้าพระยาธิบดีนคร
 เดชาเจ้ากระทรวงฝ่ายเหนือ กราบบังคมทูลพระกรุณาตามเรื่องราชการ
 ที่เกิดขึ้นเมืองเหนือ นั้น ดำเนินต้นความแรกจะกราบทูล เหมื่อน
 กับที่ว่าแล้วนั้น พระ

๑. ทางที่มีราชการเกิดขึ้นแขวงเมืองขึ้นฝ่ายกลาโหมเจ้าพระยาศรี

ตรียองษาว่าที่ลุ่มพระกตโหมเจ้ากระทรวง กราบบังคมทูลพระกรุณา
ตามเรื่องราชการซึ่งเกิดชนแหวงเมืองชนนั้น ดำเนินค้นความแวก
เหมือนที่วามาแล้ว พระ

๑ ฝ่ายข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเจ้ากระทรวงราชการต่างๆ ก็กราบ
บังคมทูลพระกรุณา ตามเรื่องราชการที่ควรได้รับทำตามตำแหน่งนั้น ก็
มีเป็นอันมาก ได้ดำเนินค้นความเหมือนๆ กัน แล้วจึงกราบทูลแยก
ไปตามตำแหน่งราชการที่ควรได้ทำนั้น พระ

๑ ถ้าฉบับจะพรรณาดด้วยธรรมเนียมบ่าวพุดกับขุนนาง แดเจ้า
พุดกับบ่าว ขุนนางผู้ใหญ่พุดกับบ่าว แดพระเจ้าแผ่นดินทรงสวัสดิ
กับมหาดเล็กเป็นต้น ข้อเหล่านี้เราได้คัดออกมาจากหนังสือจินตามุน
ซึ่งท่านสังฆราชฝรั่งได้แต่งไว้แล้ว ได้เปลี่ยนคำบ้างเล็กน้อยแต่ท่านนั้น

จะว่าด้วยบ่าวพุดกับขุนนาง

๑ เจ้ากรมพระตำรวจมีชื่อพระมหาเทพ มีบ่าวคนหนึ่งชื่อสิน
เป็นพาดโกงโกหกซบโมย อยู่มาเวลาวันหนึ่งอ้ายสินคุมพรรคพวก
เข้าปล้นบ้านนายมี ๆ จึงเข้าไปเรียนกับพระมหาเทพผู้เป็นนาย ๆ เห็นจึงถามว่า
เจ้ามีมาหาเราด้วยอะไร ๆ นายมีจึงเรียนว่ากผมมาราบได้เท้า
ด้วยอะไรอันหนึ่ง อะไรก็ว่าไปเกิด นายมีจึงกราบเรียนว่า เวลา
คืนนี้นายสินบ่าวของใต้เท้า คุมพรรคพวกเข้าปล้นบ้านกผม นายจึง
ให้หาตัวอ้ายสินเข้ามาแล้วถามว่า เมื่อคืนนี้มึงคุมพวกไปปล้นบ้านนายมี
จริง ๆ อ้ายสินกราบเรียนว่า กผมจะได้คุมพรรคพวกไปปล้นบ้าน
นายมีทำไมได้ อะเขวามิ่งนี้แต่สินนะ กผมเปด่าขอรับซึ่งนายมีมา
กล่าวโทษกผมหาจริงไม่ ถ้ามันจริงเหมือนนายมีว่าแล้วก็จะมึงเห็น
เป็นสำคัญ นี่ก็สำคัญไม่ได้ขึ้นขอรับ แะนายมี อ้ายสินมันว่า
ไม่ได้ไปปล้นบ้านนายมี ๆ ได้ความนั้น พระ

ที่จะว่าด้วยเจ้ากับบ่าวพูดกัน

๑ มัรับตั้งไข่มหาดเล็กนายเวรซื้อสิ่งว่า อ้ายตั้งมิ่งไปเอาตัว
 อ้ายพุกมาให้กัที่หว่า นายตั้งรับตั้งแล้ว ก็ไปคุมเอาตัวนายพุกว่า
 มัรับตั้งให้เรามาเอาตัวเจ้าไปนายพุกกับนายตั้งก็พากันมาถึงท้องพระโรงแล้ว
 มัรับตั้งถามนายตั้งว่า มิ่งไปหาตัวอ้ายพุกมาได้ฤๅไม่ นายตั้งกราบ
 ทูลว่าเพชกระได้มาแล้ว อ้ายพุกมันอยู่ในไหนแล้ว นายพุกจึงคลานเข้า
 มาสู่ที่เฝ้า แล้วรับตั้งถามว่ามิ่งไปข้างไหนไม่เห็นหน้าเห็นตาบ้างเลย
 นายพุกก็กราบทูลว่า เพชกระกระหม่อมฉันไปหาได้มาแล้วไม่สุดแล้ว
 แต่จะโปรด มิ่งนี้ไอยกเอยกเจิบอย่างไร เพชกระขอรับบวดยท้อง
 มิ่งรักษาเสียให้หายช้ำ แล้วมิ่งมาหาคุณบ้าง เพชกระขอรับ ไปเถิด
 เพชกระขอรับ พระ

ที่จะกล่าวด้วยขุนนางผู้ใหญ่พูดกับบ่าว

๑ เจ้าพระยาตากดาโหมม้พระประสาตตั้งนายสนิทนายนเวรว่า เจ้า
 สนิทบดินม้พระบรมราชโองการทรงพระกรุณาโปรด ครวดีเหนือ
 เกด้าเหนือกระหม่อมตั้งว่า ให้เรายกทัพไปแรมอยู่นเมืองกำพูลาธิบดิ์
 เจ้าสนิทจัดแจงบาทหมายให้เจ้ากรมปลัดกรมส้มหลาญชี่ ซึ่งคุมเด็ก
 ไพรว์หลวงอยู่มากน้อยเท่าใดนั้นให้เจ้ากรมปลัดกรม นายทอง ส้มหลาญชี่เข้า
 มาหาเรา แล้วมีพระประสาตถามว่า ไพรว์หลวงท่านทั้งปวงคุมอยู่เท่าใด
 คงอยู่เท่าใด เจ้ากรมปลัดกรมทั้งปวงจึงกราบเรียนว่า ได้ทำ
 กรุณาเจ้าได้โปรดหม่อมฉันด้วย ซึ่งเด็กไพรว์หลวงนั้นยังชว่องส้มหลา
 ทั้นไม่ ก็เร่งจัดแจงให้ไวๆเข้าชี่ ขอรับได้เท่ากรุณาเจ้า กระหม่อม
 ฉันจะจัดแจงให้ทั้น เออเร่งกะเกณฑ์ให้ทั้นชี่ ขอรับได้เท่ากรุณา
 เจ้า ทั้งหมัดด้วยกันทุกกรมๆ ได้จัดแจงไพรว์พดรบห้าหมื่นห้าพันขอรับ พระ

ที่จะว่าด้วยบ่าวเฝ้าเจ้า

๑ ยังมีคนๆหนึ่งชื่อดำ เป็นข้าอยู่ในกรมหลวง นายล้าผู้เป็น บ่าวนั้นนอนครีตรองว่าแต่เรามาอยู่ให้ใช้สอยกันนานนักแล้ว ไม่ได้แก้ว ไม่ได้การอะไรเลยถึงไม่ได้ดิบไม่ได้ก่ไม่ว่า นานไปแต่ผ้าจะปิดก้นก็หา มีไม่ได้แล้ว จำเราจะเข้าไปเฝ้าทูลลาออกไปทำมาหากินตามประสาजन เราเถิด คิดแล้วดังนั้นนายล้าก็เข้าไปเฝ้า มีรับสั่งตรัสถามว่า อ้าย ล้ามิ่งมาทำไม นายล้าจึงกราบทูลว่า เพชกระขอรับกระหม่อมฉัน ถวายบังคมลาไปทำมาหากินบ้าง เออมีไปทำมาแล้วหาผักหาปลา มา ให้กูบ้างหนา นายล้ารับว่าเพชกระ แล้วก็ถวายบังคมลา จึงมีรับ สั่งว่าอย่าเพื่อไปก่อน เพชกระขอรับ เนะมีไปทำมาหากินแล้วก็มิ่ง กลับมาหากูบ้าง นายล้ารับสั่งว่าเพชกระขอรับถวายบังคมลาไป ะ

จะพรรณาพระเจ้าแผ่นดินกับมหาดเล็ก

๑ มีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าหมื่นสรวเพชภักดีว่าเจ้าสรวเพชเอง จิตแจ้งแต่งกำนันดูให้ด้แล้วก็ไปเบิกดินคำในคตังดินคำนั้นบันทุกให้เต็ม รวง พระนายสรวเพชรับพระบรมราชโองการว่า พระพุทธเจ้าข้าขอรับ ได้เกล้าได้กระหม่อม แล้วถวายบังคมคตานั้นออกไปจากที่เฝ้าแล้ว ก็ตรวจตราดูกำนันจัดดินคำนั้นบันทุกเต็มรวงแล้ว ก็เข้ามากราบบังคม ทูลพระกรุณาว่าขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม กำนัน นั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานบันทุกเต็มรวงแล้ว มีพระ ราชโองการตรัสถามว่าเองบันทุกอะไรบ้าง พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้ เกล้าได้กระหม่อมได้บันทุกกระวานด้ามร้อยหาบ เองบันทุกเท่านั้น ดอกฤา พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อมบันทุกพริกไทย ด้ามหมื่นหาบ ฝ่ายบันทุกฤาไม่ พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อม บันทุก เองให้เขาใช้ไปเมื่อใด พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้

กระหม่อม ใ้ไปไปณวันสืบสองคำ เองจิตแจ่มใสแต่หน้าหา พระ
พุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อม ะ

จะพรรณาด้วยขุนนางกับเจ้าชีวิต

๑ มีพระบรมราชโองการ ตรัสให้หาพระยากำแพง กรมช้าง
เข้ามาเฝ้า แล้วมีพระบรมราชโองการตรัสด้วยพระยากำแพงว่า เจ้า
เมืองเชียงใหม่เขาเอาช้างเผือกมาให้เราตัวหนึ่ง พระยากำแพงขึ้นไป
ดูดี พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อม ดูจะเป็นเผือกแท้ฤ
จะเป็นช้างดีทองแดงดอกกระมัง พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้
กระหม่อม พระยากำแพงถวายบังคมลาขึ้นไปสืบได้เนือความแน่นแล้ว
กลับมากราบบังคมทูลว่า ขอเดชะฝ่าทอองธุลีพระบาทปกเกล้า
ปกกระหม่อมทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ขึ้นไป
ช้างเผือกพดายกระภูณั้น เหน้สมเหมือนอย่างเจ้าเมืองเชียงใหม่
กราบบังคมทูลถวาย เื่อพระยากำแพงสั่งหาเหมือนอย่างหม้อใหม่
ได้ฤไม่ พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อมเหมือนดั่งหม้อ
ใหม่ได้ ดั่งเท่าไร พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อมดั่งด้าม
ศอกด้ามนี้ รูปงามอยู่ฤ พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อม
รูปงาม เมื่อไรจะส่งมาถึง พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้เกล้าได้กระหม่อม
ด้ามคำจั่งจะถึง ให้เร่งส่งมาไวๆเข้าชี พระพุทธเจ้าข้าขอรับได้
เกล้าได้กระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าเร่งแล้ว ะ

ท่นจะว่าด้วยเจ้าชีวิตกับพระราชาคน

๑ มีพระสงฆ์องค์หนึ่งทรงพระกรุณาโปรดมากกว่าพระราชาคนะ ทั้ง
ปวง ครั้นนั้นแล้ว เจ้าชีวิตรับสั่งถามว่า พระเทพโมฬีออก
พรรษาแล้วจะเที่ยวไปข้างไหน พระเทพโมฬีถวายพระพรว่าอาตมา
ภาพจะไปเมืองถึงชมพูวิระทำวัดปติบัญญัติพระอุปัชฌาย ก็จะไปอยู่สัก

ก็เดือน ขอลถวายพระพรอาตมาภาพจะไปอยู่สักเดือนหนึ่ง อัมมชฌาย์
 ยังอยู่ดอกฤฯ ขอลถวายพระพรยังอยู่ มิแก่นักแล้วฤฯ ขอลถวาย
 พระพรแก่ประมาณอายุศม์เจ็ดสิบ แล้วหาท่านยังปรกติดีอยู่ฤฯ ขอล
 ถวายพระพรดีพร้อม อุด้าให้ไปปฏิบัติเกิดท่านก็เป็นผู้เฒ่าอยู่แล้ว
 พระเทพ โมฬีก็ถวายพระพรตว่า อาตมาภาพขอลถวายพระพรเจริญ
 พระราชศิริสวัสดิพิพัฒมมงคลพระชนม์คู่ชุกทุกประการ จึงมีแต่ส้มเค็
 บรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวदान์
 ก็สมควรอยู่แล้วพระสงฆ์ทั้งปวงขอลถวายพระพรตาแต่ส้มเค็ พระบรมบพิตร
 พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันมหาประเสริฐ ถวายพระพรตา
 ออกจากห้องพระโรงไป ๗

ที่จะว่าด้วยพระกับประสก

๑ ยังมีพระสงฆ์องค์หนึ่ง เป็นที่พระปลัดกระทำปฐมนุญ แต่
 กตานั้นยังขาดอยู่ประมาณสักสองแผ่น จึงปริวิตกว่าเราจะได้อีกด้าน
 ที่ไหนอีกสักสองแผ่นหนอ ประสกคนหนึ่งปฏิบัติจึงเรียนว่ากระผม
 เห็นกตานั้นแห่งหนึ่งมีมากขอรับ ขอเจ้าเห็นที่ไหนนะ ขอรับที่บ้าน
 พระยาศรีมีมากขอรับ ถ้าได้ทำไปบิณฑบาตรแล้วเห็นจะถวายดอก
 ขอรับ พระปลัดก็เข้าไปบ้านพระยาศรีฯ เห็นก็ร้องนิมนต์เจ้าคุณขอรับ
 ปลัดนั่งตงแล้ว พระยาศรีถามว่าเจ้าคุณมาประสงค์สิ่งอันใดฤฯ เจริญพร
 บพิตรอาตมาภาพมาบิณฑบาตรกตานั้นของบพิตรสักสองแผ่น เจ้าคุณ
 จะเอาไปทำไมสองแผ่น เจริญพรอาตมาภาพจะเอาไปปฐมนุญ ก็
 สองแผ่นจะพอฤฯ เจ้าคุณ เจริญพรอาตมาภาพได้บิไว้บ้างแล้ว เจ้า
 คุณได้บิไว้บ้างแล้วกระผมคิดว่ายังไม่ได้บิ เจริญพรบิไว้บ้างแล้ว จึง
 เรียกข้ามาเอ๋ยมิ่งไปดูกตานั้นที่ตี่ ๆ นั้นมาถวายเจ้าคุณปลัด ๆ ก็เจริญพรตามา
 กับข้ามาดูกตานั้นที่โรงเดียวได้กตานั้นแล้วก็ไปวัด ๗

หนังสือประณมมาลา

ตอนที่ ๑

ยานี ๑๑

- ๑ ข้าชยชุตี พระมุนีมมหา คุณะกรรณา แด่ปฤชาดำโดไทย
 ๑ ปราณี่มานำหมู่ ประชาสัจฉิควาโดย ไหว้ธรรมที่อาไฟ น้ำเวไนยละโดกัย
 ๑ ข้าไชวักไห้วพระ อริยะเจ้ากฐี ราคาหมู่ราคะ บบับิกระทำกาม์
 ๑ ไครยภักดำว บ่นำภาภใจจำ กระต็ดแถกระดำ ภาระ่นำนิราคตา
 ๑ ข้าชเตโชไชย วระไครยได้เกษา ข้าผู้ระจะนา โภยพาชาอย่ายัย
 ๑ ข้าชการะวะ บิคุระชะนะนี้ ไหว้ครผู้กระวี ชข้ามีเดโชไชย
 ๑ เดชะพระเดชา พระจุชาธิปะไคย ชข้านิราไทด ทุระโยยอย่าพาชา
 ๑ ชเดชะศิริ พระอาทไท ชาตา หะริมหิมา เจ้าสุราโดยสุวี
 ๑ สุราสุระไกร เทพไทในราชี่ มเหศระมะ ให้ข้าขึ้นฤไทย
 ๑ ชราคะโทษะ หมู่โมหะนิระไทด มายาแดดำไทย อย่าระได้มีบิธา
 ๑ คุณะมีอาทิจิ คีหิวิริยา สติแดปฤชา กะชะมาอย่าโกษย
 ๑ ข้าชพระระณา แต่กกามาแก้ไข ไม้แแต่ไม้ไ ไม้ไ โอย่าโดเด
 ๑ ะ ะ แด ไม้ที่คะเน แดไม้ เแต่ดูเล่หจำได้ใจ
 ๑ อย่าแแต่แต่ตาเปดำ ว่าแต่เตาเปดำเปดำไป ตาตให้รู้ใน เแต่จำให้แแต่ตา
 ๑ คีเหดำเผ่าผู้คี่ หมู่เมชีโกมะนา อย่าเอาเผ่าพาตา ครชว่าจำใจทำ
 ๑ ให้ดูหมู่เมชี บได้คี่มีใจจำ แต่เข้าเขากัพรว่า เแต่ว่าว่าไม่วีร
 ๑ รู้ได้มบให้ว่า ภเวดาเข้ามาคี่ ปรีคี่มีใจค ไม่ยักคุดคี่
 ๑ ไม่เข้าเแต่เข้าค้ำ จะรู้ค้ำพระบาฬี อย่าได้ฝ่าวาที่ สดุดีจำค้ำคร
 ๑ ผู้ที่มีใจเบา ว่าแต่เตาบได้ดู ว่าไรทำไซหุ บได้รู้มีใจจำ
 ๑ โดเดดูเล่หบ้า พรว่าว่าบจำค้ำ ผู้ใหญ่มิได้ย้า ว่าเข้าค้ำบนำภา

- ๑ ตูรายุเพยาร์ อย่าให้เขากระหา มีใจจำวาจา ผู้ใหญ่ว่าจำใจได้
- ๑ ถ้าจะเจรจา อย่ามั่วว่าแก้ไข แต่ชื้ออย่าดีไป อย่าทำให้ได้คำดี
- ๑ จะไปแดงมา ให้ให้ว่าอย่าแซ่ไหน ถ้าอย่าเข้ามัม พ่อแม่พี่ให้ให้ว่า
- ๑ วิร่าทำแต่ย์ แม่ ก ข แด ก กา ถ้าดีมีปรีชา ไตรตราดูรู้ต่อไป
- ๑ พิช้พระระณา แต่ ก กา มาแก้ไข ดูแต่ให้แน่ใจ จำให้ได้ในวาจา

ตอนที่ ๒ สร้างนาง ๒๘

๑ ดั้นข้อ ก กา จะดรรพรรณา ว่าอื่นขึ้นไป จะสอน
 กตอนกต ยบดขานไซ่ ก กา ปนได้ เข้าในแม่กน ๑ กุมาร
 อานเขียน ให้หมื่นว่าเรียน เพญเพียรภูตผล ก กา ก่อนเก่า
 หมั้นเจ้าหมั้นบ่น อย่าได้ดงน จำจนเจนใจ ๑ ห้าคำคือ ญ
 ณ ร ด พ แทน น ม ใน คำกริบราณ อจาริยท่านไซ่ เขียน
 อานโตโต ท่านไซ่แทนกัน ๑ แม้นแทนกันได้ จะอ่านจะใช้
 ให้เขียนเปลี่ยนผัน จะเขียนแต่ย์ แต่ภักดิ์ ๑ คำว่าพรรณ
 หมั้นจำวาจา ๑ การ ว่ากระทำ ภาพนี้ศรีดำ กาด คำเวดา
 กาน น ท่านดรร สำนัญวาจา ถ้าภาณจนา ท่านว่าสุวรรณ
 ๑ พินรุ ๑ วาที่ เป็นที่สำคัญ ใ ไ ใคร่ครวญไผ่ผัน
 || ๑ ะ ๑ อยู่คั่น || อยู่บน อนันต์ศีลารศรี เขียน
 ดั้นระยะนั้น คีวัญชนี้ ถ้วนซัด วิช้ด้นใจ ๑ อ่านว่า
 คาคู ถ้าไม มีอยู่คำใด ให้อ่านค่านัน กระชนพด้นไว
 จะเขียนคำไซ่ ภาให้ดูรา ๑ เหมือนคำว่าเห็น แต่คำว่าเป็น
 ว่าเย็นนนา ควรได้ไม้นั้น กระชนวาจา แม้นไม่ม้า อ่าน
 ว่าซำที่ ๑ ๑ นไซ่ ถ้าท่านเขียนไว้ ที่ใดก็ดี ท่านว่าอย่า

อ่าน ตำรวปสาร ภาณชัย คำควรตวันดี มีในจินดา ๐ เขียน
ไว้ให้เห็น แต่ภให้เปน คำกลอนสอนมา ถ้าใครใคร่รู้ ให้
ดูตำรา เพียรยดค้นหา จินตามนี้ ๐ จะว่าให้จน ด้นตำ
หรับนี้ กตอนกนไม่มี กุมารเรียนว่า ใจจำวาจี้ คำวิวิธี
มีในแม่กน ๐ ดูกรกุมาร ว่าเรียนเขียนอ่าน หว่านเข้าเอา
ผล การใดไม่ดี ถ้ามีในตน บัรอนผ่อนปรน ให้พ้น
สันดาน ๐ เดห์กตพ้นไม้ บันตันตนไฟ ไม่มีวิญญาน โอน
อ่อนมาได้ นำใช้ในการ ปฤชาชำนาญ วิจารณจำเพียร
อยู่ใกล้ผู้รู้ เฒ่นเฒ่อยู่ ไม่รู้อ่านเขียน เหมื่อนมันทุกะ
ในสระจำเนียร มาตาอาเถียรณ พาเหียร กตั้นไทด ๐ บได้
กตักตั้น กตั้นเรณูริน ชื่นชูฟูใจ ผกาเกสร ขจรหต่นไป
ที่กั้นอาไศรย บได้ปรีดี ๐ ผู้มีปรีชา อยู่ใกล้โคดคดา
มาเรียนคำภีร์ วิจารณใจจำ รู้คำบาฬี ไม่เนิ่นนานปี มี
ปรีชาญาณ ๐ เหมื่อนหม่อมมร ได้กตั้นเกสร ดัญจบนาน
เรณูชูขึ้น กตักตั้นกตั้นหวาน มีกระมตบาน เฝ้า
เคศาเล่าวคนช

:๐○๐:

ตอนที่ ๓ ฉบับ ๑๖

๐ อ่าน กนจนสิ้น ประสงค์ จะเพียรเขียนกน จ้างจดังใจ
ฟัง ๐ เร่งครวญเร่งใคร่ใจหวั้ง เบองตั้นหนดัง อย่าพดัง
อย่าเพียรเขียนพดาง ๐ ตั้งใจอย่าได้ตระวาง ถ่องเที่ยงที่ทาง
เยี่ยง อย่างจำได้จริง ๐ ตั้งใจอย่าให้ไหวคิง เอือนอ่านอ้าง
อิง อย่างนึ่งเร่งจำว่าพัง ๐ เอาอ่านอย่าถนคตัง ขนชหนึ่ง
จนถึงที่อ่าน อยู่เอง ๐ แจ้งจริง อย่างนึ่งกรึงเกรง บันญาบันเตง

ဂ

อ่านตั้งเสียงกว่าหน้าหลัง ๑ ว่า ก กั จง พัง ถางตั้งเสียง
ตั้ง จง ตั้ง สติ ตรี จำ ๑ พันตั้ง แถ ถาง อย่าง ต่ำ ๒๔ คำ

ค้ำ ค่ำ ค ค พง ๑ ช ช ฌ ญ ท ฌ ณ ท ฌ น พ พ ภ ม
 ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ย ร ฎ ฎ เวียง ร ฌ พ ฎ ฎ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ค ค ค ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ

ค ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ค ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ๑ ค ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ๑ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ค ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ

ตอนที่ ๔ ฌ ฌ ๑๑

๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ
 ฌ
 ๑ ฌ
 ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ๑ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ ฌ

กัน บอกจริงทุกสิ่งสรรพ มาผูกพันกันเป็นกถอน ๑ บอก
 ไว้ให้ประจักษ์ ที่แยกใช้อักษร ยังเยาว์ปัญญาอ่อน แรก
 ฝึกสอนเร่งฟัง ตำรา ๑ หน้ามธุระจิเวธ เรียนรู้เลขคู่ขด้ารณ
 ไพศานฤกฏ กาด คัดนาคบริจาด ยุคเชิญแดเป็นโรค บริโภค
 เป็นพรรคภากย์ ชักชนชดमारक विहकนาคอรรคนี้ ๑ หมุ่มฤค
 แดประโยค ทั้งพิโยคพยัคฆ์ โหมชนคนบาบี้ เมฆหมอกมี
 โอชอันฤก ๑ จำแนกแจกแต่ย์ วัฏฏ์ดั่งตวงตวัฏ พึง
 เห็นเป็นบันทีก ดำเหนียกนึกดำเนินกร ๑ แรกรักจักว่าเรียน
 พึงพากเพียรศึกษาตุม หนึ่งมักรักจักรู้ ยังมีอยู่มากมุดมวน
 ๑ แม่กกจนสิ้นใช้ เอาไม้โทได้บั้งควร แม่กกจักผันผวน
 บแปรปรวนแปดกตำเนียง ๑ ใช้ได้แต่ไม้ตรี ต้นกามที่ดังเลียง
 แม่กกยกยักเรียง ก็ภเพียงพรวณา ๑ ๒

ตอนที่ ๕ ฉบับ ๑๖

๑ ดั้นกกยกกตบทมา คิดดั่งตำรา อุด้าห์หมั้นจำกำหนด
 ๑ คัดคำจำแนกแจก กต ดำค้ำพิศบท เร่งจดเร่งจำได้ใจ
 ๑ ประดิษฐ์ฤทธิชัยไซ่ กิตกัตอรรคใหม่ จัดได้จดทำคำสอน
 ๑ กฤตบุตรอุด้าห์ถาวร โสัดตั้งฟังกถอน ดุนทรมธรรค
 ๑ แม่กตลึงเกดกำหนด ใช้ดลัด แต่บทที่ว่าสาธาณ
 ๑ จักใช้ให้ถูกบรรณ ปราชญ์ปฤชาชาญ ประมาณประมวณมากนัค
 ๑ กี่จกี่ช ประจักษ์ ดตสองวรรค ยกยักแต่ น บควร
 ๑ ๓ สามได้ในชบวน กำหนดจำนวน ภถวัน ๑๕ อักษร
 ๑ จำแนกแจกอรรคจัดกถอน คืออุทาหรณ ผันผอนเร่งจำคำขาน
 ๑ บัจจุได้มบัจไยการ ปิศาจอาจหาญ พจมานแตนิจคำเท็จ

๑ ประคุดทุกจริตได้จ กาจเกยจ กิจเสร์จ เผล็จเขบ็จชบวน
 ๑ ใช้ จ แทน ค ชัควร ประมาณ ประมณญ แต่ถ้วนให้จำชำนาญ
 ๑ ประโยชน์เอนโธอาหาร บงกชคชสาร ชัชวาลย ด้รวเพ็ชเพ็ชรรัตน
 ๑ อนุชกำพุชเพลัช ชุชชวิช แดคชโชนันดาบถ ๑ นัก
 ปราชญ์สะโรชวานิช ยชุประวิช ทั้งคิตแดวิชชาจารย์ ๑ ใช้
 ช แทน ค คอรรถาร ปราชญ์ผู้ชำนาญ บรรหารให้เห็นวาท
 ๑ รกชัญนางนาฏษตรี พินาฏราวี ศรีกฏมกฏปราคฏ
 ๑ โปรฏปรานถ้วนโกฏิกำหนด ใช้ ฏ สกค แจ้งบคให้เห็นเปน
 กถอน ๑ ฐ ฐทั้งสองดังหรรณ แทน ค อักษร แต่ห่อนบเห็น
 ติชิต ๑ แผลงเปนชะฎะประดิษฐ์ เปนดังสกถฏ วิจิตรวิจิตร
 วาท ๑ แต่ ฐ แทน ค บทมี ประเล่รอฐเค่ระฐี วาจีจงจำ
 ได้ใจ ๑ หนึ่ง ๓ นี้ยังดังไสย แทน ค ก็ใช้ เช่นใช้บยดอย่าง
 มี ๑ แต่ ฒ แทน ค วาท ในชัคคิ สาร์ศรีพิพรรณอรรทไข
 ๑ หนึ่ง ค สกคบทใด ไคร่ครวญควรได้ ที่ในถาวรสำมัญ
 ๑ จักเขียนชัคำร่ำพรรณ แต่ ค คักัน สำคัญจง พังดังเกศ
 ๑ บินทบาตรมาตรากะตุเนตร กระษัตรีย กระเชตร จิตรเจตร
 มาตรหม่มิตร ๑ สำนครสู่ครบุตรแดบพิตร ไส้ครโคตรชัพิต
 อาทิตยแดแพศยชงนัตร ๑ กระวิชแจ้งแจ้งอรรท บอกอย่างบัญญัติ
 จัดได้ใช้ ค สกค ๑ วิทยาสามารถโอสถ ภูวนารกเกวียนรท
 สกคใช้ ถ อักษร ๑ อภิวัตพุทชบาทบวร วิทยาธร บทกถอน
 ประมาทโกมุท ๑ อัยยาศรัทธาบริสุทธิ กะโกกะมุท อัยยทธาทยายท
 ๑ ไตรยเพทพิททยาปราสาท สूरดีหนาท โอวาทอุบาทว์เปิดปิด
 ๑ สมุทบุทกคณินท ประสาทประสิทธิ์ มหิทธิฤทธิ์เนสาท ๑ เหา
 นิทเปนโจทวิวาท ฦกพยาบาท พินพาทยแดน้ำพระพรหม

๑ ก กา กน กง กก กค หมดตง จง จำ เจนใจ เล่ากด
ครบจบ อ่าน กบ ต่อไป ยด แยกแบบใน ฉบับให้ควรจำ
๑ บท แบบ รเบียน รบอบ ทำเนียบ เรียง เรียบเทียบ ทำ เก็บ
กดอน สอน กบ บันจบ ดำนำ ประดับกับ คำ ดำดับ กับ กดอน
๑ ประดิษฐ กิด คับท ประกอบ ประกับ ประดับ คับท สอน ประสบ
ฟาด ฟัด ดำฉัศ์ สุนทร ผูก พัน บัน รอน ชวี่ยนชวับ กับ กน
๑ กง กก กค กบ เก็บมา ประจบ กระทบ ประปน ตั้ง
แต่แม่ กบ ครอบหอบ ยุบด ดับ ดำร นุสนธิ์ นิพนธ์ วาจา

๑ กัดบ จำปรารพก์ ฆนอบชนบ แม่กบนี้หา บ ป ดกด
 แบบบทบัญญัติ ดำหรับสำรา ลีบมาแค่บรรพ ๑ พ ภ ด้อง
 คับท บทแบบฉบับ บังคับเคกักรร ดกดแทน บ ก็ได้
 เหมือนกัน แบบเบองบ้นบ้น เร่งหมั้นลอบล้อน ๑ มาทแม่น
 แทนได้ เขียนจานชุปใช้ จงให้ใคร่ครวญ ดิฉิตสำรศรี ชอบ
 ที่แต่ควร ขเบ็จชบวน ถี่ถ้วนสำธารณ ๑ คับท จำปรารพก์
 เทพไทไครภพ มานพนิกร มิตร กายพยาภัย เดพยทรวัย
 กายกถอน ดินรพอัคร รอนรพชัพนา มโหรีศพ มหรรณพ
 อพพวจา ตฤภพตงโตภ ชาติไชภสำรา นพดลเวหา
 อาศรภสักร ๑ แม่กบกำหนด ประกอบปรากฏ แบบบท
 ดันทร ดกด พ ภ แทน บ อักษร ตั้งดัดดัดรอน บ่อน
 กบจบลง ๑

ตอนที่ ๗ ยานี่ ๑๑

๑ แจก กบจบครบอรรถ จนเจนจัดใจจำนง จักแจกแม่
 กมจ ให้ดำรงดำรงครอง ๑ คัดจัดคัดจำแนก จำนงแจก
 ให้พุดจอง ทำนุกตามทำนอง แบบดบองบทยานี่ ๑ ดำเนิน
 ดำน่านอรรถ ตำแหน่งพุดจิตวาที วิจารณให้จงดี จำวาทีให้
 แน่นอน ๑ แม่คั่นปนประสม ลำกกมดมบทกถอน รวน
 อรรถจัดอักษร แบ่งบ้นรอนล้อนกุมาร ๑ แจกกมจำกัด้ใช้
 ดกดไม่มากสำธารณ คือ ม ท่านบรรหาร จักลวดอ่านจงสัญญา
 ๑ อนึ่งนฤคหิต หมู่บัณฑิตยดิฉิตไซ เปดียนแปลงแทน ม ได้
 เช่นนี้ใช้อย่าจงน ๑ คือคำว่าประช้ แดษนี้พระจุพด นฤคหิต
 ดิตยบน ให้พึงยดเยียงอย่างมี ๑ แม่คั่นคั่นยดปะ เปน

รัชสมัยอยู่ดี ก็ถูกกะมี คำคงที่มีแปรปรวน ๑ แมกกกับ
 กตกับ ที่แจกจบครบจำนวน เหล่านั้นจักผันผวน บบังควร
 ด่วนขาดคำ ๑ บทห้ามบให้ได้ เอกโทใช้ให้จดจำ จักผวน
 จักผันท่า บแปดก คำล้าเนียงอับ ๑ ไม่ผิดบัญญัติว่า ชื่อ
 หันอากาศบังคับ ตามบทแบบฉบับ ตามตำหรับไตรยเวทวงศ์
 ๑ คำควรหันอากาศ ที่พระศาสตร์ธรรมา เขียน ร เข้าเรียงวาง
 ใช้แทนต่างไม้ผิดผัน ๑ แต่งความตามล้าเนียง หากวังเรียก
 ว่า ร หัน เขียนคำภอสำคัญ จงจำมันอย่าเคลื่อนคลา ๑ หิรวณ
 ศุภวรรณมี อรรถนี้แดกรรณ อรรถดบรรพชา ขรรคมรรคา
 ภรรดาครรภ ๑ โจฉจรรยพรรโณภาษ สรรพสาครไธสวรย
 สัมมรดศรรทชาธรรม์ หฤหรรษาให้พึงจำ ๑ จะสรรให้สิ้นคับท
 คະเนนบมีมาก คำ เลือกคัตตแต่งท่า ที่ใช้ซ้ำอักษรกัน ๑ ง น
 ก็ใช้ได้ ใช้จะใช้แต่ ร หัน ใช้ต่างไม้ผิดผัน คือต่งนั้นต่ง
 ษ ๑ ว่าไว้ให้เห็นอย่าง ภอเป็นทาง ที่ศึกษา ตรองตรึก
 นึกไตรตรา อุด้าให้จำให้ชำนาญ ๑ อนึ่งใช้หมู่ไม้ม้วน ปราชญ์
 ประมวณแต่บุราณ จักถอกจำตองสาร ตามอาจารย์บงคับใช้
 ๑ ใฝ่ใจให้ทานนี้ นอกในมีแต่ใหม่ได้ ใครใคร่ดะของโย อันใด
 ใช้แต่ไหลหลง ๑ ได้กลดะไ้ไ้ นังตำได้แต่ใหญ่ยัง ใ้ด
 ใบแต่ใช้จง ใช้ให้คงคำบังคับ ๑ หมู่ไม้ม้วนหมด มี
 ปรากฏบทฉบับ ข้อคำคะเนน ยี่สิบคับทดูดอบสวน ๑ ทัง
 สองไม้ไ้ไ้ ไ้ดชอบใช้ให้ใคร่ครวญ ไม้นอกจากไม้ม้วน แปะ
 ดิบถ้วนมีประมาณ ๑ จงจำกำหนดไม้ เขียนชุปใช้ให้ควรการ
 ล้าเนียงล้าเนาสาร อย่าเกียจคร้าน การกระวี ๑ เรียนรู้ให้

เจนจัด ให้ตั้งทุกพิฐ เป็นที่สุดดี ประชาชักระวิวร
 ๑ บอกไว้ให้เห็นแจ้ง ในตำแหน่งดำเนินกลอน แต่ตะแม่ให้แน
 นอน อย่าอยุดหย่อนพยายาม ๑ ใจรักจักใครรู้ ศึกษาคร
 ดูได้ถาม จงคิดพินิจตาม ดำเนาความสำเหนียกจำ ๑ ถ้า
 อักษรตรี ในพิฐที่ผันคำ เขียนอ่านไม่พลาดพลั้ง ใช้แม่นยำ
 หนังสือไทย ๑ วิจารณให้วิจิตร ที่ใดติดคิดสงสัย ดับถาม
 ให้แน่ใจ อย่าด่วนได้ใคร่ใจดู ๑ อ่านเตาเอาแต่ได้ ไม่พอใจ
 จำได้หู ผิดถูกไม่ถามครู ตัดคำห่อข้ามดำเนินา เอียงนี้อย่ายิน
 ยด บเป็นผลอย่าพึงทำ สอนตั้งจงฟังจำ ที่ชั่วคราวนิพนธ์
 ๑ ช้แจงลำแดงย้ แต่ ก ช ก กา กน กง กก กต กบ จน แม่
 กมนระคนสอน ภา

ตอนที่ ๘ แลสุรางคณา

๑ จักเพียรเขียนเกอย บทใหม่ไม่เคย อย่าเคยลืมกลอน
 แม่เกยนี้มาก เขียนยากกว่าก่อน สดับชรับชรับ อักษร
 หดายพรรค ๑ กน กง กก กต กบ กม ทั้งหมด กำหนด
 คล้ายกัน ต่างแต่สังเกต โดยบทแบ่งบัน โดยแบบท่านสุร
 ลำคัญกลบท ๑ กนสังเกต กงสังเกต กกกสังเกต กต
 สังเกต กบบอกกำหนด มอกมสัมมติ แบบบทไว้วาง
 ๑ ว่าตามต้นเหตุ แต่ภอสังเกต นิเทศที่ทาง ถ้าว่าโดยบท
 สังเกตต่างต่าง ช้เช่นเป็นอย่าง ช้างต้นเบองบรรพ์ ๑ ในเกย
 นิกร ใช้ยักอักษร ท่านผ่อนผูกพันร ดั่งสังเกตสังเกต กำหนด
 มากครัน แผนกแปลกกัน หมั่นจำดำรง ๑ หนึ่งในเกยนี้
 พินธุเอกโทตรี ชอบที่อย่าหลง จิตวาเฝ้าใช้ ชอบใช้ได้ลง

๑ อำนไทยได้เสด็จประพาส จักเขียนขอมจง กิ่งรำพึงใคร
ครวญ ๑ อักษรต้นคำจำนวน จำแนกประพจน์ ประมาณสืบเสาะมี
๑ โดยโนยมาในบาฬี มคธคำภีร์ พระไตรปิฎกอุดม ๑ จัก
จัดบัญญัตินิยม บรรยายสารส้ม เชปพากยบันเปนสอง ๑ คือ
สระพยัญชนทั้งสอง ทำนุกทำนอง ทำเนียบระเบียบบาฬี ๑ ตั้ง
ต้นอะอาอิอี อุอุโดยมี ทั้งเอแเอโออักษร ๑ แดชคือ
สระบันรอน นอกนั้นนามกร พยัญชนทั้งสามสืบสาม ๑ สระ
แปดเบองต้นพดความ บันเปนสองนาม รัสสะที่สระสองคำ
๑ รัสสะมีสามจงกำ หนดได้ใจจำ ก็อะอิอุสามคัปท
๑ ที่สระห้าคำให้นับ อาอิอุกับ ทั้งเอแเอโออำพล ๑ อะสระ
อาการเลห์กถ ฟาแถบตะหน แดเห็นแดหายทันใด ๑ อา
สระดุงดัดในย ไคร่นครไวย อันร้องเรียกหาควี่ ๑ อิสระ
อาการนั้น มี ดึงองค์ อันดัดตระกูลบาน ๑ อีสระมาตรา
อาการ ไคเกวียนคำชาน ะห้อยแดหาถูกตน ๑ อุสระ
อาการปานกถ เกวียนเดินโดยหน อันพด้าแดพดัดหล่มตง
๑ อุสระดังภาษาทรง ถิ่นเนียงประสังค์ ประดับกระษิรมารดา

๑ เอไอสองตำเนียง ปรา กฏดั่งทึชา กรรราแตร้อนจรดี
 ๑ พยัญชนสามสิบสามมี เปนสองวาท คือโฆชะโฆชะคำ
 ขาน ๑ โฆชะเลี้ยงก้องกังวาล โฆชะล้ำนาน ตำเนียงพร้อม
 บัแพร่หลาย ๑ จัดวรรคเป็นวรรคห้าหมาย หมวดหมู่ทุกพาย
 ทุกพวกละห้าจฟง ๑ แต่ยะคตอดจนอง นับตัวทวิทั้ง
 เปนแปดอักษรประจักษ ชี้อคือเศศวรรค จัดพวกตามพรรค
 แต่พันให้ฟังยถยนิ ๑ หนึ่งพยัญชนที่อ่านอาจิน จัดเป็นลิลิต
 ชนิดจำนองจจำ ๑ กะคะลิลิตมีตำ เนียงหย่อนจงกำ หนด
 เปนแผนกแยกอีก ๑ ชะชะชนิดเลี้ยงหนัก เหมือนกันทุกวรรค
 ทั้งเบญจพรรคตำรา ๑ พรรคคานชื่อนนา ดิกษณ์มญา
 เพราะศับทช้องคตองปราณ ๑ จักแสดงลักษณะกรณณาน มี
 เจ็ดประการ ปราภในบทบาท ๑ คือคอกคือคตาดแต่คั สะ
 ทนตโฆษฐมี นาดักแตรวงโดยจง ๑ เร่งจำตำหรับตำรง
 คำวิห้อย่าหลง ย่ำถัมจะแบ่งบันรอน ๑ อะระระกะวรรคนิกร
 หนึ่งหะอักษร ชีอกรรฐะดากถ ๑ อีสระจะวรรคอำพล แด
 ยะยุบด อุกัตแต่คตาดโดยมี ฎะวรรคระพะพาฬ ว่าเกิดแต่คั
 คัมพุทธะดัมญา ๑ ตะวรรคละอักษรวา เกิดแต่ทนตปรา
 กฏชีอทนตชะครหนัก ๑ อุตระแตะระปะวรรค คำแห่งล้ำนกัน
 กำเนิดแต่โฆษฐเอางาน ๑ เอสระมีดัมษฐาน สองคือคอกคตาด
 ลำคัอุบัตด้วยพถัน ๑ แต่โออาจารย์ท่านถรร ว่าเกิดแต่กรรฐ
 กับโฆษฐประกอบประกิจ ๑ พรรคคันททั้งบัญญัติ นฤคหิต
 ทั้งหกให้จำวาจา ๑ เกิดแต่นาดำชื่อนา ดิกษณ์มญา ตำเนียง
 สันในพาน ๑ แดงลักษณะดัมษฐาน เรียบเทียบพจมาน
 ดังเขปนิพนธำพรรณ

ตอนที่ ๑๐ แลยานี ๑๑

๑ กุณบุตรผู้ใดหมาย วิมตมิ่ง อักษร สวรรค คือไตรปิฎก
 อัน อุดมเลิศวิชาชาย ๑ เริ่มเรียนให้เร่งรู้ ทั้งสี่องค์
 ประมาณหมาย หนึ่ง พัง อย่าพัง ดาย ให้ตั้งจิตร กำหนดจำ
 ๑ หนึ่งให้อุดาห์ เอาจิตร คัดวินิจ คำ หนึ่ง ห้าม อย่าเอน อ้า
 อดนใดให้เร่งถาม ๑ หนึ่งใจให้มั่นหมาย ดิถีข้ออุ้ม ความ
 พร้อม องค์ จึ่ง ทรง นาม ว่าศิษย์ แท้ที่ศึกษา ๑ หนึ่งแปด ทั้ง หก
 มี คือกรรมคุณกรรมแดอนา ทรมานนิทา ๑ หนึ่งแปด ทั้ง หก
 ๑ หนึ่งเจ็ดวิมรรตน์นาม เอาใจดูอย่าพลาดพลั้ง ดงสี่ให้ควร สำ
 เนียง ดีไซร์ อย่าลืมแด ๑ หนึ่งแปดวิมรรตนิทา ขยาตใดอย่าห่าง
 แห คิ บอกระโนแปด เปนอาทิให้โดยความ ๑ หนึ่งเอกพจน
 ดู พหุพจนกำหนดนาม ควรว่าให้ ว่าตาม มีควร ควรให้ตรี
 ตรอง ๑ วาจาก ทั้ง สี่มี สมาส หนึ่ง ตัทธิธดอง ตามอาชยาต
 แดกฤตต์ เปนที่จำ ๑ ควรแปดให้ถ่องแท้ อย่าให้พลาด ประมาท
 ทำ หนึ่ง ตัวบัจจัยคำ หนึ่งไวให้ เปนใจ ความ ๑ ดงกรรม
 ให้แปดกรรมที่ ดงกรรมให้กรรมตาม ดงภาพ นาม กร
 ภาพให้ควร แปด ๑ จักเดอนประโยคใด กิริยาอย่าลืม แด
 จับตัวให้แน่นแท้ บุรพภาค จึ่ง พดอยเปน ๑ กิริยาดังเจ้าเมือง
 บมีอื่นจะข้ามเข็ญ ตัวบุรพภาคเปน ดังเสนาธิบดี ๑ การก
 ทั้ง หกเปรียบ สะหะชาติโยธี ถึง บุรพภาค มี บมีดีทรมิแด้ว
 ดง ๑ เปนใหญ่เพราะกิริยา อาชยาตอย่าลืม หด ได้ตัว
 ประธานดง แสง ดุยบันดามี ๑ ไก่ได้ไก่นบได้ห้าม กระแส
 ความเปน ศักดิ์ศรี บทใดได้ความดี ให้แดงกัน อย่าพริ้นพริ้ง

๑ อยู่ไหนแต่ให้แก กระแสน้ำดำพันถึง หนึ่งดูให้รู้ถึงค ทั้ง
 ดำชัดชำนาญเขวอน ๑ เท้านี้แต่ดังเขป ให้เร่งรู้อย่าดูเบา
 จักเป็นไม้เท้าเทา จรดจ้องตำรงตัว ๑ ฉันทุบคุดมี้ จักษ
 มืดพิการมัว เดือนโดยดำพังตัว บมิดือไม้เท้าธาร ๑ มัก
 แผลงรเวงหลง บมิตรง ประเภศถาน เปรียบคนทุพพาด
 สละจิตรกำหนดจำ ๑ หนึ่งพุทธวิชนะ หนึ่งแดนรกดุมคำ ภิระ
 ภาพจะกำ หนดถึงใดจะเปรียบปาน ๑ เมื่อใดอย่าหัดัน นิจย
 ไว้แต่ก่อนกาล แม้มีศรัทธาทาน จะเวียนได้สดวกเดียว
 ๑ หนึ่งพุทธวิภา พิกัดศรีศักดิ์จริงเจียว ศรัทธาอย่าดื่มเหตยว
 อย่าหูก่อนอย่าเสียใจ ๑ อย่างนี้กว่าศึกษา ภาวว่าเป็นบัจจยไป
 ควรคิดพินิจใน ผลบุญนั้นมากครัน ๑ เราผู้นิพนธพจน
 สยามพากยอักษรฉันท ไซ้เอาอำเพออร ตะโนมรรตปัญญา
 ตน ๑ อาไศรยสัตว์ดุ ประมาณมากไม่นับหน คิดคิด
 ถึงฝูงชน บวิจรณ์อนาถใจ ๑ ได้แต่กระแด้ความ ก็เตา
 เดือนคบึงไป โดยแต่วิภรติใด บมีเลี้ยงดำเนียงนาม ๑ รั
 แต่กระแด้ศับท ๑ บมีเครื่องประดับงาม วิเชียรเพชรสุหรงราม
 ครันไว้เรือนฤดูดี ๑ ประหนึ่งชนประดับกาย สกุนชาติโนรี
 หัดนเหลื่อแต่กายมี ฉะนี้ห่อนจะเห็นงาม ๑ ด้นขันนาคันด่อน
 ผู้เพียรพยายาม จงให้ประพฤติตาม นิตินอย่าดื่มหลง ๑ ด้วย
 เตชะบุญญา ธิกะเจตนาจง จองพจนจำนง อนุสาคนสาธารณ ๑ จง
 ดิทธิธำเรจ อมฤตยนฤพาน ข้ามสรวพกันดาร ศุขสวัสดิ์นิรันตร
 ๑ แม้ไปบได้ดต นิเวศวังสถาวร เทียบอยู่ณสาคร จัตุร
 โยธอันรก ๑ สิ่งใดมโนหวัง ดิทธิตังมโนนี้ก ศฤงฆาร
 ๑ ครันครัก ปริตยาบไยดี ๑ จงให้ปรีชาญาณ ขำนาญใน

พระบาฬี ทัวไตรปิฎกมี คดอด อรรถแดฎีกา ๑ หนึ่งจ
 เณรยวณดาต วร อรรถคาภา นิพนธพจนานา อย่าให้ยาก
 ลำบากใจ ๑ ถึงสรรพสุจริต จง ประดิษฐานโนใน เถลี่ยด
 บาปบาราศ์ไกล เกิดศโยธอย่าพึงมี ๑ ดันดาน ประกอบด้วย
 กระตัญญูแดชนคี่ ด้วยดมฤดีพี่ รียยังปรีชาญาณ ๑ แผ่นด
 กุศลนี้ แก่สัตว์ทัวทิศค่าค่าด พันโยพิการ พาด คู้แดพย
 ด้ถาวร ๑ ขอทวยนิกระเทพย ดิทธิศักดิ์มเหศวร การญ
 ประชากร บวรวิรักษษา ฑะ

ตอนที่ ๑๑ แดบท ๑๔

๑ อ้าองคบรมบรมเมศ วรมหิตติเตชา ทรงบุษบกหงษ
 วิหคพา หนะผาดผยของผัน ๑ เชิญช่วยพิทักษ์ ธรรมนุญกฎ
 โยยการ รบอบบรรพ์ เปนอาทิจคือคำภีร์ ธรรม มดำตร ดั่งเปนแก่น
 ตำร ๑ หลัดไสยแดคำภีร์พรหมศักดิ์ กำหนด กฎมณเฑียรบาล
 อย่าให้จุลาจลวิการ คือจะปลดอมจะเปลี่ยนแปลง ฑะ
 ๑ อ้าองคเมศร์ศักดิ์ ข่านโคคำแห่งแรง พระกร กำตรีสุร
 แดตง พิริยภาพราวี่ ๑ ออกโษษฐประสาทพรผู้ใด ก็ด้ฤษติ
 ทัณฑ์ จงมาประสิทธิ์วิจี้ พระจุราธิปะไคย ๑ จอมภพจะ
 มีพจนประกาศ อนุสาสน์ใดใด จงด้ฤษติตั้งราชฤไทย คุจุ
 อิศร์ บัณฑูร ๑ หนึ่ง อวยพระองค์จฤเจรชญ ศิริราชมไหสุรย
 สวรรยาธิปัตพิพรรณูถ จตุพิชวรพร ๑ อ้าองคมหมกษิรดิน
 รุสมุทผังจร ทรงสังขจักรคชาถกถกร ก็กระดิ่งจรีรำ ๑ ภา
 ไชยจงช่วยบพิตรแผ้ว ธิโรโยให้ย่อนยำ อักโจรอันใจมรศ์กำ

๑ พจนดฎาพ ดิบเก้า	วาท
เอกเจ็ดโทดี่ม	แม่นไม้
ดาม ดิบ วากย วาจี	ศิริเดร์จ ดารเย
ผิวดรคความ ควรให้	ได้สร้อยเดร์ม ดง

๑ บทแรกจะได้สร้อย

โท ถัดเจ็ดคำควร

บทสามชอบเชิงชวน

บทสี่สุนทร ถ้อย

๑ บทแรกที่เจ็ดนั้น

กับที่ห้า บทสอง

บทสาม ที่ห้ารอง

บทสี่ให้ที่ห้า

๑ กก กต กป อีกทั้ง

กิก กุกะ หมายถึง

แทนเอก อภิปราย

แสดงลักษณะ โสสก โคตง ให้

๑ อวยททยายศ์นั้น

เผด็จจักร เปด็อง

ของ สรรพ อนันตเนื่อง

เป็น ปันนกร คือน

๑ ปราสาทเลียด ยอดฝอย

เวียงรัตนมาศ ไทรม

เจดิมภพไพท ไทรม

พิศ พ่างไพชยนต์ คต้อย

๑ ภูบาลบพิตรเจ้า

อภิพงษ์พทธารากร

จร จากพิมาน สุนย

มาช่วยชูภพตัว

ส้มชวนน แบบแซ

เรียบร้อย

เชอญได้ สร้อยแซ

นับเก้าคำควร ๗

มาจง

สับถ้ำ

เรียบรับ กันแซ

พิศท้ายบทโท ๗

คำตาย

หมุ่ไฉ

แบบบอก ไฉแซ

แก่ผู้แรกเพียร ๗

อมรเมือง

ปดิดร้อย

เอนกนับ ถึงฤ

คู่ชนเคียง สวรรค ๗

แฝงโพยม

สุกย่อย

ไกรเกียรติ พระนา

เค็ดอนพามาติน ๗

จอมประยูร ยิ่งแซ

แก่นท้าว

สุรโลก ดงฤ

แดนหัตถ์หตาก สวรรค ๗

๑	สมบัติพิพัฒน์พร้อม	ไพบูลย์
	ปรีติยากยิ่งภูต	เพิ่มช้า
	คือสายกระแสนน	นองเนื่อง คด้นแย
	เผด็จเชญ ผดุงคำ	ดำสนั่นคงตรง ว่าจะ

๑	พระยศพระยิ่งดำ	เดชอรรค
	พระเกียรติปรากฏบน	เจดีย์
	พระคุณพระคืออรร	ณพเชียว ช้างแย
	พระเดชดุริยเจ้า	แจ่มหล้าดอยโพยม ว่าจะ

กระทู้นั่ง

๑	นก	ใหญ่ น้อยทั่วตัว	แดนคง
	ไร่	เรศรังยังพง	พุ่มไม้
	ไม้	โตดกบดินตง	ถมถ้ำ ผดแย
	โหด	เหือดผลนกไร่	รับร้างราบิน ว่าจะ

กระทู้อสอง

๑	เดียน้อย	นิตจิตรเออ	อดหอม
	เดี่ยยาก	มหายากยอม	หยิบให้
	เดี่ยมาก	วิรวบรอม	รับเร่ง เร็วแย
	เดี่ยง่าย	ควนควนไต้	คังนิกแห่ง ว่าจะ

กระทู้สาม

๑ ป่าพึ่งเสือ หมูไม้ มาก มู
 เรือพึ่งพาย พายว ยาคว เต่า
 นายพึ่งบ่าว บริบูรณ์ ตามคิด มาก
 เจ้าพึ่งข้า คำเช่า ช่วยเดินได้งาน ะ

อักษรล้วน

๑ โมงโมงม่มองไม้ มกม
 จากจิกแจจวงจันท์ จังจ้อ
 โหมหินหิงหายหัน เหียงหาค์
 คุยมคัยมคำคุณค้อ คัดเค้าแคลง ะ

ตรีเพ็ชรประดับ

๑ ตำดองร่าร่า เรืองแวง
 ยงค้อยงยทธแยง แย่งแย่ง
 ราวรณร่นร่นแดง เดชค้อ ก็นหา
 กรวดแวงแวงแวง ออกว่าหวาดไหว ะ

จตุ ย้าย จรธ
 ตำ บาท
 ทวี คั้ว
 สัตย์พร้อย

๑ ขม

โปะ ณี ตำนานเปี่ยม เด่นรนา
 รเบียบ ทร
 คั้ย ย้อย ยอดเงอมงำโพยม ะ

၇.၁ မေပုဒ်ရိပ်
၁၇၇၇

